

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛИСТ із АФРИКИ

(П'єса)

КОЧОВИКОЛАНДІЯ

(Повість)

Редактор: *Володимир АНТОФІЙЧУК*
Обкладинка: *Степан К. Д. ТРАЙСТА*
Техноредагування: *Ірина МОЙСЕЙ*

Референти: *Володимир АНТОФІЙЧУК*
Корнелій ІРОД
Роман ПЕТРАШУК

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TRAISTA, MIHAI HAFIA

Lyst z Afriky: Piesa; Rociovykolandia: povist / Myhailo
Hafia Traista. - București : R.C.R. Editorial, 2022
ISBN 978-606-745-116-0

821.135.1

Наклад фінансований
СОЮЗОМ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛИСТ із АФРИКИ

(П'єса)

КОЧОВИКОЛАНДІЯ

(Повість)

Editura RCR Editorial
București
2022

ЛИСТ із АФРИКИ

(П'єса для дітей)

Дійові особи:

ОПОВІДАЧ

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ – лісовий цар

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ – царський радник

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА – дружина Лиса Микити Хитрого

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ – царський радник

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА

БІЛКА ГАЛЬКА

БОРСУК ЯРЕМА

БОРСУЧИХА ВАРВАРА:

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО

ЗАЙЧАТКО ТИМКО

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО

ДЯТЕЛ ЯКІВ – листоноша

СОРОКА БІЛОБОКА

ВОРОНА СТАРА ЖОНА

СОЙКА ГАФІЙКА

ГОРОБЕЦЬ ПРОЦЬ

СИНІЧКА СИНІХА

ЛАСТІВКА МИРИНА

СОЛОВЕЙ КИРИЛО

ЖАБКА КВАВКА

РИБКА МАРІЧКА

РАК ГНАТ

ВОВЧЕНЯТА ВОВКО Й РОМКО,

ВЕДМЕЖАТА ДМИТРИК, ПЕТРИК ТА ІВАСИК,

ЛИСЕНЯТКА ГАЛЬКА Й ТАЛЬКА,

КАБАНЯТКО ДАНИЛКО,

МИШЕНЯТКА ГРИШКО Й МИШКО.

ДІЯ I

КАРТИНА I

*Галявина у стародавньому дубовому лісі.
Посередині протікає річка.*

ОПОВІДАЧ:

Одного осіннього сонячного дня після обіду в лісі завмерло все, бо кожний собі хропів у своїй хатині. Тільки вітерець ліниво колихав травичку і раз у раз шумів поміж дубовими гілками, приспівуючи за дзюрчанням швиденького потічка, який перетинав лісову поляну на дві половини, так що звірі називали себе лівобережними та правобережними і часто сварилися з цього приводу. Бо одні з них говорили, що треба називати себе лівобережними та правобережними за течією потічка. Інші, навпаки, стверджували, що проти течії. І вийшло так, що всі вони були і правобережними, і лівобережними, бо отак вирішив їхній лісовий цар Ведмідь Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго і правнук Бурмила Славного. Та цей післяполудневий спокій порушив старий листоноша Дятел Яків, який розстукав по всьому лісу, що прибув лист аж із самої Африки.

На галявину виходить Дятел Яків, тримаючи в руці конверт.

ДЯТЕЛ ЯКІВ:

Лист з Африки! Лист з Африки! Лист з Африки! З Африки лист!...

*Зі своїх хат виходять звірі: Ведмідь Бурмило Заспаний,
Вовк Карпо Швидкий, Лис Микита Хитрий,
Кабан Данило Ікластий, Заєць Сидір Боягуз та інші.*

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ (*протираючи очі*):

З Африки? Гм-м-м з Африки-и-и, цікаво, цікаво, цікавенько...

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

З Африки? Де та Африка?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ (*хитро облизуючи губи*):

З Африки? Щось про такий край я не чував.

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ (*рохнувши сердито*):

З Африки? Що то за Африка?

ОПОВІДАЧ:

«Африка!.. Африка!.. Африка!..» — покотився клубком по лісу страх.

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (*ховаючись за куц*):

Аф-р-р-рика?! Аф-р-р-рика?! Аф-р-р-рика?!

ОПОВІДАЧ:

«Африква-ква», — заквакали жаби, стрибаючи у воду.

«Афріквіц-кві» — шубовснулися по своїх норах польові миші.

«Афрікар-кар» — закаркали ворони.

«Афрі-фріть-фріть», — зафрітькали та зацвірінькали лісові пташечки, ховаючись по своїх гніздечках.

«Аврикаш-ш-ш...» — зашуміло дубове пожовкле листячко, а за ним лісова травичка і вода в потічку.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА (*байдуже*):

З Африки?.. Що поробиш, як з Африки то з Африки...

ОПОВІДАЧ:

Тільки старий Олень Семен Рогатий, хитро посміхаючись, скубав спокійно пожовклу осінню травку.

*На краю галявини пасеться Олень Семен Рогатий,
до нього підстрибує Козенятко Тимофійко.*

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Вуйку Семене! Вуйку Семене!.. Вуйку Семене!..

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Що, дитино?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Ви чули?.. Афлика!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Чув, дитино, чув.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

І вам не страшно? – здивувалось Козеня.

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Не страшно, і тобі, Тимофійку, нема чого лякатися.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Не тлеба, кажете, а хіба Афлика не страшна?..

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Ге, та воно як для кого, але для нас Африка не страшна.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

А що воно таке Афлика?

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Та це, дитино, далекий-предалекий край, у якому живе багато різних звірів, які доводяться нам далекими родичами. Колись я тобі розкажу про Африку та про її звірів, а тепер іди та скажи всім, кого стрінеш, що нема чого лякатися.

*Веселеньке Козенятко поскакало собі,
а тут із куща на нього кричить Зайчатко Вітько.*

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Тимофійку, бережись, бо йде Афлика!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Ге, Афлика не стлашна, нема чого лякатись, то клай таки далекий-пледалекий.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО (здивовано):

А ти звідки знаєш, хіба лозумієшся на Афлиці?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО (гордо):

Та вуйко Олень Семен Логатий казали, всі знають, що наймудлішого за Семена Логатого немає на весь ліс, бо недалемно він наловився і виліс у місті в зоопалку, де всякого видав, всякого чував і, мабуть, і пло ту «Афлику» чув.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Та кажеш, Тимофійку, сцо не стлашна та Афлика?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО (махає лапкою):

Та де!

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Ходім лозкажемо всім, бо, ади, як поховались від стлаху.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Ходімо!

Обоє малят пострибали підспівуючи.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО і КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха... Афлика нам не стлашна!

КАРТИНА II

Та сама галявина.

Сорока Білобока та Ворона Стара Жона.

СОРОКА БІЛОБОКА:

Ба, чи та Африка повзе, ходить чи літає?

ВОРОНА СТАРА ЖОНА (*хрестячись крилом*):

Не знаю, але Сойка Гафійка каже, що бачила Африку, як ходила край лісу, – таке страховисько, що страх!.. Голова, як копиця сіна, а тулуб великий-великий, як скеля, а руки та ноги... Господи, сохрани нас!

СОРОКА БІЛОБОКА:

Велике горе на нашу голову ця Африка!

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Горе нашим душам, горе!

СОРОКА БІЛОБОКА:

Велике горе!

*Неподалік від них Вовк Карпо Швидкий
з Кабаном Данилом Ікластим.*

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Чи чули Ви, Даниле, яка страшна та Африка?..

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Та чув... Кажуть, що в неї аж три голови, а очі палають вогнем...

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Страшний звір, Даниле!

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Страшний, Карпе!

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Кажуть, що Африка то повзе, то ходить на двох ногах, як людина, а то ходить нормально, на чотирьох, як ми.

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Що з того вийде, Карпе?

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Хай Господь нас сохранить, Даниле!

ОПОВІДАЧ:

Страх не давав спокою і дрібненьким пташкам, які звили свої гніздечка у густих кущах.

В іншому кутку галявини Горобець Проць і Синичка Синиха.

ГОРОБЕЦЬ ПРОЦЬ:

Ой, Синихо, кажуть, що Африка вже по лісу ходить, страшна-престрашна, як глянути на неї, то можна померти від страху.

СИНИЧКА СИНІХА:

Де не буде страшне таке дев'ятиголове страховисько?!

ГОРОБЕЦЬ ПРОЦЬ:

З очей сипле іскрами, а з паші плює вогнем!

СИНИЧКА СИНІХА:

Кажуть, повзе, ходить і літає!

ГОРОБЕЦЬ ПРОЦЬ:

Страшний птах, Синихо!

СИНИЧКА СИНІХА:

Страшний, Процьку, страшний, що аж!..

*У потічку, який протікає через галявину,
Жабка Квавка, Рибка Марічка та старий Рак Гнат.*

ЖАБКА КВАВКА:

Ой, дядьку Гнате, я чула, що Африка вже дійшла до середини поляни, горе нам, горе...

РИБКА МАРІЧКА:

Ой, не кажи!

РАК ГНАТ:

Я чув, що в неї аж дванадцять голів, і всі палають вогнем.

ЖАБКА КВАВКА:

Де ступить – загоряються її сліди, горить земля, мабуть, уже палає весь ліс.

РИБКА МАРІЧКА:

Та нам у воді ще не така біда.

РАК ГНАТ:

Досить біди і для нас, бо Африка повзе, ходить, літає, плигає і плаває. Не втекти нам від неї.

ЖАБКА КВАВКА:

Одне страховисько!

РИБКА МАРІЧКА:

Велике страховисько!

РАК ГНАТ:

Страшне страховисько!

ОПОВІДАЧ:

Та якщо по всьому лісу панував страх, то в палаці старого Бурмила Доброго ніхто не смів завести розмову про Африку, поки сам Цар не спитав свого радника Лиса Микиту Хитрого.

*На галявину виходить цар Ведмідь Бурмило Заспаний
зі своїм радником Лисом Микитою Хитрим.*

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Що нового в нашім царстві, куме Микито?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та все добре, вельможний Царю. Тиша, велика тиша повсюди...

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

А про Африку що чувати?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Про яку Африку?

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

А ти що, хіба забув?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

А-а-а, про Африку! Та мої звірі з таємної розвідки кажуть, що всі поховались, куди хто міг, а Африка ходить лісом, страшна-престрашна, на її тулубі безліч голів, а де ступить – горить земля.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ось, Микито, а ти кажеш – тиша!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та тому-то й тиша, бо кожен звір заховався і мовчки тремтить.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ну то треба нам щось робити і прогнати це страховисько з нашого лісу!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Треба, треба, – повторив Микита Хитрий.

КАРТИНА ІІІ

Та сама галявина.

На галявину виходять Козенятко Тимофійко та Зайчатко Тимко.

ОПОВІДАЧ:

І ось так, коли всі жителі лісу по гніздах, норах та водах зі страхом лякали-перелякували одні одних, а їхній цар Бурмило Добрий разом зі своїм радником Микитою Хитрим ламали собі голову, яких заходів ужити, щоб вигнати Африку з лісу і заспокоїти лісових жителів, Козенятко із Зайчатком дострибали до середини поляни.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Нема нікого.

ЗАЙЧАТКО ТИМКО:

Кому скажемо, що Африка не стлашна?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Давай покличемо їх:

ЗАЙЧАТКО ТИМКО:

Покличемо, покличемо.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Ме-е-е-ге-е-е! Не бійтесь, длузі, виходьте надвіл...

ЗАЙЧАТКО ТИМКО:

Виходьте, виходьте, бо Африка не стлашна.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Афлика – то клай далекий-пледалекий.

ЗАЙЧАТКО ТИМКО:

Не бійтесь, длузі, виходьте надвіл!

З-під одного куца виходить Їжак Панас Голка.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Ану, малята, борзо додому!– Дивись на них – герої! Хочете погинути? Тут зараз Африка такого накоїть, що...

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО і ЗАЙЧАТКО ТИМКО:

Дядьку Панасе, Афлика не стлашна!

Малята починають підстрибувати довкола Їжака, наспівуючи:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Малі та дурні! Як то – не страшна?!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

А так, не стлашна!

*На галявину виходять вовчєнята Вовко й Ромко, ведмежата
Дмитрик, Петрик та Івасик, лисєнятка Галька й Талька,
кабанятко Данилко, мишенятка Гришко й Мишко.
Всі беруться за руки, танцюють, наспівуючи:*

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

*З куців появляється Ведмідь Бурмило Заспаний
та Лис Микита Хитрий.*

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ (*протираючи очі*):

Що там коїться, куме, скажіть, будь ласка, бо я недобачаю?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та малята зібрались серед поляни і танцюють, бавляться.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

А що вони там співають, куме, скажіть, будь ласка, бо я недо-
чуваю.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та співають, що Африка їм не страшна, ще сміються з неї: хі,
хі, хі – ха, ха, ха...

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Хоробра в нас молодь, з такою молоддю нам не пропасти.

ОПОВІДАЧ:

Задоволений лісовою молоддю, Ведмідь дав наказ, щоб усі
звірі і птахи зібрались серед поляни, а хто не виконає наказ,
того буде викинуто з лісу.

«Лиш дивись, що накоїли шмаркачі. Правду мали старожили,
що де двоє-троє малят, там дідька не треба...» – з досадою
перешіптувались лісові друзі, але що мали робити? Почали
збиратися один за одним серед поляни, бо наказ є наказом,
не виконаєш – виходь з лісу! А там тебе Африка зловить
швидше, ніж у лісі, бо поле має свої закони! Першими при-
летіли воронячий та сорочачий роди, бо так домовились Со-
рока Білобока з Вороною Старою-Жоною, аби не говорили,
що вони боягузливого роду. За ними прилетіли й інші роди
крилатих. На поляну почала виходити ведмедяча рідня, бо,
що ж не кажи, царська рідня має служити прикладом усім,
а за ними – і вовчий, лисячий, кабанячий, бурсучий, заячий,
їжачий, мишачий та інші роди. Навіть Жабка дострибала
до поляни, щоб могли розказати про все своїм посестрам
жабкам та рибкам. Старий Рак Гнат теж хотів вирушати, але
потім передумав: «Ліпше мені свиснути, аніж добратись до
тієї поляни».

КАРТИНА IV

Та ж галявина. На ній весь лісовий народ.

ОПОВІДАЧ:

І так, зібравшись серед поляни, весь лісовий люд, підбадьорений один одним, бо вкупі навіть і Африка не така страшна, розгомонівся, як на ярмарку. Навіть і за Африку забули, бо посміялися зі старого Борсука Яреми, який недочував і запитував то вліво, то вправо, навіщо весь ліс зібрався серед поляни.

БІЛКА ГАЛЬКА:

А ти, Яремо, як потрапив сюди?

БОРСУК ЯРЕМА:

Та бачу – йдуть усі, рушив і я, подумав, може, якась гостина.

БІЛКА ГАЛЬКА:

На те взяв і торбу з собою?

БОРСУК ЯРЕМА:

Ге, коли йдеш на гостину, то бери й торбину.

ОПОВІДАЧ:

Звірі розреготались, але швидко замовкли, бо побачили, що до них наближається лісовий цар Ведмідь Бурмило Заспаний разом зі своїм радником Лисом Микитою Хитрим, який щось царевішепотів на вухо:

Появляються Ведмідь із Лисом.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ (*протираючи очі*):

Ану лиш, дивись, як розплескали язиками, такий гармидер підняли, що сама Африка, мабуть, перелякалась і намазала салом п'яти.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ (*грізно*):

Тихо!

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ (*грізно*):

Тихо-о-о!

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Ану, мовчати!

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (*пошепки*):

Мовчати всім!

ОПОВІДАЧ:

На поляні стало тихо, навіть мухи і комарі завмерли в повітрі.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ (*грізно*):

Має слово наш Вельможний Цар Бурмило Заспаний!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ (*протираючи очі*):

Шановне панство! Ми, Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго, володар Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе, наказуємо, щоб усі готувались до війни проти страхітної Африки!

БОРСУК ЯРЕМА (*радо*):

Ура-а-а! Війна, війна! Будемо воювати! Будемо воювати! А з ким будем воювати, брате Панасе?

ЇЖАК ПАНАС (*байдуже*):

Та з Африкою.

БОРСУК ЯРЕМА:

З Афри... ким, ким?

ЇЖАК ПАНАС (*сердито*):

З Африкою!

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (*сміливо*):

Мовчати!

ЇЖАК ПАНАС (*сердито*):

Сам мовчи, побачу тебе в бою, що ти за козак!

ОПОВІДАЧ:

Від згадки про бій та Африку у зайця затремтіли вуха, але і в багатьох інших звірів тремтіли то ноги, то хвости від новини про війну.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Не тлеба, не тлеба до війни готуватись, бо Афли... – втрутилось у розмову Козенятко Тимофійко.

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (*грізно*):

Ану, мовчати!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Я хотів сказати, що Афлика...

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (*грізно*):

Ану, мовчати!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Та я, тільки...

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Татку, татку, Тимофійко каже, що Афлика...

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Ану диви на шмаркачів! Або мовчите, або додому!

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Негарно втручатися у розмову старших. Ось хай скаже вам громада, чи воно не так?

ГРОМАДА:

Правда, правда!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

У чому річ?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та, ади, невихована молодь втручається у розмову старших.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво, і що далі?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та, ади, навіть поради військові намагаються давати.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

О, це насправді цікаво! А що вони кажуть?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та нічого, бо їм громада не дозволила.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво, ану підведіть їх до мене.

*Лис Микита Хитрий веде Зайча та Козеня до Ведмеда,
а Заєць Сидір Боягуз ховається за куц.*

КАРТИНА V

ОПОВІДАЧ:

Якщо Заєць Сидір Боягуз трохи не зомлів від страху, коли його Вітько повели перед вельможного володаря Бурмила Заспаного, бо той міг сказати: «Мой, Сидоре, як ти виховав свого пасинка?!», і засудити його на два-три дні арешту, або ще гірше поставити у перший ряд, коли почне бій з Африкою, бо, бач, настали важкі часи жорстокої війни, то маленький Вітько разом з Козенятком Тимофійком стали перед вельможі без ніякого хвилювання», немов народилися в царському дворі. Низенько, чемненько поклонились цареві.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Як звати вас, молодці?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Мене Тимофій, але всі чомусь мене кличуть Тимофійком.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

А я Вітя, тобто Віктол.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво. А то ви стрибали серед поляни, коли всі заховались зі страху?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

М-м-ми-и-и...

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Ми, ми.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Вони, вони.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво... А то ви співали?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

М-м-ми-и-и!

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Ми, ми.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Вони, вони.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво. А що ви співали?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Пісеньку пло Афлику.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

... пло Афлику.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Так, так про Африку.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Про Африку... Цікаво, цікаво. А можете її заспівати знову?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Можемо, можемо.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Можемо, можемо.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Можуть!

Малята, взявшись за руки, співають танцюючи.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО і ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво. А вам, дітоньки, справді не страшно від тієї
Африки?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Ні, не стлашно.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Не стлашно, не стлашно...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Їм зовсім не страшно!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ось дивіться, шановне панство! Нашій славній молоді не
страшно Африки. Цікаво, цікаво... Слава батькам, які вихо-
вали таких хоробрих дітей!

ЗАЯЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Слава, слава, слава!

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Бо вони маленькі та дурненькі!

БІЛКА ГАЛЬКА:

Не вміють боятися, не знають, що таке страх.

ЗАЯЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Ні, ні, неправда, неправда, це я його так виховав, щоб нікого
не боявся, він вдався в мене, тільки в мене, в мене!

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Вони маленькі та дурненькі.

СОРОКА БІЛОБОКА:

Тихіше, бо там були і царевичі Дмитрик, Петрик та Івасик,
ще почує цар – то буде тобі, Панасе.

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Так, так. І дочки царського радника Галька й Талька були там.

СОЙКА ГАФІЙКА:

І вовченята Вовко й Ромко, Кабаненятко, Данилко та мишенятка Гришко й Мишко.

ЗАЯЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Але мій Вітько з Тимофійком були першими, бо це я так...

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Так, так, ти завжди перший, Сидоре, коли почув про Африку теж першим заховався....

ЗАЯЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Що ви, що?... Та я ж...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Тиша! Наш Вельможний Цар Бурмило Заспаний навчить нас, як до бою проти Африки готуватись!

КАРТИНА VI

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Шановне панство! Ми, Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго, володар Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе наказуємо всім готуватись до війни. До страшної війни, бо ми не знаємо нашого ворога – Африку, а вона, мабуть, знає про нас усе, тому...

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Не тлеба війни!..

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Не тлеба війни, не тлеба...

ОПОВІДАЧ:

Усі звірі завмерли зі страху, бо таке діло – переривати царську розмову, може закінчитися великою карою, а Заєць Сидір Боягуз знову зробився маленьким, немов хотів у землю пропхатися.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Ану, малята, гайда додому!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Не чіпай молодь!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та я хотів. Вони втручаються не у свої справи... Війна не для дітей.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Нічого, нічого, ану, Тимофію повтори, що ти сказав.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Та я сказав, сдо війни не тлеба.

ЗАЙЧАТКО ВІТЬКО:

Не тлеба, не тлеба...

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Цікаво, цікаво. А чому не треба війни? Якщо Африка нападе на нас, то ми будемо змушені захищатись.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Так, так, будемо захищатись!

ГРОМАДА:

Будемо захищатись!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Від кого?

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Як від кого? Від Африки!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Від Африки!

ГРОМАДА:

Від Африки, від Африки!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

А хто бачив Африку?

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Хто бачив Африку?!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Так, так, хто бачив Африку?! – повторив Лис Микита Хитрий.

Присоромлені звірі мовчки похилили голови.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Хто з вас бачив Африку?!

ОПОВІДАЧ:

Ворона Стара Жона з Сорокою Білобокою глянули на Сойку Гафійку. Та клялася, що бачила «страшну Африку», яка ходила краєм лісу, але тої нібито й не було серед них.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Як, ніхто не бачив Африку?!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Кажі, хто бачив!

ОПОВІДАЧ:

Ведмідь дивився на Вовка, Вовк на Ведмедя, обидва на лісову громаду, а громада опустила голову і дивилась у землю.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Ніхто її не бачив, Велможний Цалю.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Якщо її ніхто не бачив, то вона не існує?

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Афлика існує, але її ніхто не бачив.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Якщо існує, то нам усе-таки треба бути обережними, бо хтозна, що може їй прийти в голову.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Не тлеба, не тлеба, бо Афлика – це...

*Козенятко Тимофійко підходить до лісового царя,
щось шепче йому.*

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ (*робить знак, що хоче говорити до громади*):
Цікаво, цікаво...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Увага!

ГРОМАДА:

Увага, увага!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Шановне панство! Ми, Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго, володар Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе, заявляємо, що війни не буде!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Війни не буде!

ГРОМАДА:

Війни не буде, війни не буде!

БОРСУК ЯРЕМА (*розчаровано махає рукою*):

Ну і радів я війні, як йойлик червоній китиці. Уже не ті часи. Останній бій, пам'ятаю, відбувся за часів Бурмила Доброго...

КАРТИНА VII

ОПОВІДАЧ:

Після того, як Козенятко Тимофійко шепнуло на вухо лісовому цареві, хто така Африка, а вельможа зрозумів, що її нема чого боятись і для війни не треба готуватись, він видав два царських накази: перший, як ви вже добре знаєте, що війни не буде, а другий – щоб усі звірі зібралися наступного дня в той самий час на тому самому місці, бо прийде Олень Семен Рогатий і пояснить усім, хто вона – та Африка, яка тільки гармидеру та страху навела у їхньому лісі. Раді, що війни не буде, лісові друзі поверталися додому, розмовляючи між собою, як годиться добрим сусідам та одноліщанам.

Вовк Карпо Швидкий і Кабан Данило Ікластий.

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Вам не цікаво, пане Даниле, які слова шепнуло козенятко на вухо Бурмилові Заспаному, що той скасував війну з Африкою?

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Цікаво, пане Карпе. Бігме цікаво. Але про це треба би розпитати у Лиса Микити Хитрого. Та хтозна, чи і він знає, чи цар розкрив йому таку таємницю.

Втручаються в бесіду й інші звірі.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Та яка там таємниця? Хіба ви не чули, що завтра Семен Рогатий пояснить нам, хто така Африка і чого їй від нас треба.

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Еге, коби ви здорові, мої дороженькі, те, що вам розкаже Олень Семен Рогатий, дрібничка! Але що Тимофійко шепнув на вухо світлішому цареві, ви не дізнаєтесь ніколи!

БІЛКА ГАЛЬКА:

Невже ти знаєш ту таємницю?

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (гордовито):

А як?

БІЛКА ГАЛЬКА:

Знаєш ти чорта лисого. Ось, що ти знаєш!

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Ви що, зовсім осліпли?.. Не бачили, що і мій Вітько став перед його величністю бурмилом Заспаним?

БІЛКА ГАЛЬКА:

Якби ти знав таємницю, то не стояв би ні твій Вітько, ні Тимофійко перед його величністю.

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Ну тоді, якщо так, то ви не дізнаєтесь вовік-віків справжньої таємниці!

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Та що ти, Сидоре? Хіба ми винні, що пухнаста Галька тебе образила?

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Ні, не скажу, поки та гордохвоста не приповзе на колінах і не попросить пробачення від мене.

Неподалік розмовляють птахи

Сойка Гафійка, Сорока Білобока та Ворона Стара Жона.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Дивно, дивно. Хто таке чув колись, аби такий вельможа, як Ведмідь Бурмило Заспаний, послухався нашепту якогось там маляти Козенятка?

СОРОКА БІЛОБОКА:

А якщо Козенятко Тимофійко намовив нашого вельможу, щоб здатися у руки страшній Африці без бою?

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Ніхто не бачив тієї Африки. Навіть ви, Гафійко, її не бачили, хоча хвалилися, що бачили її страшну-престрашну, ходячи краєм лісу.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Але ж ви самі чули, коли Тимофійко визнав, що Африка існує.

СОРОКА БІЛОБОКА:

Це правда. Але Тимофійко не говорив, що вона страшна.

ОПОВІДАЧ:

І так лісові друзі розійшлися по своїх домівках. Ліс затих. Тільки в царському палаці вельможа Ведмідь Бурмило Заспаний, попиваючи з кухля солоденький медок, розмовляв зі своїм радником Лисом Микитою Хитрим.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ось бачиш, Микито, приказка каже, що треба слухатись поради старих і що молодим не варто втручатись у розмову старши. Але ми добре зробили, що послухались молодих. Якби не Козенятко Тимофійко та Зайчатко Вітько, ми б даремно витратили кошти на озброєння лісового війська, а також згайнувалили б час.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Так, так, вельможний Бурмиле!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Осих двох малят треба нагородити за їх хоробрість і гострий розум!

КАРТИНА VIII

ОПОВІДАЧ:

Повернувшись до своїх покоїв після розмови з вельможею Бурмилом Заспаним, Лис микита Хитрий ніяк не міг заснути. Думки роїлися в його голові, не давали спокою, мучили... «Коли Бурмило Заспаний хоче таких шмаркачів, як Тимофійко та Вітько нагородити за таку дрібничку, яку шепнули йому на вухо, то оленя Семена Рогатого, після того, як пояснить усім, хто така ота триклята Африка, назве своїм царським радником, а мені дасть якусь там дрібненьку посадовку. Ой горе моїй голівонці!» – думав, перевертаючись з одного боку на інший, Лис Микита Хитрий.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

А чом ти, чоловіче, заснути не можеш і свою голівоньку мучиш? Тобі ж треба відпочити, щоб міг царством керувати, бо, ади, старий Бурмило тільки іменем володар лісу, а всіма справами мусиш займатися ти.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та воно так. Але який мені хосен з того, коли на мою посаду Бурмило хоче поставити оленя Семена Рогатого...

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА *(перелякано сплескує лапками):*

Ой горенько, ой лишенько! Він пустить нас з торбами по світі, а наші донечки Галька й Талька будуть жебрати у добрих звірів окраєць хліба *(перелякано сплеснула лапками)*.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та цить-бо, Парасю, цить! Мабуть, то мені тільки здалось.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Ой, не здалось тобі, Микито, не здалось. Бо, ади, я вчора була у старої Яремихи Борсучихи, а там була і Одарка Вовчиха, та так зі слова на слово питає мене, що є нового в царстві, чи готуємось до війни, чи ні, бо вона чула від Оленихи Семенихи, що вельможа Бурмило хоче разом з її Семеном іти на переговори зі страшною Африкою.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

А ось у чому річ! А я й думаю, чому то Бурмило вже й не так слухається моїх порад. Навіть і заперечує. І мовчати заставляє. А то Семен втрутив свої крилаті роги в мої справи. Ой, не забуду я йому цього. Бігме, не забуду!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

А я позавчора стрічаю його на Березовій вулиці і кланяюсь йому, а він ледь бовкнув у відповідь і так гордо глянув на мене, що аж...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Так, так, він уже й бачиться царським радником, тому так гордо і поводить ся. Але я не допущу цього!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Не дай, Боже, щоб дійшло до цього! Треба борзо щось робити. Але що?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Якщо Семен Рогатий стане завтра перед громадою, то я можу попрощатися зі своїм радництвом.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

А якби ми...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Що, Парасю? Що?.. Ти завжди знаходиш вихід з будь-якої ситуації.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Воно правда, але тепер така ситуація... Така ситуація...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Так, так. Але ти щось мала на думці.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Та я думаю, як би ми віднайшли ту Африку і підкупили її, щоб напала на ліс. Тоді Семен Рогатий пропав би разом зі своєю гордістю...

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Але це ж зрада!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Зрада не зрада, але подумай: Африка нападає на громаду. Всі звірі втікають, куди хто може. Сам Бурмило дає ногам знати. Тільки ти стоїш серед поляни і зустрічаєш страшну Африку.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та після такої події не тільки Семен Рогатий, а й сам Бурмило...

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Так, так, ти б став лісовим царем.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Всесвітлий і Вельможний Цар Лис Микита Хитрий. А ти б стала царицею – Вельможна Параска Хитра.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

А наші донечки стали б царівнами.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та як знайти ту Африку?.. Звідки її взяти?..

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

Але вона існує!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Існує, існує. Шмаркач Тимофійко, племінник Семена Рога-
того, сам казав, що вона існує.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА:

А може, насправді Сойка Гафійка бачила її?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Ану, молю тебе, біжи мерщій до неї. Хто знає...

КАРТИНА IX

У хатині Сойки Гафійки.

Сойка Гафійка та Ластівка Мирина.

ОПОВІДАЧ:

Сойка Гафійка цілий вечір ходила, мов обпарена, бо ота нестидниця Ворона Стара Жона так прямо перед усіма урвала її честі. «Ніхто не бачив тієї Африки, навіть ви, Гафійко, її не бачили, хоча хвалилися, що бачили її страшну-престрашну, ходячи краєм лісу», – лунали в її вухах Воронині слова. Ну і не могла стримати свого язика?

СОЙКА ГАФІЙКА:

Не забуду я тобі цього, Ворониho, ой, не забуду!

Хтось стукає у двері.

Ой, хто ж там так сильно стукає, мов татари налетіли?

ГОЛОС ЛАСТІВКИ МАРИНИ:

Тітко Гафійко, тітко Гафійко! Відчиніть, будь ласка, борзо, не дайте загинути невинній душі!

СОЙКА ГАФІЙКА:

Що, що трапилось? Хто гине?

ГОЛОС ЛАСТІВКИ МАРИНИ:

Це я, тіточко Гафійко, я, відчиніть, будь ласка, бо...

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ну «я, тіточко» та все «я», а хто ти є?

ГОЛОС ЛАСТІВКИ МАРИНИ:

Ой, тіточко, це ж я, Ластівка Маринка, відчиніть, бо тут мені смерть.

СОЙКА ГАФІЙКА:

О, Господи святецький! Що трапилось, донечко? Заходь, заходь борзо до середини.

Відчиняє двері. Заходить Ластівка Марина.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ой, тіточко, рятуйте! Не дайте їй мене спіймати, заховайте де-небудь мене, ой тіточко!

Кидається перелякана з одного кутка в інший.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Від кого тебе рятувати, донечко? Хто тебе так перелякав?

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ой, тіточко, я бачила її, бачила її, бачила!...

СОЙКА ГАФІЙКА:

Кого?

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Як кого? Її, тіточко, її...

СОЙКА ГАФІЙКА:

Кого її?

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Африку!

СОЙКА ГАФІЙКА (перелякано):

Африку?!.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Африку, тіточко, Африку! Така страшна-престрашна – з безліччю голів і усі вони в неї такі великі, як копиці сіна, а тулуб, ноги, – руки... ой, Господи, рятуйте мене, тіточко Гафійко.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ой, не говори, донечко, тобі, напевне, привиділась та Африка, ходи, я тебе обкурю зіллям від лихого...

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ні, тіточко, не привиділось. Я бачила її ось так, як вас, – страшна-престрашна, саме така, якою бачили її Ви, а не повірили Вам, ще й насміялись.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ну покажу я тобі, Ворониho, як мене ображати перед громадою! Де ти бачила її, Маринко?

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Та тут недалеко, дорогою, яка веде до степу, там за річкою у скелі є печера, там заховалась.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ану, Маринко, ходім борзо до Ворони та Сороки, розкажеш і їм, бо інакше я залишусь брехункою на все життя.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ой, тіточко, я не виходжу надвір. Я боюся, я, я...

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ну, ну заспокійся і опісля підемо.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ой, тіточко, я не піду.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ну, ну, нічого. Ти, Маринко, перелякалась. Почекай тут, а я піду за ними, приведу їх сюди, і ти їм розкажеш.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ой, тіточко, я сама не зостанусь, боюсь.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Кого?

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Африки!

СОЙКА ГАФІЙКА:

Таж вона в печері за річкою, ти ж сама казала.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Так вона там, але хтозна ту Африку...

СОЙКА ГАФІЙКА (сердито):

То ходи зі мною!

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Таж я казала вам, що боюсь...

СОЙКА ГАФІЙКА:

Іти зі мною боїшся, і зостатись сама теж боїшся...

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Та хіба я винна, що така боязлива?..

СОЙКА ГАФІЙКА:

І через твою боязливість я залишусь брехункою в очах громади?

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Пробачте, тіточко, але ж ви самі бачили, яка страшна та Африка.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Якщо ти не хочеш іти зі мною, тоді йди собі геть з моєї хати!
Лети собі, куди хочеш.

ЛАСТІВКА МАРИНА:

Ой, тіточко, я ж казала вам, що боюсь.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Мене мало обходить. Геть із мого гнізда!

Виштовхує її з хати.

КАРТИНА Х

*Недалеко від Сойчиної хатини.
Сойка Гафійка і Лисиця Параска*

ОПОВІДАЧ

Та тільки ластівка Маринка вийшла з Сойчиного гнізда і полетіла собі додому, як Сойка Гафійка вирушила до ворони, щоб змити образу, якою та «нагородила» її перед громадою. «Повірить не повірить, але я не зостанусь брехункою перед лісовим народом. Якщо не повірить, хай питає боязливу Марину. Тьху на неї!». Але враз думки, в яких виливала злість на ворону та ластівку, перервали чийсь кроки, що наближалися до дуба, на якому знаходилося її гніздо.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Господи, це ж Африка!.. Хто там?

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Гафійко, то Ви?

СОЙКА ГАФІЙКА:

Я ж, я, а Ви хто?

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Та це ж я, Гафійко.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ой, пані Параско, як Ви мене перелякали.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Ой, яка ж бо Ви ляклива, Гафійко. Це, мабуть, відколи ви побачили Африку?

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ой не кажіть, пані Парасочко. А ще та Ворониха та Сорочиха не вірять мені і так осоромили перед громадою.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Я вірю вам, Гафійко. І мій Микита вірить...

СОЙКА ГАФІЙКА (*радісно*):

Ось, бачите! Лиш ті два опудала мені не повірили. Але я їм доведу, що Африка існує, і тільки чекає вигідного моменту, щоб напасти на наш ліс.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Ой не кажіть, Гафійко! А мій Микита каже: «Йди борзо до пані Гафійки і розпитай про Африку, бо, бач, наш вельможний цар не дозволяє готуватись до бою, а та Африка може напасти на нас і знищити всіх.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Правда, пані Парасочко, істинна правда. Вона тут недалеко, там, за річкою, у печері чекає вигідного моменту, щоб напасти на нас.

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Ой, Гафійко, мені треба бігти й попередити Микиту, щоб ішов на переговори з Африкою, бо інакше...

СОЙКА ГАФІЙКА:

Треба, пані Парасочко, негайно треба нам рятувати наш ліс!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Якщо нам вдасться врятувати ліс від лиха, то Вас, Гафійко, чекає велика нагорода.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Не треба мені нагороди, лиш хочу довести Воронисі та Сорочисі, що я не брехунка!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Настане час, коли вони на колінах будуть вибачатися перед Вами, пані Гафійко!

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ой, пані Парасочко!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Так, так, пані Гафійко. Микита змусить їх, а Вам дасть високу посаду в царському уряді.

СОЙКА ГАФІЙКА:

Ой, пані Парасочко!

ЛИСИЦЯ ПАРАСКА ХИТРА:

Так, так, пані Гафійко. Микита не забуде віддячитися Вам за Вашу велику допомогу.

ОПОВІДАЧ:

З цими словами Лисиця побігла повідомити Микиту про те, що Африка у печері за річкою, а щаслива-прещаслива Сойка повернулася до свого гнізда і почала мріяти про велику нагороду і високу посаду, які вона отримає від Микити Хитрого. А найбільше гріло її серце те, що ті два опудала, ворона Стара Жона та Сорока Білобока, будуть навколішки вибачатися перед нею. Тож хай знає вся громада, хто така Гафійка Сойка!

КАРТИНА ХІ

ОПОВІДАЧ:

Почувши, що страшна Африка в печері за річкою, Лис Микита Хитрий вирушив на переговори з нею. Хоча, правду кажучи, в нього не вистачало хоробрості на такий вчинок, але думав скористатися своїми хитрощами. Бо, що не кажи, але такого хитрого, як він, не знайдеш на весь ліс. Не одного він перехитрив і не з таких крутих ситуацій викручувався, то викрутиться і цього разу. З кожним кроком, що наближав Микиту до печери, в якій заховалась Африка, його серце калатало чимраз сильніше. Але він переборював свій страх мріями про те, що стане лісовим царем. Вельможний Цар Микита Хитрий! І чому б йому не стати царем? Колись лісовий престол вимагав сильного володаря, але тепер вже не ті часи. Тепер тільки мудрий володар може утримати мир і спокій у своєму царстві. А він це зробить. Усі побачать, що він

найбільше підходить до лісового царського престолу. А ось і печера! Микита Хитрий перейшов річку і несміло гукнув.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Пані Африко!

ОПОВІДАЧ:

Але йому навіть відлуння не відгукнулось. Навкруги все спало в нічній тиші, тільки місяць мерехтів у плесі серед річки.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Усемогутня Африко-о-о!

ВІДЛУННЯ:

... рико-о-о!..

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

А якщо Сойка збрехала? Якщо вона не бачила Африки? Якщо вона хотіла тільки насміятися наді мною?... Ех, клята-триклята Сойка! Я ж покажу їй, як насміхатися з мене, з царського радника. Та що я кажу, з царського радника? З самого пресвітлого Царя Микити Хитрого!

Гукає зі всієї сили.

Афри-и-ико-о-о!...

ВІДЛУННЯ:

...ри-и-ико-о-о!..

ОПОВІДАЧ:

Та коли Лис відвернувся плечима до печери, страшний-пре-страшний, та що я кажу, страшний, жахливий-прежахливий, дикий рик спочатку прикував його до каменя, на якому стояв, а далі повалив з ніг.

ГОЛОС АФРИКИ:

Гх-х-хто-о-ож-ж-ж по-о-осмі-і-ів тур-р-рбу-у-ув-а-а-ати
мі-і-ій со-о-он!..

ОПОВІДАЧ:

Лисові здалось, що це скеля повалилася на нього і задавила на смерть. Але коли побачив, що йому вдалось махнути хвостом, а потім кивнути вухом, зрозумів, що він не мертвий, зібрав усі сили, піднявся на ноги і відповів:

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Я Лис Микита Хитрий, радник Вельможного Царя Ведмеда Бурмила Заспаного, сина Бурмила Тихого, внука бурмила Славного і хочу з Вами вести переговори.

ГОЛОС АФРИКИ:

Г-г-гов-о-о-ри!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Я хочу з Вами вести переговори, щоб урятувати наш ліс від Вашого страшного нападу.

ГОЛОС АФРИКИ:

А-а-а я-я-я не-е-е буду-у-у на-а-апа-а-ада-а-ати на-а-а
ва-а-ас!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Тоді, Ясносвітліша та Ясновельможніша пані Африко, я Вас запрошую завтра до нас у гості.

ГОЛОС АФРИКИ:

Я-я-я не-е-е ходж-ж-жу-у-у в г-г-гості-і-і!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Я можу Вам заплатити за Ваш труд.

ГОЛОС АФРИКИ:

Що-о-о ти-и-и ме-е-ені-і-і да-а-аси-и-и?!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Що попросите, те і дам: срібла, золота, грошей. Що попросите, те і дам. Лиш приходьте.

ГОЛОС АФРИКИ:

Цар-р-рську-у-у чаш-ш-шу!..

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та вона ж з дубового дерева, не варта нічого!

ГОЛОС АФРИКИ:

Пр-р-рине-е-еси-и-и її-і-і!..

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та я радо вам її принесу. Таки-такісеньки через півгодини вона Ваша.

ГОЛОС АФРИКИ:

По-о-оста-а-ав її-і-і на-а-а ка-а-амі-і-інь, на-а-а яко-о-ому-у-у сто-о-оїш-ш-ш!..

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та я таки-такісеньки. Не мине ні годинонька...

КАРТИНА XII

ОПОВІДАЧ:

Другого дня ледь сонечко встигло посміхнутися до поляни, а на ній уже став збиратися весь лісовий народ. Одні раді, що не буде війни, інші цікаві дізнатися, хто така Африка, а ще інші, недовірливі, трохи побоюючись... Сойка Гафійка прилетіла першою, бо ж сьогодні доведе всім, що вона не брехунка, як її образила та криклива Ворона, яка буде змушена стати на коліна і разом із Сорокою прохати від неї милості. Але про це ще не знав ніхто, окрім Лиса Микити та його дружини Параски, які теж чекали з нетерпінням появи Африки.

«Скільки то буде сміху, як появиться страшна-престрашна, жахлива-прежахлива Африка», – думав Микита Хитрий. Правда, він не бачив Африки, але чув її дикий рев. Такий рев може мати тільки хижий-прехижий, жахливий звір. У своїй уяві він бачив, як усі звірі втікають, куди хто, світ за очі, а Бурмило Заспаний дає драла з висолопленням язиком

до царського палацу. Тільки він, майбутній вельможа Микита Хитрий, стоїть серед поляни і чекає на страшну Африку. А потім розкаже всім, як Африка заявила, що дарує життя всьому лісовому люду, якщо вони поставлять над собою царем Микиту Хитрого, єдиного мужнього та хороброго звіра лісу. А якщо ні, то всім – кінець!

Хтозна, ще скільки наміряв би Микита, якби на поляну не вибігли козенятко Тимофійко та зайчатко Вітько, тримаючись за руки і наспівуючи:

*Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашина!
Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашина!*

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ (у бік):

Зараз ви побачите, яка вона не страшна та Африка.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Чом ти сумний, Микито? У такий радісний день треба тільки радіти і веселитися. Мабуть, тебе втомила твоя нелегка служба?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Не сумний я, Ваша Милість, і не втомлений! (у бік) Ану дивись, куди гне, що мене втомила служба, хоче Семена Рогатого призначити своїм радником. Не діждешся цього, Бурмиле, ой не діждешся!

*Неподалік від них Ворона з Сорокою
з нетерпінням переминаються з однієї ноги на іншу,
і поглядаючи в бік Сойки, обмивають її своїми язиками.*

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Ану лиш глянь на Гафійку, як гордо собі стоїть. Ніби й нічого не трапилось.

СОРОКА БІЛОБОКА:

Вона, мабуть, уже й забула, яких брехонь натерла про страшну Африку.

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Я б крізь землю провалилася від сорому.

СОРОКА БІЛОБОКА:

Я б на очі людям не появилась!

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

А в неї ні сорому, ні честі!

СОРОКА БІЛОБОКА:

Так, так, ні сорому, ні честі.

ОПОВІДАЧ:

Сонце піднялось високо. Звірі почали втрачати терпіння, а на поляні не появлялися ні олень Семен Рогатий, ні страшна Африка.

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Та де в біса той Семен, скільки маємо чекати на нього, мов на якогось вельможу?

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Я здавна закріпив, що він не поважає нас. Дивіться сам цар прибув, а його немає.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

А хтозна, чи прийде?

БОРСУК ЯРЕМА:

Та хоч і не приходять, війни все одно не буде.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Тобі, Яремо, тільки війна в голові.

БОРСУК ЯРЕМА:

Таж бо ми, слава Богу, маємо всього, а війни вже не було здавна, остання була за часів Бурмила Доброго.

ОПОВІДАЧ:

Навіть самого Микиту почало дратувати Семенове спізнення, бо він з усієї душі хотів бачити, як той буде втікати, як побачить страшну Африку.

КАРТИНА XIII**ОПОВІДАЧ:**

Ось так стояли наші друзі серед поляни і чекали, хто на кого: лис, лисиця та сойка на страшну Африку, решта звірів – на оленя Семена Рогатого, а Ярема Борсук – на війну... Та враз з лісу появилось страшне чудовисько і почало наближатись до звірячої громади. Спочатку всі подумали, що то великий куц наближається до них.

Бо то і насправді був куц.

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Дивіться, що то лізе?

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Та то якийсь куц.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Хто коли бачив ходячий куц?

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

М-м-ма-м-м-мусю!

ГРОМАДА:

Африка, Африка, йде Африка!

БОРСУК ЯРЕМА (радісно):

Ставай до бою!

Громада завмерла зі страху, стояла не рухаючись.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Рятуєсь, хто може!

Звірі схопились і почали втікати.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ану всім стояти!

БОРСУК ЯРЕМА (*витягаючи шаблю*):

Стояти всім! Перерубаю, як зрадників!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Рятуєся, хто може!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Усім стояти! Хто рухнеться з місця, попаде під воєнний суд!

БОРСУК ЯРЕМА (*розмахнувши шаблюкою*):

Усіх під суд!

ОПОВІДАЧ:

Звірі стояли на місці, бо хоча до них наближалася страшна Африка, але, мабуть, вона не знищить їх, а потрапити під воєнний суд, то вже неминуча смерть.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ви хто – хоробрі звірі чи якісь боягузи? Ось, дивіться на малят, їм не страшна

Малята, взявшись за руки, почали співати, танцюючи:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...

Афлика нам не стлашна!

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...

Афлика нам не стлашна!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Щоб урятувати громаду, я, царський радник Лис Микита Хитрий, іду назустріч страшній Африці і домовлюся з нею, щоб не знищила нас!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Не смій рухнутись з місця, Микито!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та я ж царський радник, готовий померти за громаду!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Від сьогодні ти не є царським радником, а померти помреш через свій «хитрий» розум!

ОПОВІДАЧ:

Лис похилив голову, сховав хвіст між ноги і почав думати, як урятувати свою шкуру.

У цей час Африка наближалась до народу, і з кожним кроком вона здавалася їм не такою страшною.

БОРСУК ЯРЕМА (опускаючи шаблю):

Якийсь куш. Ну і борися, Яремо, з кущами.

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Куш кушем, нема чого боятись!

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (перелякано):

Ал-л-ле він х-х-ходить!

БІЛКА ГАЛЬКА:

Ось, дивіться, в кого вдався Вітько, у хороброго татка!

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

А вчора він великою таємницею нам попід ніс вимахував і не хотів її розкривати.

Куш наближився до громади.

КУЩ:

Низький вам уклін, шановна громадо!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Вітаємо Вас, шановна Африко!

ГРОМАДА:

Вітаємо, вітаємо! Віват! Віват! Віват! Ур-р-ра!

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Та мені звідкись знайомий цей голос.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

Та це ж голос Семена Рогатого!

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Це ж Семен Рогатий!

ГРОМАДА:

Семен Рогатий! Семен Рогатий! Віват! Віват! Віват! Ур-р-ра!

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ (*радісно підстрибуючи*):

Семен, Семен, це ж Семен!

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

Це ж мій вуйко!

БОРСУК ЯРЕМА:

Шлях би тебе трафив, Семене! А я тут-тут мав зарубати тебе шаблею!

КАРТИНА XIV

Олень Семен Рогатий під радісними оплесками лісової громади скинув з себе дубові гілки і знову низенько вклонився всім.

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Здорові будьте, брати і сестри!

ГРОМАДА:

Здоров будь, Семене!

Лис Микита Хитрий, поволі рачкує, хоче втекти.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Микито, ти що, не радієш разом з громадою, за яку хотів життям пожертвувати?

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Та я ж, Вельможний Царю Бурмиле, хочу, я хочу, хочу...

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Знаємо, Микито, знаємо, ти хочеш задерти в кущі.

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Я ж, вельможний царю, хотів тільки, тільки...

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Тільки втекти! А хто буде відповідати за твій зрадницький вчинок? Твоя Параска чи Сойка Гафійка, га?

ОПОВІДАЧ:

Громада стояла здивована, бо не знала, в чому річ, тільки Ярема Борсук крикнув щосили.

БОРСУК ЯРЕМА:

Лис Микита зрадник! Смерть зрадникам!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Не квапся, Яремо, не тобі і не мені судити Микиту. На це є суд, хай судить його громада. Але перед тим треба, щоб вона дізналась про його злочин, а потім хай вирішує, як його карати. Правда, шановна громадо?

ГРОМАДА:

Правда! Правда!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ну, тоді слухайте, чого захотілось Микиті Хитрому.

БОРСУК ЯРЕМА:

Увага!

ГРОМАДА:

Увага, увага!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Микита Хитрий не знав, що, окрім нього, в мене є і таємні радники, як ось, наприклад, Ластівка Маринка, яка дізналася про зрадницький план Микити, який хотів віддати наше царство в руки Африки. Тільки він не був упевнений, чи Африка існує на світі, чи ні, тому й послав свою Параску до Сойки Гафійки, бо вона нібито бачила Африку. В цей час хитріша від Лиса Маринка полетіла до Сойки і обіграла її, кажучи, що бачила Африку в печері поза річкою. А та запевнила Лисицю, що Африка заховалась там і чекає вигідного моменту напасти на наше царство.

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

О, брехунка!

СОРОКА БІЛОБОКА:

ТЬфу на неї!

БОРСУК ЯРЕМА:

Увага!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Хитрий Лис, як дізнався про це, то побіг на переговори з Африкою, сподіваючись, що та допоможе йому скинути мене з престолу і помаже його царем над вами. Але замість Африки в печері за річкою на нього чекав Олень Семен Рогатий. Микита, думаючи, що веде переговори з Африкою, видав усі свої нечесні наміри.

БОРСУК ЯРЕМА:

Зрадник!

ГРОМАДА:

Зрадник, зрадник!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Тепер судіть його, як умієте.

БОРСУК ЯРЕМА:

Смерть зраднику!

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

У тюрму його, в кайдани!

ГРОМАДА:

У кайдани, у кайдани!

ВОРОНА СТАРА-ЖОНА:

Сойку теж у кайдани!

СОРОКА БІЛОБОКА:

У кайдани брехунку!

ЛИС МИКИТА ХИТРИЙ:

Ви не можете мене судити без доказів. Хіба Семен Рогатий має докази, що я розмовляв з ним?

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

А ось і доказ. Я попросив від нього царську чашу, і він її приніс.

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Ну, Микито Хитрий, не такий уже ти й хитрий.

КАРТИНА XV

ОПОВІДАЧ:

Лісовий народ недолюблював Микиту Хитрого, бо не було звіра, якого б він не обвів округ свого хвоста бодай один раз. А відколи став царським радником, то так загордився, що рідко коли й на «добридень» відповість.

Тому в запалі всі розкричались: одні – «Смерть зрадникові!», інші – «У тюрму його, в кайдани!», а ще інші – «На великі муки!» Але потрохи клекітливий гнів згасав, звірі почали пригадувати собі добрі вчинки Микити, бо що не кажімо, він мав і багато заслуг.

І так потроху-потроху втихомирились, бо якби засудили на смерть чи на тяжку кару свого однолісничанина, це ж було би великою ганьбою для такого демократичного народу, як вони.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Шановна громадо! Тепер, коли ви всі дізнались про зрадницький учинок царського радника лиса Микити Хитрого, вирішуйте, як будемо його карати.

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Перш за все, Вельмишановний Бурмиле Заспаний, вам треба вибрати з-поміж нас нового царського радника!

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Треба, треба, їй-богу, треба!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Певна річ.

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Без царського радника не судити зрадника.

Громада розсміялась.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ну, чекаю ваших пропозицій.

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

Хай буде Вовк Карпо Швидкий!

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Як буде Карпо радником, Сидір стане скарбником.

Громада розсміялась, бо всі звірі знали, що вовк Карпо обіцяв зайцеві Сидору посаду царського скарбника, якщо той підтримає його зайняти посаду Микити Хитрого.

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

А чому б не бути Данилу Ікластому?!

БОРСУЧИХА ВАРВАРА:

А ви про мого Ярему забули?! Хіба він даремно свою кровцю у боях проливав?

БОРСУК ЯРЕМА:

Цить, стара! Моя справа воювати, а не вилежуватись у царських палацах!

ОПОВІДАЧ:

І одні звірі почали підтримувати вовка Карпа Швидкого, інші – кабана Данила, а ще інші – борсука Ярему. І така колотнеча зчинилася, що не дай Боже, але вибори є виборами. На котрих виборах немає гармидеру?..

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Шановна громадо!

БОРСУК ЯРЕМА:

Увага!

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Я хочу, щоб ви вибрали царського радника, але щоб не сварились між собою, то виберу його я.

ОПОВІДАЧ:

В одну мить гамір затих, громада чекала з нетерпінням дізнатись, кого вельможа Бурмило назве царським радником.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Шановна громадо! Ми, лісовий Цар Ведмідь Бурмило Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго і правнук Бурмила Славного, сьогодні такого-то дня, такого-то місяця, такого-то року ставимо на посаду царського радника оленя Семена Рогатого.

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Семена?

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Рогатого?

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Кому не до вподоби, хай вийде наперед і скаже, що і як.

Громада затихла.

Ну, тоді вітайте царського радника Оленя Семена Рогатого!

БОРСУК ЯРЕМА:

Віват!

ГРОМАДА:

Віват, віват!

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Радіють усі племена за радника Семена...

КАРТИНА XVI

ОПОВІДАЧ:

Насправді всі звірі зраділи, що вельможа Бурмило поставив своїм радником Семена Рогатого, бо Семен нікого ніколи не образив. Навіть вовк Карпо Швидкий радів, що радником не став кабан Данило Ікластий, а той радів, що вельможа не поставив своїм радником вовка Карпа Швидкого. Тільки Лисова родина та Сойка Гафійка не раділи такому переворотові.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

А тепер, шановний пане раднику, перед тим, як Ви розкажете нам, хто така та Африка, порадьте нам, як судити зрадника Микиту Хитрого.

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Вельможний царю Бурмиле Заспаний, шановна громадо. Зрада – це великий злочин, але через зрадницькі наміри Лиса Микити Хитрого ніхто з нас не постраждав, тож я думаю, він не заслуговує смерті. Ви згодні зі мною?

ГРОМАДА:

Згодні, згодні!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Одні з вас кричали, що треба засудити його на важкі муки.
Це ж, по-перше, не в наших звичках мучити один одного.
А по-друге, у нас немає мучителів. Хоче хтось з вас стати
Микитовим мучителем?

Громада мовчала.

Як бачу, ніхто цього не хоче, тому й не будемо засуджувати
Микиту на страшні муки. А щодо тюрми та кайданів – у нас їх
немає. Бо це негарно, щоб у таким славнім та мирнім царстві,
як наше, ми будували тюрми та кували кайдани.

ГРОМАДА:

Правда, правда!

ЇЖАК ПАНАС ГОЛКА:

А тоді, як ми покараємо Микиту?

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

І Сойку Гафійку!

БОРСУК ЯРЕМА:

Якось треба їх покарати!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Та їм не обійдеться так легко. Настане момент, коли вони
відкуплять свої гріхи і зроблять добрий вчинок на користь
громади. А поки що Лис Микита Хитрий від сьогодні буде
зватися Лис Микита Грішний!

ГРОМАДА:

Микита Грішний!.. Микита Грішний!..

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Був у нас Микита спішний,
Гарний, ніжний, молодіжний,
І розумний, і розкішний,
Та відразу став він грішний –
І грабіжний, і драпіжний.

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

А Сойку, як будемо звати?

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Була в нас Сойка Гафійка,
Парубійка, багатійка,
А така з неї дурійка,
Мов та лихая копійка,
Що де ступить, там і бійка,
То хай буде ця брехлійка
Від сьогодні Вередійка!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

То хай буде Вередійка!

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Вередійка! Вередійка!

ГРОМАДА:

Вередійка, Вередійка!

СОРОКА БІЛОБОКА:

Так їй і треба, бо насправді велика з неї вередуха.

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Хоч не кажіть, Сороко. Де не появиться, починає вередувати.

КАРТИНА XVII

ОПОВІДАЧ:

Звірі, розвеселені Соловейком Кирилом, не могли спинитись від сміху і жартів про Лиса та Сойку, але вельможа Бурмило зупинив їх:

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Шановна громадо! Тепер перейдемо до другої частини нашої зустрічі і попросимо нашого радника, щоб розповів нам про Африку.

ОПОВІДАЧ:

Звірі, зацікавлені Африкою, стихли в одну мить і чекали з нетерпінням дізнатися, хто така Африка.

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Вельможний Царю Бурмиле Заспаний, шановна громадо!
Як вам відомо всім, я народився в зоопарку, де багато чого
почув і навчився, бо мав нагоду розмовляти з різними зві-
рями всього світу. Бо світ, наша величезна планета Земля,
поділяється на материки, а материки – на держави, а вже
потім кожна держава має свої, регіони, гори і ліси. Це дуже
просто: ось, наприклад, ми живемо в Темному Лісі, який на-
лежить до Карпатських гір держави Румунії, а вона разом з
іншими державами формує материк Європу, тобто ми живемо
на європейському материках. Чи ви зрозуміли, друзі?

ГРОМАДА:

Зрозуміли, зрозуміли!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

А таких материків, як наша Європа, є на планеті шість, з-по-
між яких один називається Африка. А ще є й Азія, Америка,
Австралія і Антарктида, так що нам немає чого боятися Аф-
рики!

ОПОВІДАЧ:

Звірі переглянулися і тільки похитали головами, немов хотіли
сказати: «Бач, а ми так настрашилися Африки». А малята собі
почали знову танцювати:

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

Хі, хі, хі – ха, ха, ха...
Афлика нам не стлашна!

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Африка, – це материк,
Увесь страх із лісу зник,
Бо Рогатий наш Семен
Знає звірів всіх племен.

БОРСУК ЯРЕМА:

Розкажи нам про Африку, Семене!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

В Африці дуже жарко, а зими не буває зовсім.

КОЗЕНЯТКО ТИМОФІЙКО:

А хіба афликанські малята не катаються на санчатах?

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Ні, синку, вони забавляються інакше – гойдаються на галуззі, купаються в теплих річках, грають у різні ігри...

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Який там царський рід, Семене? Може, ведмежий, як у нас?

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Ні, не ведмежий. Там царюють Леви.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Ти дивись!

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

А окрім левів, які ще там звірі живуть?

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Тигри, леопарди, гепарди, гієни, слони, антилопи, жирафи, зебри, носороги, бегемоти і навіть людиноподібні мавпи.

ЗАЄЦЬ СИДІР БОЯГУЗ:

О Господи! Та ж воно насправді та Африка страшна!

Громада розсміялась

БОРСУК ЯРЕМА:

А війни в Африці нема?

СОЛОВЕЙ КИРИЛО:

Наш Ярема молодець
В нього шабля й жупанець,
Бубонець і стрибунець,
Хорошенький він стрілець,
І борець, мов той вітрець,
Любить хліб і кавунець –
Хай йому грець!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Бувають і війни, як у кожных народів. А тепер скажіть мені, Ваша величносте Бурмиле Заспаний, і Ви, вельмишановні бояри,звідки ви дізналися про Африку?

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Дятел-листоноша приніс листа і сказав, що з Африки. Вертнув хвостом і полетів. А я, неписьменний, Лисові, останнім часом недовіряв. Ось так пішло лісом про Африку.

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

А де той лист?

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ *(витягаючи з пазухи листа):*

Ось він – лист з Африки. Ти письменний прочитай його перед громадою.

Олень бере лист, відкриває його і читає

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Пресвітлий Вельможе Ведмеде Бурмиле Заспаний, син Бурмила Тихого, внук Бурмила Доброго і правнук Бурмила Славного володарю Лісового Царства і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе. Ми, Король Лев XII, син Короля Лева XI, внук Короля Лева X, правнук Короля Лева IX, праправнук Короля Лева VIII і так далі, Пресвітлий Володарь Африканських Джунглів і всього живого, що в нім ходить, повзе, плигає, літає та пливе, маємо велику честь запросити представників Вашого лісу до нас у гості з надією на майбутнє спілкування.

Чекаємо на вашу відповідь з нетерпінням.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Так ось у чому річ, а я... а ми... а ти Микито... Та хай йому грець! Давайте проголосимо делегацію, яка б нас представила перед Королем Африканських Джунглів.

Звірі похилили голови і мовчать

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Ось як. А я думав, усі захочуть.

ВЕДМІДЬ БУРМИЛО ЗАСПАНИЙ:

Не хоче ніхто представити наш ліс перед Королем Левом XII?

БОРСУК ЯРЕМА:

Та я б радо, яби там війна, а так даремно час тратити...

ГОЛОС З ГРОМАДИ:

Хай іде Лис Микита Грішний!

ГРОМАДА:

Правильно, правильно! Хай іде Микита Грішний!

ВОВК КАРПО ШВИДКИЙ:

Хай відкупить свої гріхи перед громадою!

КАБАН ДАНИЛО ІКЛАСТИЙ:

Так, так, він заслужив бути покараним!

ВОРОНА СТАРА ЖОНА:

Треба покарати і Сойку Гафійку Вередійку!

СОРОКА БІЛОБОКА:

Треба, треба і Вередійку!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Звірі добрі! Та це ж не покарання, а привілей!

ГОЛОС З ГРОМАДИ:

Привілей не привілей, хай ідуть вони!

ГРОМАДА:

Так, так, хай ідуть вони!

ОЛЕНЬ СЕМЕН РОГАТИЙ:

Ну, що поробиш: *Vox populi, vox Dei!* Голос народу – голос Бога! Як вирішила громада, так і буде!

З а в і с а

Кочовиколандія

або

ВЛАД ДРАКУЛЯ ВОДЕ
ТА ХОРОБРІ КОЧОВИКИ

(Повість)

За румунською поемою «Циганіяда» Йона Будай Деляну

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Сарсаїл Фонбіс Дияволенко лежав на своєму дивані, попихкував з набитої чортівим зіллям люльки, раз у раз попивав з чаші, зробленої з людського черепа, вогняний напій, який тут – у його підземному світі, називали «сатанським еліксиром», закушував квашеними бісовськими грибами і щось мимрив собі під вуса.

Ні, він не мугикав пісеньку, як це здалося його улюбленій дружині Завістії Бісовіївні (Чортоморенко по батькові). Навіщо йому мугикати пісеньку, коли з тамтого світу до його вух долітали християнські недобрі вістки. Якийсь там Влад Дракуля Воде – господар Мунтенії, який почав поводитися зовсім по-християнськи, – саджає на палю всіх бояр, які продали свою душу йому – Сарсаїлу Фонбісу Дияволенкові! А до того, той самий Дракуля обіцяв подарувати кочовикам один з мунтянських країв, щоб ті заснували в ньому свою державу – Велику Кочовиколандію.

Неприємні християнські вістки підтвердила і його дорогенька донечка Люципера Сарсаїлівна, яка тільки-що повернулася з поверхні землі.

– Ой Батеньку! Ой миленький! Якби ти знав, що витворює отой бояровбивця?!..

– Хто? – удав Сарсаїл, нібито не знав про кого йде мова.

– Хто інший, як не отой Влад Дракуля Воде – господар Мунтенії.

– І що він витворює? – спокійним голосом запитав Сарсаїл.

– Зібрав усіх кочовиків, обіцяв їм дати Спатени – край, що знаходиться між Бирбитештями та Албою, де би оці заснували собі державу Велику Кочовиколандію.

- Так це правда? – запитав Дияволенко.
- Правда, батеньку! Правда, голубоньку!
- А навіщо це йому? – здивувався.
- Як навіщо, хіба ти не чув?
- Хіба почуєш усе?

– Та він зібрав всіх оцих волоцюг і хоче послати їх на війну з поганами-нехристиянами, як називають вони народи, що не вірять у того, котрий скинув тебе, батечку, з небесних висот. Як вони їх переможуть, осоромлять усе твоє підземне царство. Вони, батеньку, готові напасти й на твій Гадес!

- Не посміють! – тупнув ногою Сарсайл.
- Посміють, батечку, посміють. Ще й як.
- Я не дозволю!
- Не дозволяй їм, батечку, не дозволяй!

Сарсайл Фонбіс Дияволенко перекинувся через голову і перетворився на великого чорного крука, який розпростерши величезні крила, вилетів з підземного царства і полетів над світом, аж до табору кочовиків, щоб переконатися на власні очі, що і як.

*
* *

Кочовики сиділи на землі навколо палаючого багаття. Дітлахи ковтали слину, лупаючи очима на печену картоплю та чавуни, в яких їхні матері готували кашу з салом, а чоловіки попихкуючи з довгих глиняних люльок, слухали старого простоволосого діда – коваля Драгіча, який наче біблійний Мойсей, пророкував їм про обіцяну землю, яка тече молоком та медом.

– Я здавна живу та мандрую світом, усякого набачився: доброго і злого. Але такого дива ще не видав, щоб ми, кочовики, мали свою країну, в якій будемо жити тільки ми. Країну, в якій будуть наші села, хати, поля та ниви, як і в інших народів. Це неомріяна мрія, це весна для моєї старої кочовицької душі. Боже, допоможи побачити це диво, а вже потім може помирати спокійно.

– Дай вам Господи, діду, багато років прожити! – обізвався молодий чоловік.

– Дай, Господи! – загула громада.

– Ви молоді, слухайте моєї поради, будуйте собі хати, не сваріться, жийте у згоді, бо тільки мир збереже вас, і не пропаде наша мова і плем'я, щоб вам не довелося знову мандрувати світом, а щоб могли з гордістю сказати: «це моя держава!»

– Ге, – гекнув Големан. – Мабуть, спочатку варто б поділити між нами землю, щоб кожен з нас мав свій клаптик, на якому б міг сіяти кукурудзу та садити картоплю, щоб не ходити з порожнім чевом.

– Хто про що, а Големан про черево, – обізвався котрийсь з громади.

– Мовчіть, бо у всіх нас кишки воркочуть, як коти в мішку. Големан має правду! – обізвався інший.

– Та я не тільки про брюх, а хочу сказати, що нашій новій країні-державі годиться знайти красне ім'я, славне, яке б прославило наше плем'я кочовицьке! – посмілішав Големан.

– Правду рече! – гукнув хтось із громади.

– Правду, правду! Бігме, правду! – загукала громада.

– А знаєте, про що я мрію?... – запитав далі Големан.

– Щоб кендюх наповнити!

– Щоб кисет з тютюном завжди повен був!

– Мати свої хату!

– Ет, – махнув рукою Големан. – Це все пусте. Я мрію про свій стіл! Щоб сісти за стіл разом зі муєрею¹ та коконами², а ще й друзів запросити в гості і погуляти за своїм столом, у своєму рідному селі, у своїй рідній країні, якій мусимо знайти красне та славне ім'я, яке б прославило наше кочовицьке плем'я! – закінчив свою розмову Големан.

¹ Муєря – дружина.

² Кокони – діти.

– Го-го, братіки милі! Кобито так просто – сів за стіл і гуляй, душе, веселись. То воно, не лихе діло мати свій стіл, свою хату, село, державу, яка б славилася на весь світ, але для цього нам треба мати мудрих мужів, які бодай би знали письма...

– Може, б тебе – мудрого над нами начальником поставити? – засміявся хтось із громади.

– А він писати не вміє! – крикнув хтось інший.

– Та де не вміє, він так пише ложкою, аж за вухами тріщить.

– Е, братіки, жартуйте здорові, але тут таке діло, що без письма не обійдешь, бо це все треба на папір поставити! Бо слова – це вітер, а папір...

Мірчі не вдалось довести, наскільки вартий папір, бо Бурда підстрибом піднявся з землі і загорлав на весь рот:

– Ти правду кажеш, Мірчо! Пускаєш слова на вітер, як пусту половину. Ліпше б ти говорив про мамалигу, бриндзю та сало! Це головне в житі! Коли будемо мати чим кендюх напхати і кухоль пива перевернути, потім уже будемо й про нашу країну говорити, а коли в череві пусто, то можеш мати і сто паперів, то все голодним залишишся!

– Огов! А що це напало на вас?! – крикнув Кукавель. Усі робите з мухи слона, а з комара верблюда. Опам’ятайтесь, люди божі! Бо не все так, як вам здається. Ви не питаєтесь, чому господар Мунтенії вам землю дає? Хтозна, який ворог на нього нападає, а хтозна чи він нас на війну не відправляє. Га, ви думали про це?

– Го-го Кукавелю, то ти робиш з мухи слона. Як бачу, тобі війни забажалось? – кинув хтось із громади.

– А тоді навіщо він нас зброєю обдарував, га?!

Громада замовкла. Кожен задумвся над словами Кукавеля. Тишу розірвав голос Борщминдра:

– Раз війна, то війна! Фе, та ми ж не боягузи! Хіба в нас немає рук?!

– Але в нас є й ноги, щоб могли втікати, – кинув хтось у жарт. Громада зареготала, але Борщминдру ніби й не почув, говорив далі:

– Якщо на нас нападе ворог, то ми захистимо нашу славну державу, бо у наших жилах тече хоробра кров, а не якісь помії. Чи не так, мої брати?!

– Так! Так! – загув табір.

– Я так і знав! – додав Борщминдру.

– Ваша хоробрість не варта гнилої цибулі! – крикнув Големан.

«Кра!.. Кра!.. Кра!..» – почувся над табором голос Сарсаїли Фонбіса Дияволенка, перекиненого на крука.

Кочовики підняли погляди і почали стежити за політом чорного птаха, який кружляв над їхнім табором, а далі напаскудив з висот прямо на Големанову бороду.

Усі розсміялись, а Големан навіть не встиг обтерти бороду, як по небу прогуркотіла колесниця праведного пророка Іллі, який вогняною стрілою влучив прямо в крука, тіло якого впало на землю, а бідний Сарсаїл Фонбіс Дияволенко почав утікати, горлаючи з болю.

Кочовики дивились з переляком на таке диво, тільки Големан, втираючи бороду, проклинав крука:

– Трясця твоїй матері! А цей би тебе... та той би тебе!..

Після довгої мовчанки старий Драгічі, важко зітхнувши, сказав:

– Недобрий це знак, дітоньки мої! Ой, недобрий! Коби на нас не впала якась біда, бо моя бабця – Царство їй Небесне! – казала, що, коли над тобою кружляє крук, а ще гірше напаскудить на тебе, то добра не чекай! Хай сохраниць нас Усевишній Ґуладжел!³

– Це що ви, дядьку Драгіч, нам біду пророкуєте?.. Це пусті небилиці. Хіба ви забули, що крук – це наша кочовицька птаха, вона на гаразд напаскудила на бороду Големана, – сказав Нягул.

І так кочовики подорожуючи з Альби до Флиминди, зупинившись обідати, розговорились аж до вечора, а, повечерявши, полягали спати, так і не вирішивши нічого-нічогоісенько.

³ Ґуладжел – Господь, Бог.

Другого дня, вранці на зорі, прибув сам господар Мунтенії – Влад Дракуля Воде, щоб побачити, як організували кочовики свою армію, привезши з собою і кілька возів повних харчів для такої хороброї армії, яка спала наче жаби в болоті, по своїх брудних шатрах.

Восвода збудив їх і наказав всім хто може тримати в руці зброю вийти перед табору. Через кілька хвилин все військо гордо крокувало перед своїм господарем.

Попереду йшла ватага решетарів, під булавою хороброго решетара Големана. Триста душ, окрім жінок та дітей. Триста воїнів озброєних вилами та списами – горе ворогові, який попадеться їм в руки, бо вони нічого не бояться, окрім голоду! Големан йшов попереду тримаючи в руці їхній бойовий прапор зроблений з шкіри чорної кобили, з білим хвостом.

За решетарями сліддували сріблярі – дві сотні хоробрих вояків, озброєних мідяними булавами та довгими ножами. Попереду них йшов їхній ватажок Парпангел – правнук славного індійського князя Жундандела, який навіть зі самим Кгінгішганом воював. Він, Парпангел тримав у правій руці підняту булаву, а у лівій бойовий прапор – срібну ворону з розкритими озолоченими крилами, крізь піря яких вітер наспівував бойовою гімн.

Третою йшла ватага котлярів, міцних широкоплечих кочовиків, з шапками бирками та закуреними бородами, озброєними молотками та різними котлярськими інструментами. Їх вів ніхто інший, як сміливий Балабан, а за бойовий прапор мали велику бляшану тепшу⁴.

За ними слідували ковалі озброєні ковальськими молотами, косами, серпами, мотиками та іншим снарядям, яке могли продати

⁴ Бляшана форма для випікання хліба.

по дорозі волохам землеробам. Всіх їх було триста, окрім жінок та дітей, а їхнім ватажком був старий дід Драгіч, якому було вже далеко за сто літ – вже сьому жінку похоронив, але, ще в силі і зі всіма зубами в роті. Ковалі називали його своїм дукою. Він йшов попереду свого пішоходського війська і ніс їхній ковальський бойовий прапор – величезну сковорідку.

А далі йшла ватага ложкарів, очолена хоробрим Нягулом, великим любителем правди. Ложкарі були озброєні широкими бардами-тесаками та різними дерев'яними предметами – від ложок до великих ополоників-черпаків та широких тарілок, предмети, які можна використати, як зброю. Їхнім бойовим прапором була дерев'яна лопата, яку змайстрував майстор Пінтіліс.

Ватага золотарів йшла гордо, з піснею. Всі золотарі йшли з піднятими головами і випнутими грудьми – готові перемогти будь-якого ворога, перейти через будь-яку перепону, бо їхнім бойовим знаменом був довгий золотий спис з оздобленою рукояткою, а вони всі озброєні довгими списками та короткими шаблями. Вони гордились своїм ватажком Тандалерою, якого боялись всі кочовики, бо ходили чутки, що він знайметься зі самим дідьком.

Останніми йшли бродяги та голяки. Попереду них йшов сам Коркодел, найбільший паливода і волоцюга зі всіх кочовиків, якого не міг обманути ніхто і, який відразу впізнавав злодія чи обманщика, саме тому доручили йому ватажкувати над бродягами та голяками. Коркодел тримав гордо їхній бойовий прапор – дрантиву ганчірку привязану то кривої хворостини.

Позаду всіх цих боєвих загонів йшли жінки у багатокольорових сукнях, сварючись та галасуючи, підганяючи голо-босих парпанделів, які цвірінкали гірш від зграї голодних горобців.

Побачивши таке хоробре військо, господар Мунтенії Влад Дракуля Воде, знову пообіцяв їм землю в якій можуть поселитися, а саме край Спатени, що знаходиться між Інімосою та Бербетенями, але за це вони мають бути йому вірними і захищати мунтянський край.

– Та ми всі голову покладемо за тебе воєводо!

– Ми готові померти за мунтянський край!

– Ми нікого не боїмся!

– Не страшний нам ніякий ворог! – розкоткудакались, як кури хоробрі кочовики.

А Гогоман, вийшовши наперед, скинув шапку, поклонився до землі і промовив до господаря Мунтенії:

– Воно так, твоя величність, ми будемо боротись до смерті за тебе та Мунтенію! Але ти, володарю, постав охорону, бодай двісті твоїх воїнів, які б не допустили ворогів до нас, а тоді ми вже... до смерті...

Розкусивши їхню хоробрість Влад Дракуля посміхнувся попід вус і запевнив їх, що ніяка небезпека не грозить їм, бо перед такими хоробрими воїнами, як вони не встоїть жодний ворог.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Хоробрі кочовики вирушили знову в дорогу до обіцяної землі. Ледь волочучи ногу за ногою, сварячись та кулакуючись між собою, кожен з них намагаючись залишитись поблизу возів навантажених з харчами, бо страх хотілось їсти, а попоївши, поспражнувавши, хотіли відпочити, бо хто чув так відразу після празника вирушати в дорогу.

Старому Драгічові не сподобалась їхня поведінка. Він покликав до себе молодого парубка Чурілу і послав його зібрати до себе на раду всіх отаманів.

Чуріла побіг таборм запрошуючи отаманів, та всіх членів кочовицької ради. Люди збирались неохоче до вогню, який горів перед шатром Драгіча.

– Дорогі мої кочовики! – розпочав розмову Драгіч. – Як видно, ви всі вже стали бояринами. Забули про мету нашої подорожі і крутитесь та вертитесь побіля возів з салом та шинкою. Фе! Це не гарно, нам треба дійти, чим скоріш і взятись за роботу, бо, як побачить Дракуля Воде з якою охотою ми беремось за діло, то дасть нам землю в дідька на припічку!

– Стривай, вуйку! – перебив Драгіча Гіолбан котляр. – Ти хоч, що ми віддали душу, за якогось воєводу?! Хто хоче хай віддає, а я один не віддам...

– Зле ти говориш, сину, з такою порадою ми не дійдемо далеко! – зітхнув старий Драгіч.

– Ге, ге, вуйку! Я добру пораду дам громаді, якщо послухається її то всі ми житимемо, як у пазусі патріярха Авраама. Ну, хто хоче чути мою пораду?!

– Говори! Говори! – загула Громада.

– А моя порада така – нам треба низько поклонитись перед воєводою, і попросити його гарним словом, щоб він подарував нам землю для нашої держави, не у Спатенах, а бодай на три пошти⁵ ближче, і щоб ми робили по три відпочинки на кожній зупинці, ну як вам моя порада?!

– Ось це порада! – крикнув Авель.

– Добра порада! – загула громада.

– Віват, Гіолбан! – добавив Авель.

– Віват, віват!

– Ну, якщо так, то я рушаю в дорогу! – промовив Драгіч. – А ви... кожен з вас хай робить за своїм розумом.

Як почули це отамани, погодились зі старим Драгічем, що треба вирушати в дорогу, бо іншого виходу немає. Тоді Драгіч вирішив, щоб вози з провізіями йшли попереду, і чим найшвидше, бо за харчами «хоробрі та чемні воїни», будуть бігти навздогін.

– А хто буде ті вози поганяти та харчі доглядати?! – Запитав хтось з громади.

– Я! – кринув хтось з громади.

– А чому ти, а не я?! – почувся інший.

– А я, що найгірший?

– Я! Теж можу!

– Я теж хочу!

– Ти хоч жерти весь час!

– А ти б зжер все!

– Я?! То ти ненажера!

Почалась така колотня, що не дай Господи!

– Люди добрі, послухайте моїх слів. Якщо ви так боїтеся, то з возами піjde Гардя Криворот та Гаван.

– А чому саме вони?

– Тому, що Гардя грає на сопілці, а Гаван на дримбі. Вони будуть наглядати вози і грати весь час, бо граючи не можуть їсти, правда?!

– Правда! Правда! – загула громада.

– І нам веселіше буде! – додав Драгіч.

⁵ Пошта – одиниця виміру відстані, що дорівнює від 10 – 22 км.

- І це правда, – загула громада.
– Ну тоді з Господом уперед!
– Уперед! Уперед! – погодились кочовики.
– Уперед, уперед, як сліпі коні. Почекайте трішки! – Загорлав Балабан, ватажок котлярів.
– А чого нам чекати?
– Чого, не чого – слухайте, що я вам скажу!
– Ну говори!
– Ми рушаємо вперед, але тільки Господь знає, що на нас чекає попереду?!
- А що на нас може чекати?
– Турок, татарин, Кінгішган...
– Кінгішган помер, – обіззався Парпагел.
– Хіба тільки один Кінгішган на світі?
– Ну і що нам робити? – запитав котрийсь з громади.
– Нам потрібен авангард!
– Аван..., що?
– Авангард.
– І що то таке?
– Говори по-людськи!
– Не ходи з крутими словами, бо! – розсердилась громада.
– Авангард – це передовий загін, який вирушить наперед. У розвідку.
- Тобто, щоб ішов перед возами з провізіями?
– Так, перед возами на кілька верст.
– І хто на таке погодиться?
– Розлучатися з провізіями...
– І навіщо?..
– Як навіщо? – здивувався Балабан. – Авангард побачить ворога і борзенько повідомить нас, а тоді ми зможемо утекти і заховатись у горах.
- Добра порада, гарна порада, – погодився коваль Ризван. – Але, якщо доведеться втікати, то втечемо без оцієї зброї, і без харчів! Так нам буде легко втікати і легко заховатись, поки мине загроза.

– Як, щоб ми покинули вози з харчами?!

– Такого не може бути!

– Ні за що у світі!

– Ну, якщо хтось хоче загинути біля мамалиги, його справа, а я один не віддам душу за грудку мамалиги та шматок сала! – відрізав Ризван.

– Ха-ха-ха! – розміявся ложкар Влайку. – Як бачу ви, то різати ворога, наче сало збирається, то втікати від нього, як чорт від ладану.

– Треба бути наготові!

– З ворогом не до жарту!

– Ого, то не фіглі!

– То воно правда, але тепер нам нема чого боятись. У нашому краю панує мир, і не має жодної чутки про війну, так що ви, панове кочовики, даремно непокоїтесь! – розважив Влайку.

– Та війна може виникнути у кліп ока, – крикнув котрийсь з кочовиків.

– І це правда, – погодився Влайку. – Але хіба в нас нема на це хитрощів? Ми не вміємо, як завжди ворогу до землі поклонитись, прийняти його з хлібом сіллю, запевнити його, що ми йому служимо? А вже опісля побачимо, як ворог слабкий, то ми нападємо на нього зненацька, а якщо сильний, – утечемо крадькома...

– Добре ти сказав, Влайкуле, але ніж нападати на ворога тайкома, то ліпше втікати від нього крадькома, бо хто дурний віддати життя – воно ж одне-єдине – за якогось там воєводу, чи за якусь там державу. Та вже як нам дано зброю, то тримаймо її біля себе, так – про всяк випадок, а хоснувати її не будемо!

– А що ви, браття-кочовики, сорому не маєте, чи вже зовсім гонор кочовицький втратили? – Піднявся з землі золотар Брату. – Ви забули за накази воєводи, який вас годує салом та шинкою, напуває вином і пивом, який вас озброїв, а ви тією зброєю збираєтесь тільки головки капусти рубати та цибулю різати!..

– Я раджу всім не думати про втечу, а думати, як би нам хоробро воювати і прославитись на весь край.

- Мертвому слава не потрібна!
 - Який же нам хосен з тієї слави?!
 - Славою черево не наповниш!
 - Хто ж такий дурень віддати життя задля слави?!
 - А хто ж від вас життя вимагав? Нікому воно не потрібне, – посміхнувся Борщминдру.
 - Та на війні люди гинуть.
 - Де рубають дрова, там тріски летять!
 - З бою моло хто живим повертається.
 - А ми повернемось живими – всі!
 - Такого не може бути!
 - Пусті небиліці!
 - Казки для малят...
 - Хто те чув, аби всі з війни живими повернулись?!
 - А ми повернемось. Не тільки живими, а й переможцями. І прославимось на цілий Край. Ще й бранців візьмемо...
- Громада мовчала. Такі слова сподобались кочовикам. Кожен уявляв себе лицарем-переможцем, який жене поперед себе громаду бранців.
- Але для цього нам треба викувати залізні бойові обладунки, в яких байдужі нам будуть ворожі списи, шаблі та стріли... Ми будемо йти лавою на них, а вони не зможуть нам нічого зробити. Чи не правда?!
 - Правда, правда! – відізвалася громада.
 - Віват, Борщминдру!
 - Борщминдру молодець!
 - Це по-перше. А по-друге: кожен з нас буде воювати обома руками – у правій тримаючи шаблю, а у лівій-спис, і так...
 - А не можна навпаки? – запитав хтось.
 - Та можна, кожен хай тримає, як може і як хоче, головне аби рубав обома руками ворога!
 - І скільки будемо ось так воювати?
 - Кожен скільки може!

– А коли не зможе?

– Коли не зможе, повернеться в табір відпочити, але перед тим витягне ланцюг, кине на шию одному з ворогів і потягне бранця за собою.

– А я сказав би... – крикнув Драгомір і замовк.

– Ну, що б ти сказав, Драгоміре? – кинув Борщминдру.

– Та нічого, – передумав Драгомір.

– Ну тоді мовчи, не відкривай рот! – гримнув котрийсь на нього.

– А я і мовчу, – відповів Драгомір.

– Як бачу, Борщминдруле, ти вже й війну виграв, ворога переміг, у полонного взяв, на весь край прославився... – взяв слово ложкар Дундул.

– Можна б і відсвяткувати перемогу, – кинув хтось з громади.

– Добра порада, гарна порада, – добавив інший.

– А чому б і ні?!

– Мужі-кочовики, послухайтеся моєї поради! – підвищив голос Дундул. – Навіщо нам бойові обладунки кувати, залізо на дурниці тратити, а потім в отих обладунках важко киватись, вони важкі, спекота – важко дихати... Хто значи ми й доберемось у них до того ворога...

– А, що ти, радиш? Чи даремно відкрив рот і не дихаєш, як Драгомір?

– Та ні, я раджу обкопати глибокими ровами наш табір і чекати спокійно на ворога. А коли він надбіжить і впаде в оті ями, ми швидко накриємо його глиною, соломою, листтям, гілками, чим попаде під руку, і так прославимось на весь край. Та що на край? На весь світ!

– Ось така війна мені подобається. У таких боях приємно воювати. Лежи собі з головою на колінах коханої, попихкуй з люльки, а ворог сам себе знищить у ямах. Я згідний на таке воювання. Але виникає запитання: хто буде оті рови-ями для ворогів викопувати?..

Громада мовчала, бо ніхто не хотів добровільно ями копати – то ж виснажлива праця...

Хтозна скільки б мовчала громада, але прибіг закеханий урсар⁶ Заген.

– Го-о-ой, Гуледал хай нас охоронить та спасе!

– Що трапилось? – затривожилась громада.

– Війна, почалася війна?!

– Напали на нас бусурмани?

– Турки?!

– Кінгішган?!

– Ні,ні, ні, – відмахувався наче від мух Заген.

– Заспокойтесь, не почалася ніяка війна. – гукнув Драгомір.

– Ще гірше війни! – крикнув Заген.

– Що може бути гірше від війни?

– Вози з харчами?!

– Як це? Берись за зброю!

– Ріж, січи, рубай!..

– Коли зникли, де зникли, в котру сторону?...

– Не зникли, ніякі вози! – гукнув Заген.

– Заспокойтесь! Вози не зникли! – пробував заспокоїти громаду Драгомір.

– Трапилось ще гірше лихо! – продовжував свої Заген.

– Та говори вже нарешті! Війни немає, вози з харчами не зникли, що трапилось?

– Роміка зникла! – застогнав Заген.

– Що за Роміка, котра? Яка Роміка? Що за Роміка?...

– Роміка – Големанова дочка, наречена Парпандела!

– Як це так?! – зойкнув Парпандел, витягачи шаблю.

– О, Гуладеле! – заревів Големан і, впавши на коліна, почав рвати на собі сорочку і вимикати пасма волосся з голови.

– Ну, ну, що це таке? Зникла дівка і що?.. – здивувався Тандалер.

⁶ Плем'я кочовиків, які ходять з ведмедями.

– Мовчи! – заскреготав зубами Парпандел.

– Чому я маю мовчати? Що я винен, що твоя наречена покинула тебе? Може, закохалась в іншого і втекла з ним у світ. Любов – велике діло!

– Я вб'ю тебе, сучий сину! – гаркнув Парпандел і накинувся з булавою на Тандалера.

Але і той не гаяв часу, відхилився від удару, витяг шаблюку і накинувся на свого супротивника.

– Мов, парубки, вам не соромно?! – крикнув Драгічі. – Ану заховайте зброю!

– Тільки після того, як розтрощу йому голову, мов гарбуз! – крикнув Парпандел.

– А це ще побачимо, хто кому... – огризнувся розлючений Тандалер.

Поміж них кинулись Брату, Данчул та Віорел. Але Парпандел, махнувши рукою, помчав шукати свою наречену.

*
* *

Та не тільки Парпандел і Тандалер посварились через красуню Роміку. В іншому кутку табору кулачилися Ґанафір з Папарою – обидва закохані в Големанову дочку, не відаючи, що Парпандел уже й засватав її.

– Ану пусти! – ревів Ґанафір.

– Спочатку відпусти ти! – горлав Папара, тримаючи міцно Ґанафіра за кучері.

– Ні, спочатку ти!

– А чому я? Спочатку ти!

– Ану диви на кокошеликів! – крикнула баба Рада, і вилила на них відро помий.

Наче по команді Ґаніфір та Папара, відпустили один одного і розійшлись, бурмочучи кожен собі.

*
* *

Неподалік від Чорного Замку, відомого здавна, знаходився Чарівний ліс. Старожили казали, що в тому лісі живуть «лісні дівулі», які весь час співають, танцюють, радо приймають подорожніх, але більше не відпускають їх, а бавляться з ними.

Саме в цей ліс заманив циганів-воїнів Сарсаїл Фонбіс Дияволенко, щоб погубити їх, бо старшою над цими лісовими дівулями була його дочка Люципера Сарсаїлівна.

А кочовикам байдуже! Тут столи прогинаються під різними напитками-наїдками. А одягу – якого забажаєш... Одяглися кочовики в шовки та оксамити, відпочивають на м'яких подушках, їдять собі панські страви, попивають королівські напої, попихкують з люльок і бавляться з дівулями, забувши за своїх піранд, які zostалися в таборі.

– О це тобі життя!
– Рай на землі!
– Царство небесне!
– А як буде з нашою державою та з воєводою Владом Дракулею? – похопився котрийсь із них.
– Ото, дурень!
– Замовкни!
– Заткни пельку! – гримнули на нього.

Побачивши їхню радість, лісові дівулі навіть не стерегли їх, бо то хто дурний утікати від добра...

*
* *

Тільки бідний Парпандел блукав степами, полями, лісами, горами та долинами, шукаючи свою наречену – чарівну Роміку. Навіть ніхто й не зазримів його відсутність. Але кільки не ходив, де не шукав, Роміка наче у землю увійшла.

З розпачу бідний парубок хотів накласти на себе руки. Але накладай, як хочеш: списа нема, ножа нема, шабляки нема, піштоля нема ні рушниці.

«Повішусь!», – майнула думка, але і на таке діло треба мати мотузку, а він тільки скрипку прихопив з собою.

Не міг ні втопитись, ні кинутись зі скелі, бо навколо нього один степ – ні скелі, ні річки, ні озера, навіть малого-малюсінького болота не було...

Тоді Парпандел ліг на землю і почав чекати, найстрашнішої смерті зі всіх – голодомору!

– О всевишній Гуладел! Навіщо мене караєш? Навіщо мені жити без моєї коханої Роміки!.. О, всевишній Гуладел!.. – стогнав Парпандел, а опісля позіхнув і заснув.

Уві сні йому приснились галушки з салом, ах як він їх лигав, а ще й кухоль пива перевернув, а коли прокинувся, охота накласти руки на себе покинула його. Підвівся із землі і рушив у дорогу, але вже й сам не знав, чи Роміку шукає, чи щось попоїсти, бо йому вже приходилось в кулак трубити з голоду. Що поробиш, голод людей морить і по світу гонить, і не хоче знати ні за кума ні за брата. Спочатку знайде чогось попоїсти, а вже після того можна і про Роміку подумати, як кажуть у народі, голодній кумі лиш хліб на умі.

І так маршируючи до лісу, бо в полі можна тільки траву пасти, а в лісі все ж таки щось знайдеться, Парпандел замуликав пісеньку:

*Дай борщу, милая, дай борщу, милая,
Дай борщу, милая, мила чорнобривая.
Я не маю бурячка, милий мій, миленький,
Я не маю бурячка, голубе сизенький.*

А далі пішла і молитва: «Хліб наш насущий, дай нам днесь!..», а за тим уже і заколядував, хоча до різдва далеко, як до Будапешта:

*Дивная новина, пахне солонина,
Коби блюдце з галушками, була би гостина...*

Так молячись та співаючи, Парпандел опинився серед широкої файної поляни, аж перехрестився думаючи, що потрапив у рай, тобто у гості до самого Гуладела, бо серед поляни стояв розкішний палац, а такий гарний, мов чарівний, наче з кришталю та золота побудований.

Іншого вибору в Парпандела не було, тож попрямував стежиною прямо до палацу, а коли дійшов, постукав у кедрові ворота:

– Хто там?! – почувся сильний, суворий голос сторожа.

– Парпандел! – відповів парубок.

– Парпандел, не Парпандел, але хто ти?

– Людина!

– Людина, не людина, але хто ти?

– Кочовик!

– Кочовик, не кочовик, але хто ти?

– Золотар за родом!

– Золотар, не золотар, але хто ти?

– Скрипаль!

– О, так і говори, нам саме скрипкаря бракувало. Ласкаво просимо! – крикнув радо сторож і відчинив ворота. – Ось підіймайся тими сходами, а там тебе зустріне боярство, і радо прийме!

Парпандел піднявся сходами і увійшов до гарного салону, в якому боярство бенкетувало:

– Доброго вечора! – крикнув, хоча надворі, ще світило сонце.

– О, дивіться хто до нас завітав!

– Скрипкар!

– Нарешті!

– Га-га, тепер ми й погуляємо!

– Заграй нам!

– Розвесели наші душі!

– Ану, утни гору!

– Ліпше ушкварь чардаш!

– Ні, ліпше заграй дойну! – то вимагали, то просили Парпандела молоді панночки та череваті бояри.

– То воно можна і втяти, й ушкварити, і заграти, але... – вагався Парпандел.

– Але?! – здивувались бояри.

– Я страх голоден! Не їв від учора – моє черево думає, що рот ся повісив, уже до спини приліпилося.

– Ха-ха-ха! – розреготалися бояри і давай Парпандела пригощати, напувати...

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Наївшись та напившись, Парпандел захотів спати, але хіба з таким товариством заснеш? Ось зодягли його, як боярина у шовкові штани, шовкову сорочку, наділи жупан, взули у нові чоботи, ще й шапку подарували і гайда, Парпанделе, весели бояр!

Скрипка сміялась, розливаючи веселу мелодію, Парпандел ледь-ледь тримався за нею:

*Оженився пелехатий
Та взяв кострюбату,
Ой не вміли газдувати
Запалили хату!*

— От, того, йо! — розсміялись бояри.

*Ой дивися, дівчінонько, який я файненький,
Маю носик, як цибулю, але вус чорненький.
Ой прийшов я до Аннички так, як до таздині,
Она мене управила спати межі свині...*

— Но, того є!

— Файно мовить!

— Мудрий кочовик!

Хвалили бояри Парпандела, а той вихилявся за смичком, підстрибував та підтупував, коли правою, коли лівою ногами.

*Ой скрипочки із липочки, струни з прядевниці,
Як заграю коло стола, чути до полиці.
Пекла коржі коло межі, один загнітився,
Який єм сам такую взяв, ніч не помилився...*

- Майстер!
- Вміє душу розвеселити!
- Ого, вміє!
- Бігме вміє!
- Ще й як.

*Сідай, тату, на лопату, мамо на коцюбу,
Тато: гей, ча! Мама: вішта!
Поїдем до шлюбу!
А муй тато решітник, на решеті грає,
А мама са так упила лиш носом киває.*

*Чи я тобі не казала, Пияку, покайся!
Лиши погар та півдецю, за літру хапайся!*

Коли побачив Парпандел, що розвеселив боярів, вихилив три чарки сивухи – одну за іншою – і взявся приспівувати боярам до пиття:

*Погарчику кришталевий,
іму тя за ушко,
та з ким би тя поклонити?
Здоров, файна душко!*

*Ой здоров, каже, здоров,
як са мила маєш,
чи ти мила не бануєш,
што мене лишаєш.*

- Здоров!
- Щастя!
- Будьмо!
- За вас! – цоркали та випивали один до одного бояри.

Розцвіла ружа трояка...

Протягнув Парпандел, а за ним усе боярство:

– ... ужа трояка-а-а...

А далі заграв до танцю, і почали всі бояри танцювати, аж палац тремтів. І так танцювали поки не втомились, і попадали зморені на лави.

Якраз коли Парпандел подумав, що відпочине, одна з панночок запитала його, чи не знає якусь сумну баладу про кохання.

Як же йому не знати? Знає і про Піпереша Петрю, і про Фета Фрумосула, і про Аргіра та Іляну Косинзяну, і про...

– Про Аргіра та Іляну Косинзяну, – попросила його дівчина, обличчя якої не міг побачити, бо якось ховала від нього.

І почав Парпандел баладу про Аргіра та Іляну Косинзяну, як той шукав її довгий час, і день і ніч, не їв не пив, не спав, а весь час її шукав, і думав покінчити життя самогубством, аніж без Іляни Косинзяни повернутись додому. Але коли хотів покінчити з життям, з'являється Ерміна – наймундріша Фея, яка заоохочує його шукати свою кохану Іляну Косинзяну далі. Наче пробудившись зі сну, Аргір вирушає далі, а коли хоче підніматись на високу гору, зустрічає дивну істоту – велетня з єдиним оком посеред лоба, якого звали Циклопом.

Але, що це? Парпандел завмирає, скрипка затихає і паде на підлогу, а він наче зачарований дивиться на ту, яка просила його сумну баладу заспівати. Дівчина виходить, а він біжить за нею, але де поділась? У котру з кімнат зайшла? Хто її бачив? Ніхто! Наче і не було її.

– Може, це тільки так, у моїй уяві? – питає переляканий Парпандел.

*
* *

Зоставшись без музики, бояри почали говорити про різні справи.

– Ви чули, що робить Влад Дракуля Воде з кочовиками? – запитав Флореску от Верікані.

– Стромить їх на палю?! – запитав старий боярин.

– Ні, тільки боярів.

– А кочовиків?

– Ого, кочовики тепер стали боярами! – відповів Флореску.

– Це неможливо!

– Як це так?

– Та так! Озброїв їх від ніг до голови, дбає про них – годує, поїть, землею обіцяв обдарувати, де б вони собі державу підняли...

– Державу?! Кочовики?! – дивувались бояри.

– Кочовицьку державу?!

– Так, Велику Кочовиколандію!

– Хто таке чув?

– Не чули, то слухайте, ще не таке почуєте!

– Свят, свят еси, ти Господи! – хрестились бояри.

– Ну і де він ту землю обіцяв їм дати?

– Та кажуть, що десь тут поблизу – від Корбів до Чорного Замку.

– І навіщо їм землі, кочовики не землероби.

– Збожеволів воєвода!

– Ет, не збожеволів, а насміхається над ними.

– Певна річ!

– А я думаю, що ні не збожеволів, ні не насміхається, – почухав бороду Флореску от Верікані.

– Тоді, що задумав?

– Воде Влад Дракуля вцілив двох зайців відразу: а саме кочовиків багато – військо велике – господар сильний, а по друге за-

ставить кочовиків жити по-господарськи, а не бродити світом, без кола та двора.

– Та воно добре, але хтозна, чи вийде? Кочовий народ на одному місці довго не встоїть, – сказав котрийсь з боярів.

*

* *

Після розмови бояри розійшлись, у залі залишився тільки Флореску з Верікані та лицар Мігаль Реті з Семигороду, який наблизився до Флореску і запитав:

– Скажіть, будь ласка, я тут у цьому чарівному палаці вже кілька тижнів. Тут мене так гарно прийняли – годують, напувають, розважають, мабуть, ви звідси і знаєте, хто господар цього палацу? Я навіть не знаю, кому маю дякувати за таку незвичайно сердечну гостинність...

– Я радо б вам сказав, але і сам сюди потрапив завдяки одній дивній обставині, багато не знаю. Навіть не відав про існування палацу. Господаря не зустрічав, але говорять, що він багатий купець, який прибув сюди з-за моря разом з іншими чужинцями, і побудували вони у цьому лісі палац для відпочинку та розваг подорожних людей.

– Дивно... Дивно, – помахав головою лицар.

– Так, досить дивно, – погодився Флореску. Усіх приймають, годують напувають... І все це даремно, ні від кого не вимагають грошей.

– А господаря хтось бачив?

– Ніхто! Але всім цим керує стара ключниця, за всім наглядає, щоб усе було в порядку, а гостям – щоб не бракувало нічого.

– Ключниця, кажете? Тоді їй я подякую за все, бо мені завтра в дорогу пора.

– А куди ви, лицарю, так спішите, якщо не секрет?

– Не секрет. До Влада Дракулі Води треба добратись.

– Ви знаєте Дракулю?

– Ні! Тільки чув про нього.

– Ага, то ви, мабуть, таємний посол?

– Ніякий я не посол, а просто хочу воювати у війську Влада Дракулі.

– Доброволець значить.

– Так, доброволець. Хочу взяти участь у війні, про яку говорить уся Європа. Може, ви розкажете мені, які справи з оцією війною. Ви все ж таки звідси.

– Уся Європа, кажете. Цікаво, цікаво... Я й не думав, що Європу цікавить наша Мунтенія...

– Ого, ще й як цікавить.

– Про війну я вам розкажу, але сідайте, сідайте, будь ласка. Ось ще вип'ємо по келиху вина.

– Вип'ємо, чому б не випити, – погодився лицар Мігалі от Семигорода.

А Флореску почав розповідати весь хід історії, починаючи з Константинополя – як турки хотіли завоювати весь християнський світ і, дізнавшись, що в Мунтенії великий розбрат, задумали завоювати її. Саме тому Влад Дракуля Воде готується знову до війни.

– А що за розбрат в Мунтенії? – поцікавився лицар.

– О, то ви не чули нічого? – здивувався Флореску.

– Та, як видно, не чув, – знизив плечима лицар Мігалі.

– Ну тоді я вам розкажу все: наплодилось у нашому мунтянському краю боярів, як грибів після дощу. Але багато з них і гадки не мали про владу, державу, рідну церкву, а тільки для свого блага, щоб їм було добренько, тепленько і веселенько. Одним словом, ні Бога ся не бояли, ні людей ся не соромили.

– Ого, та таких бояр повен світ, не лиш у вашій Мунтенії.

– А в нас їх уже немає, – посміхнувся Флореску.

– Як то немає? – здивувався Мігалі.

– А так немає! Влад Дракуля Воде винищив усіх до шпента, немає у нас вже ледащих бояр.

– Як йому вдалось?

– А так! Одних на палю, інших на головурубню, третіх у тюрму. Дав їм зрозуміти, що перед Господом Богом і перед державою ми всі рівні, тим паче, що бояри багаті і треба, щоб були віддані державі більше, як селяни.

– Ого, бачу справедливий ваш господар, і так усіх бояр?

– Та не всіх, десь півтисячі бояр присягли бути вірними йому і дотримуються слова, а багато з них повтікали і присягли бути вірними туркам, таким чином хочуть відомстити Дракулі.

– Ось, як воно! А ви до котрих належите?

– Не такий великий я бояр, щоб Влад Дракуля звернув увагу на мене, але якщо почнеться війна, то я на його стороні!

*

* *

Бояри, про яких говорив Флореску от Верікані, не тільки стали на бік султана Магомеда, а й почали намовляти цього, щоб напад на Мунтенію, вигадуючи різні причини, а Магомед вірив і слухав їх.

І так одного разу вирудив своїх посланників до Мунтенії, щоб підкорити її господаря Влада Дракулю Воде, гадаючи, що той перелякається і здасться без війни. Але, як видно, натрапила коса на камінь, бо Дракуля не перелякався, а прийняв посланників, як справжній воєвода, а коли ті увійшовши до його палацу, поклонилися йому, але тюрбанів не знімали з голів.

– Навіщо ви так робите – не скидаєте тюрбанів, хіба ви не знаєте, що стоїте перед господарем Мунтенії Владом Дракулею Воде?!

Горді турецькі посланники тільки посміхнулись крадькома і відповіли:

– Наша турецька традиція не дозволяє знімати тюрбан ні перед ким, ми навіть перед самим господарем Магомедом не знімаємо їх.

– Так, але ви зараз стоїте не перед Магомедом, а перед господарем Мунтенії Владом Дракулею Воде! Якщо Магомед терпить такого пониження, я не стерплю! – гукнув воєвода.

Опісля наказав прибити тюрбани цвяхами до їхніх голів і відпустив їх.

– Перекажіть вашому Магомеду, що у нас є свої традиції і своя земля. Ми не зазіхаємо на чужі землі, а на свою також не пустимо нікого. Навіть Магомеда вашого. Так і передайте йому! І більш не показуйте ваші поганські пики!

*
* *

Невтомний господар у внутрішніх справах держави Влад Дракуля Воде вирішив з самого початку навести порядок у всьому, що хромало в Мунтенії. По-перше, страх не любив брехню, ледарство і злочинство. Бо одне народжувалось від іншого.

«Ліни्वство – це черв'як, який смочче силу добрих діл!» – говорив воєвода, а ледарів карав так само, як і злодіїв.

Одного разу Влад Дракуля побачив у натовпі на ярмарку бідолаху з розірваною на спині сорочкою і наказав привести того чоловіка до палацу. Воїни привели його до палацу і доставили до воєводи, який наказав тому наблизитись, щоб міг розгледіти краще його. Навіть не питав його імені, ні звідки він, ні чому він такий бідний, а лише спитав, чи має дружину.

– Є в мене дружина, – відповів бідолаха одним подихом.

– Ходімо, я хочу бачити її! – наказав воєвода.

Чоловік з розірваною сорочкою повів їх до сусіднього села і зупинився перед не убогого, але неохайного будинку і покликав свою дружину.

– Ось це моя дружина, – указав на товсту, пелехату, у брудній сорочці жінку, яка вийшла з хати.

Води глянув на неї гострим поглядом і запитав:

– Скажіть, ви сіяли льон та коноплі цього року?

– Сіяли! – відповіли одноголосно обидвоє.

– І вродило льону та конопель?

– Вродило, ваша величність! – посмілішала жінка, вказуючи на горстки, мабуть, сподіваючись, що воєвода хоче купити у них льону чи конопель.

Води посуворів, насупив брови і запитав жінку:

– Чому ти лінива і не дбаєш про свого чоловіка?! Його обов’язок – орати та сіяти, збирати урожай, а твій – готувати їжу та дбати про його одяг, щоб завжди мав чисту сорочку!

– Я... я ж... я ж бо...

– Тихо! – крикнув не неї Дракуля. – Якщо твій чоловік не посів був льону та конопель, я був його стратив, але він не винен у тому, що ти лінива, хоча й маєш руки, але вони тобі не потрібні!

Другого дня Влад Воде наказав відрізати жінці руки, щоб дати приклад лінивим дружинам, які не дбають про своїх чоловіків.

*

* *

За кілька років панування Влада Дракулі в Мунтенії настав справжній лад – всюди порядок: злочини майже зникли, дороги були безпечніші, бояри платили данину, як і селяни, всі поля та ниви були оброблені, дороги та мости чисті, люди не бились, навіть не сварились, боячись, щоб не дійшло до вух господаря. Тільки неділями та у святкові дні, наче з-під землі являлись жебраки та каліки, які тримались християн, як реп’ях кожуха, поки той не кидав їм грошей. Багато жебраків не були каліками, а тільки прикидались, щоб люди змілосердились над ними. Багато з них снували перед церквами, заважаючи християнам послухати Службу Божу.

І враз Дракуля Воде зацікавився усіма цими побитими долею людьми і дав наказ, щоб з усіх куточків Мунтенії приводили до нього старих, хворих, хромих, калік, сліпих, німих, божевільних, а також і всіх волоцюг та жебраків, бо він знайде для кожного якусь роботу, біля королівського двору, щоб кожен був чимось корисний мунтянському народові. Кожен собі вибере те, що хоче і що може

робити, а хто не знайде підходящу роботу, не буде вигнаний, а отримає свій куточок, в якому буде жити, отримуючи все потрібне.

Другого дня багато з жебраків та калік розійшлись по королівських подвір'ях, садах, левадах, нивах, стайнях, курниках, свинарниках, кухнях та покоях і почали працювати кожен за отриманим уповноваженням. Але багато з них не пішли на роботу, а залишились у королювському банкетному залі. Перед обідом до залу увійшов сам Влад Дракуля Воде і наказав накрити столи стравами і напоями.

Коли всі ледарі наїлись і напились досхочу, воєвода запитав їх:

– А ви, чесні гості, не знайшли для себе ніякої роботи, не знайшли свого місця біля королівського двору?

– Наше місце тут! – відповіли ледарі.

– Ми будемо жити біля двору, а твоя величність буде дбати про наші потреби!

– Хай благословить тебе Господь!

– Хай живе господар Мунтенії!

– Хай живе воєвода!

– Хай живе Влад Дракуля Води! – горлала напівп'яна громада волоцюг.

Королівські слуги намагались втихомирити громаду, але даремно. Волоцюги продовжували ревіти напівп'яними голосами!

– Добродію наш!

– Батечку наш!

– Змилуйся над нами!

– Допоможи нам!

– Добре! – крикнув Влад Дракуля! – Хочете, щоб я вам допоміг?

– Хочемо, хочемо! – кричали бродяги.

– Хочете, щоб вам більше не треба прости милостині, ні красти, ні обманювати нікого?

– Хочемо, хочемо!

– Ну тоді ходіть за мною!

Вся громада бродяг та жебраків посунула за воєводою, який завів їх в один сарай, а сам вийшов через інші двері. Слуги швидко позакривали двері і підпалили сарай.

— Ось так! — сказав Влад Дракуля. — Вони самі просили допомгти, щоб більше не доводилось їм красти жебрати та обманювати нікого.’

*
* *

Серед з тих, хто зрадив Влада Дракулю був і боярин Алдя. Хоча він не втік і присяг бути вірним воєводі, але написав скаргу до Оттоманської Світлої Порти, що бояри не згідні з таким господарем, тому бажають іншого — воєводу Дана!

Чекаючи на відповідь, бідний боярин не знаходив спокою. На гостини, які влаштовув воєвода, не приходив, а коли тривала боярська рада, сідав у один з куточків і навіть рота не відкривав. Але йому навіть і на думку не спадало, що скарга потрапила не до рук султана, а до великого візіра, який дружив з Дракулею ще з дитинства.

Однієї неділі, коли воєвода прийняв послів з Лембергу, запросив усіх боярів на обід. Слуги накрили стіл на подвір’ї в якому височіли на палях трупи мертвих бояр. Усіх огорнув страх, тільки Влад Дракуля був веселим, їв та пив, незважаючи ні на трупи бояр, ні на сморід, який розносився подвір’ям.

Гостям не їлося в таких умовах, одні попивали, інші вдавали, що плямкають, а бідолаха Алдя аж носа хусткою закрив.

— Навіщо ти закриваєш носа?! — запитав його воєвода.

— Смердить!

— Від чого? — нібито здивувався Влад.

— Та від.... — вказав рукою на трупи бояр.

— Та вони там, високо, — посміхнувся Дракуля.

— Так, але весь сморід іде вниз і розноситься по подвір’ю, — відповів Алдя.

– Гей, кати! – гукнув Влад Дракуля. – Ану принесіть найвищу палю і посадить боярина Алдю на неї, щоб був на висоті, бо йому смердять групи зрадників!

– На палю?! – запитав переляканий Алдя. – За що?

– За зраду, боярине! За зраду, яка буде тобі смердіти і на тому світі.

*
* *

Магомед, побачивши стан справ, з господарем Мунтенії, покликав до себе грека Катоволіна – грека, який відрікся християнської віри і післав його до Влада Дракулі.

– Ти своїми хитрощами уловиш його, щоб платив дань Світлій Порті.

– А якщо не умовлю? – запитав грек.

– Якщо не уловиш, тоді задуриш його у пастку, де буде чекати на нього Гамза зі своїми людьми. Лише так позбудемось оцього клятого гяура!

Даремно умовляв Катоволін воєводу, даремно нагадував, що той підданий Світлій порті, даремно радив платити данину, бо Влад відповів йому, щоб переказав своєму Магомедові, що швидше рак свисне, як він підкориться бусурманському султану.

– Ну, якщо не хочеш, твоя воля! Я піду!

– Хай благословить Господь Бог твою дорогу.

– А може, ти відправиш мене до Дунаю, до Відіну? – запитав Катовалін.

– Відправлю, чом би не відправити, – посміхнувся воєвода.

У Відіні на Влада чекав Гамза зі своїми душогубами, але турки не знали, що Дракулі відомі їхні всі плани, а Гамзових воїнів оточило мунтянське військо – чотири тисячі воїнів, чекаючи наказу про напад на ворога.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Турецьке військо пустошило Мунтянську землю, залишаючи по собі дим і попіл. Військо Влада Дракулі чекало наказу пр. напад на турків. Тільки кочовицька армія направлялась спокійно до обіцяної їм землі, сварячись та кулачачись.

У своєму підземному чорному царстві Сарсаїл Фонбіс Дияволенко радо потирав руки, мугикаючи пісеньку. Його дружина Завістія Бісовіївна (Чортоморенко по батькові) і собі раділа, бо її милий чоловік обіцяв прогулянку по землі, тільки їй потрібно трішки зачекати, поки він не знищить отого клятого Дракулю.

– Отож, милий, мабуть, мені вже збиратись у дорогу? – запитала чоловіка.

– Воно-то збиратись можна, але ще не пора, ще клятий воєвода носить голову на шиї, але незабаром позбудеться її.

– Ти забори його душу, не попусти, щоб святі забрали! – втрутилась у розмову його дочка Люципера Сарсаїлівна.

– Та я вже здавна пантрую його душу, але він, клятий, побратався зі всіма святими. Важко буде добратись до його душі!

– А хіба в тебе не залишилось жодного доброго друга поміж святими, який би допоміг тобі?

– Та хоч і залишилось, але хто з них погодиться допомогти мені – Сарсаїлу Фонбісу Дияволенкові?!

– А ти підкупи їх, – порадила дочка батькові.

– Хіба таких підкупиш! І чим їх можна підкупити? Сріблом? Злотом?..

– Посадами. Пообіцяй їм посади міністрів у твоєму царстві!

– Воно-то можна спробувати... Але навряд чи вийде.

– Вийде, батеньку, вийде! Ти ж сам знаєш...

– Може б, ти з самим Петром погорив! Хіба ти забув, як він аж три рази від Христа відрікався?

– Що відрікався то відрікався, але тепер ось – Райськими Воротами керує. Навіщо йому іншої посади?

– Тоді спробуй зі Хомою Невіруючим. Пам’ятаєш, як на твою пораду в Христове Воскресеніє не хотів повірити?

– До кінця повірив! І життя за Нього віддав.

– Ну, ну, не здавайся, батеньку, не здавайся!

– А я й не думаю! Лише шукаю спосіб, яким би підступити до його душі!

– Шукай, батеньку, шукай. Ми допоможемо тобі, чи не так матусю?

– Допоможемо, доцю, допоможемо, – зепевнила її Завістія Бісовіївна.

*

* *

Задуми Сарсаїли Фонбіса Дияволенка, його дружини Завістії Бісовіної та їхньої дочки Луцепири Сарсаїлівної дійшли до вух Святого Спіридона, яким чином – ніхто б не зміг сказати, бо «невідомі шляхи господні»!

– Ану дивись на нього! – крикнув Спіридон.

– Що, що, що? – запитав перелякано святий Амвросій, який куняв на ослінчику біля печі.

– Що трапилось? – запитав і святий Нікора.

– Ти мене перелякав, – додав святий Міна.

– Мене теж, – посміхнувся святий Пантелеймон.

– Ми всі тут кунаємо, дрімаємо – гадки не маємо, а той падлюка за душею християнською гониться!

– Що за падлюка? – запитав Амвросій.

– Хто інший, як не Сарсаїл Фонбіс Дияволенко!

– І за ким гониться? – поцікавився Нікора.

– За господарем Мунтенії.

– За Владом Дракулею? – недовіжливо запитав Міна.

– Саме за ним.

– Не допустимо! – крикнув Пантелеймон.

– Певна річ, що не допустимо, – запевнив їх Спіридон.

– Нам треба захистити мунтянський християнський народ, бо таких віруюючих та богобоязливих людей рідко знайдеш, – почував бороду святий Нікора.

– Не дай Бог, бусурмани сплюндрують християнські церкви... – Додав Міна.

– Ти, Спіридоане, взяв би зі собою Георгія та Дмитра, і спутилися би ви на землю побачити, що і як... – Сказав Пантелеймон.

– Може б, ви стали Владові Дракулі в пригоді і захистили християнський народ від бусурманського війська та Сарсаїли Фонбіса Дияволенка, – додав святий Нікора.

– Правду каже святий Нікора. Ти, Спіридоне, вирушай наперед, бо ти пішоход, а я зі святыми Георгієм та Дмитром поговорю, вони вершники і наздоженуть тебе, – вімішався в бесіду святий Міна.

Святий Спіридон, який не любив війну, бо був мирним святим, неохоче почав спускатися Яківою Драбиною на землю, яка сягала від землі до неба, а святі Георгій Змієборець та Дмитро Солонянський – патрони військової справи та воїнів – осіддали своїх летючих коней і гайда в Мунтенію! Григорій взяв з собою і спис, яким поборов змія, бо хтозна, чи не знадобиться йому в боротьбі з бусурманами.

Бідному Спіридонові набридло тупцяти драбиною, і він вперше пошкодував, що не навчився їздити верхи. Аж тут поруч побачив ослицю пророка Валама, яка колись несподівано заговорила людським голосом, щоб уникнути палиці пророка, якою він її бив.

– О, святий Спіридоне! Якщо тобі набридло тупцяти пішки, то сідай на мою спину, я понесу тебе, правда не так, як коні святих Георгія та Дмитрія, але все-таки пішки тобі не доведеться ходити.

– Хай буде! – погодився святий Спіридон.

І так дістався святий Спіридон до Мунтенії і ходив верхи на ослиці поміж народом, але ніхто не міг його бачити, окрім того, кому хотів він сам показатись.

У таборі кочовиків пахло смаженою шинкою та салом, у келихах шуміло золотаве пиво та іскрились рубінові іскри мунтянського вина.

У той час циганська рада тривала з ранку до вечора, але вирішити не могла нічого.

Одні наполягали йти далі до Спатенів, щоб не порушити наказу грізного володаря Мунтенії, а інші, навпаки, вважали, що треба зачекати, поки не повернеться Роміка, яка зникла невідомо куди.

– А навіщо нам чекати якусь дівулю?

– Вона ж не княгиня, а решетарьова дочка, – горлали одні.

– Але вона ж наша!

– Не годиться так говорити! – відповідали інші.

Сварячись між собою, кочовики навіть не помітили, як біля них зупинився старенький дідусь зі сивим волоссям та бородою, що сидів верхи на ослиці.

Бідний Спіридон – святий не святий, але зуби на клинок не повісить – наздогнав його голод, як будь-яку земну істоту.

– Доброго вечора вам, християни! – гречно вклонився кочовикам.

– Дай Боже і вам! – відповіли кочовики.

Але враз оніміли зі страху, коли Валаамова ослиця похилила голову і вклонилась людським голосом.

– Доброго вечора вам, християни!

– О, Гуладел!

– Святий Гуладеле, спаси нас!

– Спасайте хто в Гуладела вірить!

– Втікай хто може!

– Це чорт в образі ослиці!

– Та ні, чорт полюбляє образ цапа, – намагався заспокоїти громаду котрийсь.

– Тікайте!

– Рятуйтеся!

– За зброю!

– Бийте!

– Ріжте!

– Коліть!

– Стріляйте! – горлали перелякані кочовики, піднявши великий переполох.

– Люди Божі, схаменіться! – крикнув святий Спіридон так, що, аж сам перелякався свого сильного голосу, який покотився по табору, наче грім серед ясного неба. – Що на вас напало?

Перелякані кочовики зупинились і випулили очі на старого: бо хто б міг повірити, що в нього такий громовий голос.

– Невже ви перелякались мирної худобини? Сором!

– Хіба ти не чув?

– Що? – здивувався святий.

– Вона заговорила!

– Вклонилося нам!

– Людським голосом!

– І не вже за це ви збираєтесь її рубати, різати, колоти, стріляти?.. Та це ж ослиця пророка Валаама.

– Чия?

– Валаамова, – посміхнувся святий.

– І хто він такий?

– Немає між нами такого.

– Ну тоді заспокойтесь – і я вам розкажу про нього. Хочете?

– Хочемо, хочемо!

– Розповідай!

– Розповім, але я страшенно голодний. Чи не пригостите мене чим-небудь?

– Пригостимо! – зраділи кочовики, що можуть зробити святе діло.

І почали подавити старому сала, ковбаски, шинки і всього, що тільки мали. Попоївши добре, навіть два кухлі пива перешили

рий і почав їм розповідати про святого пророка Валаама та його ослицю, яка так перелякала їх.

– Валаам був віщуном-пророком. Одного разу його покликав моавітський цар Балаак і наказав йому проклясти ізраїльтян, що розташувались табором у степах ерихонського зайордання, готуючись увійти в обітовану землю...

– Ось, саме так, як і ми!

– Це знак Гуладела!

– О, Всевишній Гуладел! – почали піднімати руки до неба.

– Цитьте! Дайте людині договорити! – крикнув котрийсь з них.

– Ну тоді слухайте, – кашлянув святий. – І післав цар Балаак послів до пророка Валаама, і наказав їм: «Так скажіть Валааму: ось вийшов народ цей із Єгипету і покрив поверхню землі, і сидить навпроти мене. А тепер ходи ж, прокляни мені цей народ, бо він міцніший за мене. Може, зможу вдарити його і вигнати з краю, бо знаю, що кого ти поблагословиш, той благословенний, а кого проклянеш – проклятий».

І пішли моавітські старшини з дарами в руках до Валаама та й промовляли до нього Балакові слова. А він їм відповів: «Ночуйте тут сьогодні, а наранок я перекажу вам слово, як Господь промовлятиме до мене».

І zostались моавські вельможі у Валаама. Вночі прийшов Бог до Валаама та й запитав його:

«Хто ці люди з тобою?».

«Балак, цар моавський, послав до мене своїх послів, щоб я ішов проклясти ізраїльський народ» – відповів Валаам.

«Не підеш ти з ними, не проклянеш того народу, бо благословенний він!» – наказав йому Бог.

Прокинувшись уранці, Валаам промовив до Балакових вельмож:

«Вертайтеся до свого краю, бо не дозволив Господь мені піти з вами»

Балак знову послав вельмож, більш поважніших, ніж перші. Прибули вони до Валаама та й сказали йому:

«Так говорить цар Балак: Не стримуйся прийти до мене, бо справді дуже шаную тебе, і все, що скажеш, зроблю. Ходи ж, прокляни мені народ той!»

Валаам відповів Балаковим рабам:

«Якщо Балак дасть мені повний свій дім срібла та золота, то й тоді я не зможу переступити наказу Господа, Бога мого, щоб зробити річ малу чи річ велику. А тепер переночуйте ніч, а ранком я повідомлю вам, що мені повелить робити Господь».

Прийшов Бог уночі до Валаама та й сказав йому:

«Якщо ці люди прийшли знову кликати тебе, то йди з ними. Але робитимеш тільки те, що я тобі повелю!»

Встав Валаам уранці, осідлав свою ослицю і пішов із моавськими вельможами. А Господь послав ангела свого, щоб зупинив його серед дороги.

Побачила ослиця Господнього Ангела, що стоїть на дорозі з мечем у руці, подалася вбік з дороги і пішла полем. Валаам почав її бити палицею, щоб скерувати на дорогу.

Тоді Ангел Господній став на стежці виноградників – утворилися стіни з обох боків шляху. Побачила ослиця Господнього Ангела і притиснулася до стіни, але притиснула і Валаамову ногу, який знову почав її бити.

Ангел Господній знову перейшов їм дорогу і став у тісному місці, де нікуди було звернути. Побачила ослиця знову Господнього Ангела – і лягла під Валаамом. Тоді пророк розсердився і ударив ослицю києм.

Тоді відкрив Господь уста ослиці – і сказала вона до Валаама:

«Що я зробила тобі, що ти оце тричі вдарив мене?»

«Бо ти виставила мене на сміх. Коли б меч був у руці моїй, то тепер я забив би тебе!» – відповів розлючений Валаам.

І сказала ослиця до Валаама:

«Чи ж я не ослиця твоя, хіба не їздив ти на мені довгі роки аж до цього дня? Чи ж справді звикла я робити тобі так?»

«Ні!» – відповів пророк.

І відкрив Господь очі Валаамові – і побачив він Господнього Ангела, що стояв з мечем у руці. І так перелякався, що повалився з ніг.

«Навіщо ти вдарив ослицю свою тричі? Ось я вийшов і перегорив їй дорогу, бо ця дорога приведе до гибелі. Твоє щастя, що побачила мене твоя ослиця і збочила. Якби вона не звернула з дороги, то тепер я забив би тебе, а її залишив би живою», – сказав йому Ангел Господній.

«Я згрішив, бо не знав, що ти стоїш на дорозі навпроти мене. А тепер, якщо це недобре в очах твоїх, то я вернуся собі», – сказав Валаам до Господнього Ангела.

«Іди з цими людьми. Що скажу тобі – тільки те будеш говорити», – відповів Ангел.

І так пішов Валаам з Балаковими вельможами.

– І що трапилось далі?

– Говоріть до кінця, вуйку! – благали його кочовики, наливаючи пива в кухоль.

Святий перекинув кухоль, витер рукою бороду і продовжив:

– Коли почув Балак, що прийшов Валаам, вийшов Йому назустріч і запитав його:

«Чому ти не прибув відразу? Ти думав, що я не зумію віддати тобі належної пошани?»

«Ось я прибув до тебе тепер. А чи скажу те, що ти хочеш почути, – не знаю. Скажу тільки те слово, що Бог вкладе в уста мої!» – відповів Валаам.

Вивів Балак Валаама на високий пагорб, звідки було видно табір ізраїльський, але той замість прокляття почав промовляти благословення:

«Чому мені проклинати народ, якого Господь не прокляв? І чому мені наганяти лихо на табір, на який Господь гніву немає? Хай душа моя помре смертю праведних, і кінець мій хай буде такий, як і цього благословенного народу!»

«Що ти зробив мені? Я взяв тебе, щоб ти прокляв моїх ворогів, а оце ти справді поблагословив їх!» – розсердився Балак.

«Хіба я тобі не говорив, що скажу тільки те слово, яке покладе мені Господь в уста», – відповів пророк.

«Ходи тоді зі мною до іншого місця, звідки побачиш ізраїльський табір. Тільки частину табору будеш бачити, і прокляни мені його, мого ворога, звідти!»

Повів Балак пророка на інший пагорб, але той знову почав благословляти ізраїльський народ.

«Не проклинай їх, не проклинай, але й не благословляй...» – почав благати моавітський цар.

«Чи ж не говорив я тобі: усе, що буде промовляти Господь, те зроблю!»

«Ходи ж, візьму тебе до іншого місця, може, звідти ти зможеш проклясти ізраїльський народ».

Але не превелике розчарування Валаам поблагословив і третього разу ізраїльський табір. І запалав гнів Балаків на Валаама. І сплеснув він у долоні свої:

«Я покликав тебе проклясти ворогів моїх! А ти поблагословив їх тричі! А тепер утікай перед очей мох! Я хотів віддати тобі пошану, але стримав тебе Господь від пошани».

І так розійшлися Балак із Валаамом.

– Цікава історія! – дивувались кочовики. А потім котрийсь з них запитав:

– А як Вас звати, вуйку?

– Спіридоном мене звати, – відповів старий.

– А звідки Ви?

– Та звідти, – показав святий рукою на небо.

– Ти що жартуєш з нами?

– Ні не жартую. Хіба з такими справами можна жартувати?

– Так ти ж...

– Так! Я святий Спіридон, – посміхнувся хитро.

– Вибачте, святий отче, що ми прийняли вас так... – наблизився до Спіридона старий Драгіч.

– Та гарно ви мене прийняли – по-християнськи.

– А ослицю де ви знайшли, – запитав котрийсь.

– Та вона сама прийшла до мене, інакше я, мабуть, і тепер спускався б Яківою Драбиною.

– Чією драбиною? – поцікавився молодий кочовик.

– Яківою.

– І що це за драбина?

– Драбина, якою можна дістатися з неба на землю.

– А навпаки не можна? – поцікавився той самий кочовик.

– Та можна і навпаки, але не всім, а тільки тим, котрих покличе Господь.

– А чому драбина називається Яківою?

– І хто отой Яків, що таку довгу драбину зробив?

– Та не робив він ніяку драбину, – посміхнувся святий.

– А тоді чому називається Яківою?

– Ану, налийте мені ще трішки пива – і я вам розповім про Якова та його драбину.

Драгіч налив святому повен кухоль пива, і той почав розповідати:

– Даним-давно, ще коли на землі жили патріархи...

– Я чув про Патріарха Авраама, – похвалився Драгіч.

– Так, Яків був онуком патріарха Авраама – сином патріарха Ісака, бо у Святім Письмі так і написано:

«Авраам родив Ісака, Ісак родив Якова та Ісава, брата його...»

– Саме так і пише, я чув, коли читав отець Никанор, – підтвердив Драгіч.

– А були ці два брати Яків та Ісав братами-близнюками, але ще в утробі матері своїй почали змагатись між собою, щоб вийти першим на світ. Першим вийшов ружий і волосистий хлопчина, якого назвали Ісавом, а невдовзі за ним з'явився і другий, тримаючись за п'яту свого брата, і назвали його Яковом. Виросли хлопці, змужніли. З Ісава вийшов хороший мисливець, а з Якова неабиякий землероб. Ісав любив Якова, бо йому смакувала здобич мисливська, а Ревека, його дружина, любила Якова.

– Воно завжди так буває! – сказав хтось.

– Так, так! – підтакав інший.

– І так одного разу, – продовжив Спіридон, – Яків зварив смачненький борщ з червоної сочевиці, коли на це прибв його брат Ісав з полювання та й говорить до нього:

«Дай мені борщу, бо я страх зголоднів!»

«А що ти даси мені за борщ?» – запитав Яків.

«Що запросиш, те й дам», – пообіцяв Ісав.

«Продай же мені своє первородство».

«Ось я помираю з голоду, то нащо ж мені оте первородство?» – погодився Ісав.

«Присягнись мені», – вимагав Яків.

«Присягаюсь!» – відповів Ісав йому, і продав первородство своє Якову. Яків дав Ісавові хліба та борщу, а той з'їв, напився води, встав та й пішов. І так знехтував Ісав первородством своїм.

– Хитрун отой Ваш Яків!

– Ого, ще й який!

– Але й Ісав продавця за миску борщу...

– Ти хіба забув, що таке голод?..

– Так-так...

– Ого, коли голодний чоловік, то...

– Замовкніть вже!

– Дайте святому домовити, бо ще не сказав нічого про драбину.

– Так-так, розповідайте далі, отче! – просили кочовики, дбаючи про те, щоб кухоль святого не був порожнім.

– Коли батько братів постарів та ослаб його зір, він покликав до себе старшого сина Ісава і сказав йому:

«Сину мій, Ісаве!»

«Я тут, батьку!» – відпові той.

«Оце я зостарівся, не знаю дня смерті своєї... Ти візьми знаряддя своє, сагайдака свого й лука свого, та й вийди на поле і вполюй мені дичину, зготуй мені смачну їжу, яку я люблю, і принеси мені, нехай я з'їм, щоб поблагословила тебе душа моя, поки не помру».

Коли почула це Ревека, його дружина, поклика Якова і сказала йому:

«Сину мій, послухай мого голосу, іди до отари, візьми звідти двох добрих козенят, а я їх приготую, для батька твого, як він любить. Опісля ти понесеш батькові своєму, щоби наївся, а потім він поблагословить тебе перед смертю своєю».

«Таж брат мій Ісав, чоловік волохатий, а я чоловік гладенький! Може, обмацає мене батько, і стану я в його очах обманщиком, і тоді він прокляне мене, а не поблагословить», – відповів Яків.

«Хай впаде на мене те прокляття, сину мій! Тільки послухай слів моїх, йди принеси мені що я тебе просила», – заспокоїла Ревека Сина.

Пішов Яків і зробив, як навчила його Ревека. Вона приготувала смачну страву, яку любив їсти Ісак. Опісля вдягла Яківу в одяг Ісава, а руки його та гладеньку шию обмотала шкурами козенят.

– От хитра, баба!

– Чиста Єва!

– Хіба чимало таких жінок?!

– Ого, повен світ!

– Цитьте! – гримнув на них Драгіч. – розповідайте, Отче!

– Прибув Яків до батька свого і сказав:

«Батьку мій!»

«Хто ти, мій сину?» – запитав Ісак.

«Я Ісав, твій син первородний! Зробив, як сказав ти мені. Підведись та попоїж дичини, щоб потім душа твоя поблагословила мене», – збрехав Яків.

«Як це ти так швидко знайшов здобич, сину мій?» – здивувався Ісак.

«Мені допоміг Господь, Бог твій!» – знову збрехав Ісав.

«Підійди-но, нехай я обмацаю тебе, сину мій – чи ти це, син мій Ісав, чи ні».

І підійшов Яків до Ісака, батька свого, а той обмацав його і сказав:

«Голос голос Якова, а руки руки Ісавові».

Після смачного обіду Ісак поблагословив сина свого Якова:

«Хай Бог тобі дасть з роси неба, і з ситости землі, і збіжжя багато й вина молодого! Нехай тобі служать народи і народи нехай

тобі кланяються! Будь господарем для братів своїх, і нехай тобі кланяються сини матері твоєї. Хто тебе проклинає, нехай проклятий буде, а хто поблагословить тебе, благословенний хай буде!»

Як відійшов Яків, до Ісака увійшов Ісав і сказав:

«Нехай встане мій батько, і хай їсть із здобичі мисливської син свого, щоб душа твоя благословила мене!»

«Хто ти?» – запитав здиваваний Ісак.

«Я син твій, твій первородний Ісав», – відповів той.

«Хто ж тоді той, що щойно мені їсти приносив? Я попоїв смачної страви і поблагословив, тепер він буде благословенний!»

Як почув Ісав слова батька свого, закричав криком сильним та вельми гірким. І сказав:

«Поблагослови мене, поблагослови і мене, батьку мій!»

«Обманом прийшов твій брат і забрав благословення твоє!» – відповів йому Ісак.

«Він обманув мене двічі: забрав первородство моє, а тепер забрав і благословення моє. Чи ти не маєш і для мене благословення?» – трохи не плакав Ісав.

«Тож я зробив його твоїм господарем і дав йому всіх братів його за рабів. Я забезпечив його хлібом і молодим вином. Що ж мені робити, сину мій?» – знизав плечима немічний батько.

«Чи в тебе тільки одне благословення, батьку мій? Поблагослови і мене, батьку мій!»

Заплакав Ісак і промовив:

«Ото буде садиба твоя без ситості землі і без роси небесної згори. І мечем своїм будеш заробляти на хліб щоденний, і будеш служити брату своєму. Але якщо постараєшся, то зламаєш ярмо з шиї твоєї».

І зненавидів Ісав Якова через благословення батькове.

«Наближаються дні жалоби по батькові моєму, після того я вб'ю Якова!» – промовився комусь Ісав.

Дійшли ці слова до вух його матері, і вона покликала Якова та сказала йому:

«Ось Ісав, брат твій тішиться тим, що уб'є тебе. А тепер, сину мій, послухай мене і тікай до Лавана. Посидиш у нього, аж поки

відвернеться гнів твого брата від тебе і він забуде, що ти заподіяв був йому. Тоді я пішлю й покличу тебе додому. Навіщо мені втрачати вас обох?»

Перелякався Яків та й втік до дядька свого, який жив в іншій державі. І натрапив по дорозі на одне місце, де хотів заночувати, бо вже надходив вечір. І взяв він один камінь і поклав собі біля узголов'я. І приснилось йому драбина, верх якої сягав неба, а янголи Божі спускались та підіймались нею. Побачив і Господа, який промовив до нього:

«Я Господь, Бог Авраама, батька твого і Бог Ісака. Землю, на якій ти лежиш, Я дам тобі та нащадкам твоїм. І буде потомство твоє, немов порох землі. І поширишся ти на захід і на схід, і на північ, і на південь. І благословляться в тобі та в нащадках твоїх усі племена землі. І ось Я з тобою, і буду тебе пильнувати скрізь, куди підеш, і верну тебе до цієї землі, бо Я не покину тебе, аж поки не вчиню, що Я сказав тобі».

Прокинувся Яків зі свого сну та й сказав:

«Справді, Господь перебуває на цьому місці, а того я й не знав! Яке страшне оце місце! Це ніщо інше, як дім Божий, і це брама небесна».

А воно таки так і було!

— І що трапилось далі з братами?

— Вбив його Ісаав чи пробачив?

— Пробачив, але через довгі роки, коли повернувся назад до дому батька свого.

*

* *

Влад Дракуля Воде супроводив своїх гостей аж до Відіну.

— Ну, мій друже! А тепер будемо прощатись, — промовив господар Мунтенії до грецького зрадника.

— Шкода мені, воєводо, що ти не послухав моєї поради. Може, все ж таки ти передумаєш і підкоришся Світлій Порті? — запитав той.

– Такого не буде! Ми підкоряємось тільки одному Богогові Святому! А твоя Світла Порта разом з твоїм султаном хай ідуть під три чорти!

– Та вони вже під чортами, твоя величносте! – посміхнувся один з Владових капітанів.

– Чорт своїх не візьме! – додав інший.

– Чорт і бусурман – одне і те саме! – додав третій.

Всі розреготались, а Катаволін, посміхаючись, дав наказ Гамзові, щоб оточив Влада Дракулю та його воїнів.

– Ну, якщо ти мене не послухав, то доведеться тобі гинути ні за цапову душу! Ти оточений воїнами славного Гамзи, і тобі не вийти звідси живим.

– Я готовий загинути за християнську віру і за мунтянську державу! – промовив Влад Дракуля, після чого додав: – Але не сьогодні!

– Ха-ха-ха! У тебе немає іншого виходу, ти оточений! Або підкоряєшся Світлій Порті, або...

– У мене завжди вихід знайдеться, Катаволіне, а в тебе навряд чи знайдеться. У тебе тільки один вихід – смерть!

– Ха-ха-ха! Невже ти не розумієш, що ти труп і твої воїни – трупи! В'яжіть його! – крикнув Катаволін.

Але саме в цей час позаду Гамзових воїнів почувся крик! Близько чотирьох тисяч грудей закричали:

– Смерть бусурманам!

– Алах! Алах! – почувся кволий, даремний крик Гамзових воїнів.

Бій не тривав довго. Усі Гамзові бусурмани полягли від шабель, стріл та списів мунтянських воїнів, а Гамзу та Катаволіна Влад Дракуля зв'язав власноруч.

– Ну, зраднику, не захистила тебе твоя Світла Порта від смерті! – промовив до грека воєвода.

– О всесвітлий та всемогутній господарю Мунтенії! – впав на коліна Катаволін.

– О, то я вже не підлеглий Світлій Порті, а всесвітлий та всемогутній господар Мунтенії?! – посміхнувся воєвода.

– О, Владе Дракульо! О, високий воєвода! – продовжував грек.

– Та то, Катаволіне, тобі тільки здається, що я високий, бо ти стоїш на колінах, а зараз я тебе поставлю на високу палю, і тоді ти будеш вищим за мене, – сміючись, промовив Влад.

– Змилуйся наді мною, господарю! Я буду вірно служити тобі!

– Ну, ну... хіба ти не служиш султанові та Світлій Порті?

– Я прийму християнську віру, я дам присягу...

– Ти народився у християнській вірі і зрадив її, тепер хочеш зрадити і мусульманську віру та султана?..

– Так-так, я присягну... я прийму... я... – белькотів переляканий грек.

– Та ні, краще я зроблю тебе героєм – ти помреш за мусульманську віру, Світлу Порту, та султана Магомеда.

– Змилуйся наді мною, владико! – заревів грек.

– Я те і роблю! – посміхнувся воєвода, а потім звернувся до Гамзи: – А ти не хочеш прийняти християнську віру і зрадити султана?

– Ні! – відповів з гідністю Гамза.

– Ти хоробрий воїн! Я дарую тобі волю, розв'яжуть його, – наказав своїм воїнам Влад.

– Ні! Я хочу померти на землі, на якій загинули мої воїни!

– Хай буде воля твоя! – погодився Влад. – Але поки що я закрию тебе у в'язницю, а вже потім побачимо.

– Змилуйся наді мною! – ще раз поспробував грек.

– Над зрадниками немає милості! – відповів воєвода.

Таки того дня Катаволіна висадили на палю, а Гамзу ув'язнили.

*

* *

Магомед, почувши, що Влад Дракуля Воде не хоче підкоритись Світлій Порті, а до того посадив на палю його посла Катаволіна, ув'язнив Гамзу, а решту воїнів полягли в бою біля Відіну, дуже

россердився і присяг перед Аллахом, що не заспокоїться, поки не відрубає голову Владу і не поставить на його трон іншого господаря, який буде підкорятися йому і платити данину.

Перечекавши зиму, Магомед почав готуватись до війни. Аколи загірло весняне сонечко і почав танути сніг, вирядив своє військо, яке мало спустошити всю Мунтянську державу, захистити бідних бояр, які були згідні підкорятись Світлій Порті, знищити Влада Дракулю Воде, або не лише дістати живим до Цариграду. А він, султан Магомед, грізно помститься на цьому «псові».

Вістка про те, що турецьке військо перейшло велику ріку Дунай, розлетілась, мов чорни птах, який затінив своїми крильми всю Трансільванію. Люди багаті й убогі, молоді і старі, дужі й недужі, покинули свої хати, господарство, маржинку і подалися в гори, ховаючись лісами, норами, та печерами, щоб врятуватися від смерті. Тільки Влад Дракуля не втік зі своїм військом, а разом вони чекали появи бусурманів.

*
* *

У цей час на бідного Парпангела знову напала туга за своєю Ромікою. Він подався у світ шукати її, витираючи сльози, зітхаючи та наспівуючи:

*Ой, мила, каже, мила, сночис ми ся снила,
Снила бес-ся свому роду, якась нещаслива.
Снила бес-ся свому роду, а й своїй родині,
Хотілас ня зчарувати при біленкій днині...*

Зморений ходою, холодом, голодом та спрагою, бідний парубок заснув серед поля під крилатим дубом.

Цілу ніч снилось бідоласі, що сидить біля вогню і гріється, що їсть смачну картоплю з часником, сало з цибулею, верену ковбаску

та печену шинку. А потім наснилось йому пінисте пиво, яскраве вино, навіть міцна горілка. А вже під ранок наснилася його мила Роміка.

Прокинувшись вранці, Парпангел мало не оцапів з дива: він уже не вполі під крилатим дубом, а саме в покоях палацу, в якому грав на скрипці боярам і з якого вибіг шукати молоду дівчину, яка так відразу зникла. А коли краще придивиться – біля нього і його кохана, його мила Роміка, вона спала біля нього, на його руці. Парпангел вищипнув себе тричі, прехрестився, але Роміка не зникала. Значить, все те не був сон. Роміка біля нього, але чому тоді він голодний, якщо то не був сон і він цілу ніч їв та пив?..

Не міг знати закоханий парубок, що то не його кохана Роміка, а одна з нечистих сил, які підкоряються Люципері Сарсаліївній, дочці Сарсайла Фонбіса Дияволенка, яку вони (батько і дочка) послали по слідах закоханого парубка, щоб знищити його. А Мара (так звали ту нечисту силу) перекинулася на Роміку і тепер чекала, щоб парубок отямився й поцілував її. Тоді вже йому кінець!

– Р-р-роміко! – ледь промовив парубок.

– Парпангеле! – відповіла Мара.

– Це ти, Роміко?

– Я, коханий!

– Мені не сниться?

– Ні, мій милий!

– Люба моя, Роміко!

– Милий мій, Парпангел, обійми мене.

– Мила моя, Роміко! – кинувся парубок обіймати Мару.

– Коханий мій Парпангеле! – відкрила Мара руки, щоб прийняти його в свої обійми.

Не вдалося потішитися ні Люципері Сарсаліївній, ні її батькові Сарсайлові Фонбісу Дияволенкові, так само, як не вдалось нечистій силі Марі обняти закоханого в Роміку Парпагела.

Саме у цей час над двором їхав верхи – не їхав, а пролітав – на своїй ослиці святий Спіридон, який докумекав, про що йде мова. Він простяг свою святу руку і зробив знак хреста над диявольським

палацом, бо той палац побудував Сарсаїл, щоб зводити подорожніх людей з християнських стежин.

– Щезни і пропади! – наказав святий Спіридон.

Бідний Парпангел навіть не встиг отямитися, куди зникла його кохана, яку збирався обійняти, а лише почув одне:

– А-а-а, е-е-е!

Дивиться – а навколо нього болото, а він стоїть серед нього. Від Роміки ні сліду.

– Роміко-о-о! – гукнув парубок.

– ...міко-о-о! – покотилась луна болотом.

– Ква-ква-ква! – відповіли жаби.

Ледве живим вдалось парубкові вибратись з болота. Після того, як трохи відпочив, почав гукати Роміку:

– Роміко-о-о, де ти-и-и?

– ... де ти-и-и? – відповіла луна.

– Ква-ква-ква! – немов глумили над ним жаби.

– Замовкніть! – погрозив жабам Парангел.

А згодом загукав знову:

– Я тут, ходи до мене-е-е!..

– ... ходи до мене-е-е!..

– Чекай на місці, я іду до тебе-е-е!

– ... іду до тебе-е-е!

– А я до тебе-е-е!

– ... я до тебе-е-е!

Парпангел біг, гукаючи Роміку, але дівчина ніби віддалялась від нього.

– Роміко-о-о, де ти-и-и?

– ... де ти-и-и? – відповідала луна.

– Я ту-у-ут!

– Я ту-у-ут!

Так бігав Парпангел то вліво, то вправо, аж поки не вибіг у широке поле, де луна вже не відзвилась, а він подумав, що Роміка знову віддалилася від нього і тужно затяг сумну пісню:

*Ой кувала зозулечка та кувала сива,
Та туй була, де ся діла, душка чорнобрива?
Та туй була, де ся діла, чи не пішла дома?
Та ми за не в серце грить, як суха солома.*

*Відси гора, відси гора, відси долинонька,
Межи тими горогньками, моя дівчинонька.
Мушу гори порубати, долини зрівняти,
Щоби мені було видко аж до її хати.*

І так ходив бідний парубок, виспівуючи своє горе, по широкому полю, аж поки не зустрів одного вершника.

– Здоров будь, хоробрий юначе! – вклонився йому вершник.

– Дай Боже! – відповів не так переляканий, як здивований Парпангел.

– А чи не бачив ти красуню, за якою гоняться два бусурмани?

– І бачив і не бачив, але чув її голос, – відповів парубок.

– Як то і бачив і не бачив? – здивувався лицар.

– Та я вже й сам не знаю, чи бачив її у сні чи насправді?

– У сні, кажеш?

– Иги!

– А двох бусурманів, які гнались за нею, ти не бачив?

– Бусурманів не бачив, але я чув її голос, вона кликала мене.

– Бідний хлопець, – перехрестився лицар, думаючи, що натрапив на якогось божевільного.

Той лицар не був хто інший, як хоробрий Арджіняну, перед яким тремтіла Османська Порта, бо він був настільки хоробрим, що виступав сам проти усього турецького війська.

Арджіняну навіть не відав, що Сарсаїл Фонбіс Дияволенко у змові зі своєю донею Люциперою Сарсаїлівною, які нагнали на нього морок – тобто йому привиділось, як два бусурмани гоняться за чарівною дівчиною. У такий спосіб вони хотіли заманити лицаря до палацу, якого вже не було, бо святий Спіридон перетворив його на болото, в якому тепер тільки жаби кумкали.

Лицар подався далі. Аж враз бачить у полі під явором, біля якого буяли зелені кущі, криничку з прозорою водою.

— Ось тут ми напемось водиці та перепочинемо трішки, — промовив він до свого вірного жеребця.

Звідки було знати лицарю, що то чарівна криниця. Той, хто поп'є з неї водиці з правого боку, перекинеться з хороброго на боягуза, а той, хто поп'є з лівого боку — з боягуза на хороброго лицаря.

Нагнувся Арджіняну і напився водиці з правої сторони — і враз покинула його вся хоробрість.

— Ой-й-й-йо-йой, матінко, рятуй! — крикнув переляканий лицар і, покинувши коня і всю свою зброю, дременував у кущі, щоб сховатись, бо відразу на нього напав страх.

Парпангел рушив слідом за лицарем і дійшов до криниці. Побачивши коня та зброю, подумав, що лицар пішов у кущі у своїй потребі, і кашлянув у кулак, щоб дати про себе знати.

— Ой-й-й-йо-йой, матінко, рятуй! — почулося з кущів.

— Що трапилось, пане лицарю?.. Вас щось укусило? — запитав парубок.

— Ой-й-й-йо-йой, лишенько... Ой-й-й-йо-йой, горенько.. Ой-й-й-йо-йой, матінко, де ся мені подіти, де ся мені ховати?

— Що трапилось? Я йду допоможу вам.

— Ой, ні-ні-ні! — верещав лицар.

— Ну тоді виходьте з кущів!

— Ой, ні-ні-ні... не вийду...

— Як то не вийдете?

— А так, я б-б-боюсь!

— Кого? Турків нема... — здивувався Парпангел.

— Теб-б-бе... — тремтів зі страху Арджінянул.

— Я все-таки допоможу вам! — сказав парубок, прямуючи до кущів.

— О-о-й-йо-о-ой-йо-о-й, рят-т-туйт-т-те! — почулось в кущах, які колихалися, бо лицар Арджінянул поклав ноги на плечі і дав драла.

— Здурів чоловік, — махнув байдуже рукою Парпангел. — Ану хоч нап'юся водиці, може, забуду трішки за голод.

Підійшов парубок до криниці з лівого боку і напився свіженької прозорої води.

— А, що це за вода?! — здивувався парубок, почувавши, як в ньому зростають, ще невідомі йому до того часу сили. — Агі, ану ще вип'ю трішки!

Парпангел відразу відчув себе настільки могутнім і хоробрим, що аж сам здивувався. Навіть про Роміку забув, бо відразу на нього напала охота боротись з кимось, поміряти в бою свою силу:

— З ким би це мені погратись трішки? — промовив сам до себе.

І враз у його голові майнула думка: турки!

— Югу! — крикнув витязь, підняв лицарську зброю, вискочив верхи на коня і понісся степом, як навіжений.

Горе вам, турки! Горе вам, бусурмани!

*
* *

Неподалік тієї криниці, що під явором, з якої напились лицар Арджінянул та Парпангел, стояла висока, струнка берізка й тріпотіла дрібним листячком, співаючи жалібну пісню.

*Ой кувала зозулечка, кувала та вила,
та прокляла дівчиноньку нечистая сила.
ой прокляла дівчиноньку, прокляла, прокляла,
аби вона серед поля березою стала...*

*Ходить світом мій миленький та мене шукає,
а чи знайде, чи не знайде, сам того не знає.
не шукай ня, мій миленький, у хаті на порозі,
а шукай ня, мій миленький, в полі при дорозі.*

У цей час Парпангел їздив верхи дорогою, біля якої тріпотіла листячком берізка, наспівуючи пісеньку. Парпангел теж співав:

*Ой калина, яворина широкий лист має,
гірша люба від недуги, хто її добре знає.
я недугу перебуду, і здоровий буду,
свою любку не забуду, хоч вмирати буду.*

*Іде дощик дрібнесенький, вода на дорозі,
та у мене моя мила найперша по Бозі.
цілий тиждень дощі ляли, дороженьку м'яку
ліпше люблю миленькую, як рідненьку мамку.*

Зупинившись біля берізки, задумвся, в яку сторону вирушати. Берізка росла якраз біля роздоріжжя. Стоячи, хочачи чи не хочачи, зламв одну березову гілку.

– Ой-ой-ой! Боляче! – почув Парпангел дівочий голос – дуже подібний до голосу його милої Роміки. Лицар запримітив, що з березової гілки капає кров.

– Що це за диво? – перехрестився парубок.

– Ой! Болить... – плакав далі дівочий голос.

– Хто плаче? – запитав.

– Я плачу, – відповів голос.

– Хто ти?

– Роміка, – відповів голос.

– Роміка?! – зрадів Парпангел.

– Так, милий, я Роміка.

– І де ти, Роміко?

– Я перед тобою.

– Як то переді мною? Переді мною я бачу тільки берізку...

– Я і є тією берізкою.

– Що це за чари?

– Мене нечиста сила перетворила на берізку.

– О святий Гуладеле! А де ж та сила?

– Не знаю, вона мене довго водила лісами та болотами, а опісля вивела в поле і отут, біля дороги, перетворила на берізку.

– Я без тебе не хочу жити! – крикнув з розпачу парубок і, витягнувши шаблю, хотів покінчити з життям.

Але звідки було знати йому, що коли породила його мати Бриндуша, яка була відомою ворожкою, скупала його в такому зіллі, щоб шаблі його не брали, мечі не рубали і кулі не вціляли...

– Як мені тепер без тебе жити?! – сумним голосом запитав берізку.

– Борючись за правду і захищаючи наш край від бусурманів.

– Та я отих бусурманів знищу – всіх до одного!

– Іди, милий, іди, коханий!

– Я їх змету з лиця землі, як порох!

– Хай хоронить тебе Гуладел!

– Я потім і нечисту силу знайду, я врятую тебе, Роміко, чуєш?.. – ревів розлючений витязь і поскавав шукати ворога, щоб втамувати свій гнів.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

Табір кочовиків хоча сунувся зі своєю слимачою швидкістю, а все ж таки крок за кроком наближався до обіцяної землі.

– Гайда, ще трішки, ще трішки, – заохочував їх Драгіч.

– Гайде-мо!

– Вішта-мо! – підганяли одні своїх коней.

Інші, найлінівіші, шукали причин для сварки.

– Хто вигадав у таку спекоту ганяти коней?!

– Ось дощ накрапає!

– Ось чорна хмара насуває!

– Буде буря!

– Певна річ, ховаймося поки не пізно!

– Пора б уже полуднувати!

– Пора б уже вечеряти!

Щоб заохотити їх, Влад Дракуля Воде посилав до них своїх послів, які жодного разу не приходили з порожніми руками.

– То, може б, нам чим найбільше подорожувати, бо ади воєвода дбає про нас, а як осядем на місці, може й забути.

– Не забуде, не лякайтесь, ще більш буде дбати про нас, – підохочував їх Драгомір з іншими старшинами.

– Хіба би дурний був! Раз дав тобі землю, то газдуй і збирай, що посівав.

– Та ні, Воде ним обіцяв зерно для сівби, а ще обіцяв, що буде дбати про нас, до першого урожаю, – збрехав Драгіч, лиш аби рушити табір з місця.

– А коржів з маком не обіцяв? – розсміялися кочовики.

– Ні, коржів з маком не обіцяв, – відповів суворо Рагіч.

Кочовики не відали, що Влад Дракуля хоче випробувати їхню хоробрість і вірність, що незабаром вони зіткнуться з бусурманським військом.

– Щось я не вірю, оцим моїм кочовикам, хоча вдають зі себе хоробрих. Але незабаром побачимо їхній справжній образ, – посміхнувся воєвода.

Кочовики докумекали, що бусурмани недалеко і що несолодко їм буде, коли зустрінуться з ними, тому і почали знову раду.

– Послухайте поради моєї, брати кочовики! – пробубонів низьким голосом Балабан – ватажок котлярів.

– Слухаємо, говори! – загула громада.

– Хіба ми мусимо воювати з бусурманами? Хіба ми повинні віддати життя за Воду та його Мунтенію?!

– Мунтенія не належить лише воєводи Владі, вона й наша! І звідки тобі відомо, що ми зустрінемось з бусурманським військом? – запитав Драгічі.

– А, ви вуйку Драгічі, думаєте, що ми дурні, якщо не стикнемось з бусурманським військом, тоді навіщо він нас озброїв, навіщо нам хліба-солі давав?

– Навіть сала, шинки та ковбаски... – крикнув котрийсь.

– І пива, та вина... – додав інший.

– Ну і що, якщо зустрінемось з бусурманським військом? Хіба бусурмани не люди, як і ми... – хотів заспокоїти Балабана Драгіч.

– А ви, вуйку Драгіч, як бачу, збираєтесь з султаном люльку курити...

– А він, може, й вином його пригостить!

– А може, й салом? Чом би ні?..

– Не меліть дурниць! Султан не вживає ні вина, ні сала! – крикнув котрийсь.

– А ні! Живими не вийдемо з такої зустрічі! – аж тупнув ногою Балабан.

– Певна річ, що не вийдемо!

– Хай сохранив нас Ґуладел від смерті! – гукнув котрийсь.

– Від холоду і голоду! – додав інший.

- Від зустрічі з турками!
- Так-так – від зустрічі з турками!
- Від ганьби та сорому! – кинув котрийсь.
- Що ти верзеш?!
- Від сорому та ганьби ще не помер ніхто!
- Молися, як слід, якщо молишся!
- Не верзи дурниць!
- Краще мовчи!
- Хай говорить Балабан! – розкричались кочовики.
- Що нам порадиш, Балабане?!
- А порада моя така: Навіщо нам чекати тут смерті?! Бо турок і смерть – одне і те ж, хіба я не говорю правду?!
- Правду, правду!
- Твоя правда, Големане!
- Ось гори недалеко! Втечемо і заховаємось!
- Втечемо! Втечемо! Заховаємось!
- Щоб турки не мочили свої шаблі в нашій крові!
- Заховаємось у Темному Замку, там нам не буде страшно! – крикнув Балабан.
- Турок не знайде нас у Темному Замку!
- А якщо знайде? – питали одні.
- Не знайде! – відповідали інші.
- Гайда в гори! Гайда до Таємного замку!
- Я теж хочу слово сказати, то прошу вислухати і мене! – звернувся до громади Големан – ватажок решетарів.
- Говори, говори! – загула громада.
- Уже кілька днів, як ми проходимо крізь села. Чи бачив хтось із вас бодай одну живу душу?
- Ніхто не бачив!
- Чи зустріли ви десь бодай одну курку, гуску або качку?!..
- Не бачили, ніхто не бачив!
- Усі села порожні!
- І курники теж!
- Нема ні пір’їнки!

– Чи запитували ви, куди поділися ті люди?!

– Повтікали!

– Поховались!

– Від кого? – питав далі Големан громаду.

– Від турків!

– Від бусурманів!

– А ми чого чекаємо, милості султанової?

– Утікаймо!

– У гори!

– У ліси та гущі!

– До Таємного Замку!

– Та ми – лише принада, наживка, за допомогою якої Влад хоче впіймати у пастку турка, – крикнув Големен.

– Тікаймо, поки можемо! – загула громада.

– Стривайте! – крикнув грізним голосом Тандалер – ватажок злотарів. – Не дивно мені з оцих шмаркачів-молокососів, боягузів тремтливих, зайців переляканих, але чому ви, мужі, мовчите?! Невже у ваших жилах не тече хоробра кров ваших предків?!

Уесь табір осторопів, старші кивали головами на знак згоди, а молодші опустили голови, мовчали.

– Як ви можете терпіти таке боягузство?.. Невже і ви перелякались?!.. Мовчите зі страху?!.. Давайте втікаймо!.. У котру сторону?!.. У котрий бік?!.. Від кого?!.. Від власного страху?!.. Від самих себе?!.. Хто перелякався, хай втікає!.. Ось там ліс!.. Гори недалеко!..

Табір мовчав, ніхто не ворухнувся. Усі стояли, похиливши голови – одні від сорому, а інші з журби, що не зможуть втекти і сховатися.

– Утікайте всі боягузи, хоробрі мужі залишайтеся на місці! Хоча Влад Дракуля Воде хотів випробувати нас, хоча кинув нас, як принаду, у зуби туркам, але докажімо ж, що ми зламаємо оті зуби! Докажімо воєводі, що ми не милостині чекали від нього і що вміємо заплатити за хліб і сіль, якими нас годував! Докажімо, що ми кочовицького роду, а кочовицький рід може бути тільки хоробрим! Чи не так?

– Гура! – загула громада.

– Віват! Віват! – почулося з усіх боків.

– Ось тепер я бачу, що ви кочовики, а не якісь переполохані зайці!
– Віват! Віват!
– Ну що? Ховаймося в лісі? Утікаймо в гори? Чи берімося за зброю?

- За зброю! За зброю! – загула громада.
- Нам турки не страшні!
- Ех, бусурманська віра!
- Покажемо ж ми їм!
- Помремо, але не відступимо перед ними!
- Поляжемо лицарською смертю!

Правда, багатьом був не до вподоби такий переворот, але викрикували і вони, демонструючи свою хоробрість.

Та не довго довелося кочовикам хизуватись своєю хоробрістю, бо з лісу надбіг їхній авнгард, який, побачивши, що турків нема по переду, зайшов до лісу грибів збирати, і саме там (хто б повірив!) натрапив на турків.

– Турки! – крикнули воїни авнгарду.
– Хто? що? – запитала здивована громада.
– Турки! Утікаймо!...
– Що робимо, Тандалере?!
– Утікаймо! Хто куди може! – заревів не своїм голосом Тандалер, забувши про хоробрість та відвагу!

- Ховайтесь! Утікайте!
- О всевишній Гуладел!
- Спаси нас, Гуладел!
- До лісу! до лісу! – гукала громада.
- У лісі турки! – Кричав авнгард.
- Де нам ховатись?!
- У кущі! У кущі! У гущу!

Хоробрі воїни позабували про свою зброю, про вози, про добро, про жінок, про дітей. Вони втікали до кущів, аж земля дрижала. А коли добігли, то запхали свої голови в гущу, щоб бодай не бачити страшних бусурманів.

– О-о-ой, ва-а-ай, а-а-я!

– О Гуладеле! – плакали та молилися, сподіваючись, що їх оми-
не лихо.

Та лихо не оминуло хоробру армію, бо враз край кущів почувся
ворожий голос:

– Ану, витязі, виходіть з кущів, подивіться ворогові у вічі!

– О-о-о! Гул-л-ладел!.. Врятуй нас!

– О-о-ой, матінко!..

– О-о-ой, батечку!

– О-о-ой, пр-р-речиста матко!

– Годі теревинити, виходьте! – гримнув один з турків.

– Змил-л-луйтесь над нами!

– М-м-ми вам не вороги!

– Тоді чому ховаєтесь, якщо ми друзі? – розміявся турок.

– А ми б-б-боїмося...

– Кого?

– В-в-вас, турків!

– Та ви ж казали, що ми друзі... – продовжував сміятися турок.

– Т-та-так, але ви страшні...

– Ну тоді, якщо не виходите з кущів, ми беремо важких жінок
і дітей в ясир, а ви сидіть в кущах, поки не пустите коріння і не
станете кущами.

– Ой, матінко!

– Ой, батеньку!

– О Богородице Діво-Мати!

– О святий Спіридоне! – молились кочовики, але святий Спі-
ридон, хоч і почув їхню молитву та плач, але вмішуватись не вмі-
шувався, хоча вони нагодували та напоїли його.

Коли почув Нейку, що турки забирають їхніх дітей та жінок
в полон, вискочив з кущів, а за ним й інші. Припавши на коліна,
почали благати милості!

– О Світлий Магомеде!

– Найсвітліший від сонця!

– Найсніший від неба!

– Найвисокіший від осики!

– Найсмачніший від сала!

– Найміцніший від вина!

– Найсолодший від меду!

– Змилуйся над нами! Бери наші коні, бери нашу зброю, бери наші вози, бери наше добро, бери наш одяг! Тільки дітей наших і жінок залиши!

– Як я можу змилюватись над вами, якщо ви вирушили на війну проти мене. Ви ж – військо Влада Дракулі. Чи не так?! – крикнув грізно турок.

– Так-так...

– Тобто вже ні... Ми вже не його військо...

– Ми... ми... Він обманув нас!

– Так-так... Обманув!

– Але ми вже ні, ми вже... Чи не так?!

– Так-так... ми вже н...

– Це він винен!

– Це він нас...

– Обманщик!

– Зрадник!

– Юда!

– Каїн!

– Ого, якщо так, і якщо ви зрікаєтесь Дракулі Влада і готові прийняти мусулманську віру, то я вам вибачаю! – пообіцяв турок.

– Зрікаємось! Зрікаємось!

– Приймаємо! Приймаємо! – зрадив табір.

– Ну тоді встаньте і гляньте мені у вічі! – крикнув турок.

– О святий Гуладеле! Та це ж не Магомед! – крикнув не своїм голосом Ризван, який впізнавав господаря Мунтенії.

– А хто? – запитали спантелечені цигани.

– Та це ж сам Влад Дракуля Воде – господар Мунтенії.

– Твоя величність прийняла мусульманську віру? – здивувались кочовики.

– Ні, я хотів випробувати вашу вірність і хоробрість!

– О світлий, воєводо, ти нас перелякав, але ми...

– Так, ви зрадили мене, а за зраду тільки одна винагорода – смерть!

– О всемогутній воєводо, змилуйся над нами!

– Змилуйся! Змилуйся! Змилуйся!..

– Не губи душ наших...

– А я вже змилювався раз сьогодні і простив вас, а вдруге не можу – забагато, – посміхнувся Влад.

– Ми не знали, що то твоя велечність, а не Магомед. Якщо би були ми знали, що то твоя велечність, тоді були і не зрадили тебе! Нізачо в світі! Краще були б померли на полі бою! Чи не так?

– Так! Так!.. – затакала громада.

Влад тільки посміхнувся зі циганської хитрості, а потім додав:

– Ну нічого! Якщо вам так хочеться померти, то помрете, але не на полі бою, а на палях – як зрадники!

– О Гуладеле! Допоможи рабам твоїм! – одноголсно заголосили цигани.

І здається, що Господь допоміг їм, бо саме в той час, з'явився вершник, який наблизився до Влада Дракулі і сповістив, що турки недалеко, дійшли до якогось монастиря, де розтаборились і чекають на інших.

Влад махнув рукою на переполоханий табір – розбереться іншим разом з ними – скочив на коня. Усі мунтяни поскакали верхи за ним – ворогові назустріч.

Раді кочовики, що позбулися смертної кари, повибігали з кущів і почали вертітися біля возів з провізією.

Тільки Муцул вибіг з кущів – крикнув щосили на куряву, яка знялася за вершниками:

– Куди втікаєте, вражі сини?! Ага! Боїтесь!.. Я б вам показав, як лякати мирних і добрих християн!

– А ти з ким сваришся, Муцуле? – запитали його товариші.

– Та ось, з отими юпетниками, страхопердами, боягузами, які не мали відваги почекати, щоб я вийшов з кущів, і задрали зі страху! Ех!.. – погрозив кулаком.

– Та воно, Муцуле, треба було раніше вийти й показати їм, де раки зимують.

– Так-так, – додали й інші, – чомусь пізно на тебе напала хворобість.

– Бо я не знав, що то не турки! Ех! Якби був я знав!..

– Ми теж не знали!

– Ну, не обійдеться їм так легко! Я не пробачу їм цього!

– Залиш їх, Муцуле! Ходімо пообідаймо!

– Добре кажеш!

Та ледь голодні воїни обступили вози з провізією, ще не встигли повитягати свої казани, як хтось крикнув не своїм голосом:

– Турки! Йдуть турки!

– Хто? Де? Які турки?!

– Турецькі турки! Утікаймо!

– Ховайтесь! Рятуйтеся!

– О Гуладеле!

– Це військо Омар паші! – крикнув котрийсь з громади.

– Чиє? Чиє? – запитали спантеличені цигани.

– Омар паші!

– А ти звідки знаєш?!

– Та чув, коли вершники говорили Владу Дракулі Воді, що військо Омар паші недалеко!

– А що це за шишка? Злий?

– Найзліший з-поміж усіх турків.

– Найзліший від самого султана Магомеда З тим ще вийдеш на дорогу, а з Омаром не вийдеш!

– Влад Дракуля Воде, благуша навпроти нього!

– Ховайтесь! Рятуйтеся!

– О Гуладеле, спаси нас!

– Що з вами?! Ви оцапіли, з воза впали, чи вас оси покусали?! – крикнув на громаду, ще й кулаком погрозив Тандалер – ватажок златарів.

– Що трапилось?!

– Стійте! Не тікайте! Не бійтесь!.. – горлав Тандалер.

– Утікайте! Турки вже близько!

– Ховайтесь від Омара! – вересканила громада.

– То не Омар! То не турки! – кричав щосили Тандалер.

– А хто тоді, як не турки?

– Це Влад Дракуля Воде зі своїми мунтянами, переодягненими в турків! Він хоче знову випробувати нашу хоробрість!

– Прийшов кумець на обідець, та не знайшов ложки! – крикнув Муцул. – Я казав, що це не обійдеться їм так.

– Не бійтесь! Вони не поранять нікого, а ми накинємося на них, щоб знали, з ким мають справу! – крикнув Тандалер.

– Усі за зброю!

– Гайда вперед!

– Бий ворога-а-а!

– Руба-а-ай!

– Січи-и-и!

– Гур-р-ра! – ревів весь табір, рушивши в атаку.

Військо Омар паші (бо то було насправді турецьке військо, а не мунтяни переодягнені в турків, як здалось Тандалерові) зупинилось, мов укопане. Стільки хоробрості! Вони ще не бачили, щоб хтось з такою радістю в душі накинувся на них. Бачили вони хоробрих воїнів, які, наче самовбивці кидались на їхні ятагани, бачили воїнів, які нападали на них з ненавистю в очах, але таких, щоб з усмішкою на устах та радістю в очах, ще не бачили.

– Бий ворога-а-а!

– Руба-а-ай!

– Січи-и-и!

– Гур-р-ра! – ревіли вершники, несучись, як вихор прямо на турецький табір.

Мабуть, турецьке військо перемогло би той страх, який напав на них, мабуть, до кінця вступили в бій з хоробрим військом, яке з радістю напало на них, але тут з лісу з'явився лицар, перед яким тремтіла вся Світла Османська порта, – Хоробрий Арджинянул!

– Аллах!.. Аллах!.. – несамовито заревіли турки, повернулись спинами до кочовиків.

Хоробрі вершники навіть не помітили лицаря, нікого іншого, як їхнього побратима Парпангела, який після того, як напився води з чарівної криниці, став найхоробрішим воїном світу і найзапеклим ворогом турків.

Думаючи, що мунтяни, переодягнені в турків, утікають від них, вершники почали гнатись ще завзятіше:

– Стійте, покажу я вам чорта в постолах, а ще й лисого! – горлав Муцул.

– Бий ворога-а-а!

– Руба-а-ай!

– Січи-и-и!

– Гур-р-ра! – горлали кочовики в слід хмарі куряви, яка піднялась з турками.

– Утікають, вражі, сини!

Хтозна, як мав закінчитись бій. Але кінь хороброго лицаря ступив не так, впав на передні ноги, а вершник – хоробрий Парпангел – пролетів кілька метрів у повітрі й опинився головою в болоті.

Не помітивши свого тоовариша Парпангела, якому була потрібна допомога, щоб вибратись з болота, воїни повернулись переможцями до свого табору і надумали відзначити день перемоги. Хоча вони і не знали, яку велику користь принесли мунтянському війську і для самому Владі Дракулі Воде, бо думали, що гоняться саме за ними.

– Нумо, братця! За нас!

– За нашу хоробрість і відвагу!

– За перемогу!

– Ну й довели ми Дракулі нашу боязливість!

– Бігме, довели, ще й як!

– Благословений хай буде наш Гуладел!

– Він допоміг нам!

– Хіба я не говорив вам, що це так не обійдеться і ми відплатимо оцим гордим мунтянам, та хороброму Дракулі!

– Він перший дав драла, ха-ха-ха

– Ну й шурував, може, і в гачі наклав!

– Ха-ха-ха! Певна річ, що наклав.

*
* *

І так, коли весь табір святкував перемогу, серце Бриндуші – матері Парпангела, занепокоїлось, мов віщувало якесь велике лихо. Чи це була тільки туга за рідною дитиною, за рідним сином, який пішов шукати свою кохану – чарівну Роміку – і більш не повернувся.

Уесь табір, і навіть уся Мунтенія знали, що Бриндуша – ворожка, що вона розуміється на чарах. Вона може з'єднати або розлучити будь яку пару, накликати або відігнати будь-яку хворобу, навіть у могилу може загнати або, навпаки, – отих, що вже однією ногою в могилі, може повернути до життя. Усі це знали, поважали і побоювались її, але мало хто знав, що Бриндуша здатна на більш сильнічари, що вона може перетворити людину на домашню худобину, звірину, птаха, дерево чи просто на камінь, а також може отим проклятим повернути людський образ. А про те, що перед її силою самі чорти тремтять, знали тільки вона і нечисті, бо не раз вона заганяла їх в товкач або жорна і навчала розуму. Відтоді нечисті підкорялись їй та слухали її або, найкраще, обходили її шатро і весь циганський табір десятою стежиною.

Бриндуша вийняла зі своєї тисової скрині зі сталевими замками, яку отримала від своєї матері Нарчіси, яка у свою чергу успадкувала її від своєї бабусі Мушкати, дві кінські упряжі, виплетені червоними нитками, пофарбовані кров'ю летючих мишей, і промовила чарівні слова, яких навчила її мати:

*Гара-мара, вара-пара, чукандел!
Комерзан-чіумерзан, авеладел!
Верколак-мемолак, раишпандел!
Чутра-мутра, гашимандір!*

*Зовнемар-раишпапір, чукандел!
Свисту-лист, терламул-надан!*

*Мурамуй-чукуруй, гардамал!
Берамур-кешадур, шамадал!*

Ураз перед Бриндушею постали два молоді крилаті семиголові шаркані-дракони, які слухняно похилили свої голови – на знак, що готові підкоритися їй. Бриндуша накинула на них кінські упряжі і запрягла їх до своєї скрині, яка умить перетворилася на срібну колесницю. Махнула понад головами шарканів-драконів батоном:

– Гайда! Вішта!

– Хочеш, щоб ми летіли, як птиця, як вітер, чи як думка? – запитали Шаркані.

– Ні помалу, як птиця, ні швидко, як думка, летіть, як вітер, бо мені треба всю Мунтенію розглядіти!

Полетіли дракони, як вітер, – понеслися над мунтянським краєм. А Бриндуша дивилась, придивлялась з висот, але свого Парпангела так і не побачила. З відчаю та розпачу заспівала, заголосила:

*Ой, сину, мій сину –
мамина дитино,
навіщо-м тя породила
на біленьку днину?..*

*Ой сину, мій сину –
синочку рідненький,
навіщо-м тя породила
на цей світ біленький?...*

Почувши плач матері Бриндуші, бідний Парпангел, який не міг вибратися з болота, заспівав у відповідь:

*Ой, мамо, каже мамо,
а всею мамо вміє...
та там єс ні породила,
де сонце не гріє.*

*Та там єс ні породила,
де май темно було,
аби мені молодому,
весело не було.*

– Тпр-р-р-у! – зупинила Бриндуша своїх шарканів-драгонів.

– Що трапилось, стипино⁷?! – запитали здивовані шаркані-драгони.

– Звідкілясь долинув до мене голос мого сина, мого дорогого Парпангела. Ви не чули нічого?

– Ми не чули, а може, тобі, стипино, здалось?

– Ні, мені не здалось!

– Може, то був тільки вітер?

– Ні, то не вітер, то голос мого сина!

– А може, то був тільки шум смерекових борів?

– Ні, то не шум смерекових борів, а голос Парпангела!

– А може, то був шум гірських річок?

– Ні, то не шум гірських річок, а голос моєї дитини!

– Тоді що наказуєш, стипино?

– Спустіться на землю!

За мить чарівна колесниця приземлилась неподалік болота, в якому бідний Парпангел готувався до зустрічі зі Всемогутнім Гуладелом.

Бриндуша добула з пазухи чарівну сопілку і заграла дивну мелодію, подібну до шуму смерекових борів, – і враз до неї почала сходитися різна дичина, яка жила в мунтянських лісах та степах.

– Скажіть мені, мої милі, чи не зустрічали ви мого сина, чи не виділи його, чи не чували про нього?

– Усі степи ми сходили, у всіх лісах бували, але твого сина не зустрічали, його не виділи і про нього не чували.

Заграла знову Бриндуша у чарівну сопілку, її мелодія була подібна до шуму степового вітру, – і враз до неї почали прилітати різні птахи, які огніздилися у мунтянських лісах та степах.

⁷ Стипина – господиня.

– Скажіть мені, мої дорогенькі, чи не зустрічали ви мого сина, чи не виділи його, чи не чували про нього?

– Усі степи ми перелетіли, у всіх лісах бували, але твого сина не зустрічали, його не виділи і про нього не чували.

Тоді Бриндуша заграла знову у чарівну сопілку, її мелодія було подібна до сичіння гадюки, – і враз до неї почали повзти різного виду гадюки, змії, жаби та різні плазуни з мунтянських озер, боліт та багнюк.

– Скажіть мені, мої миленькі, чи не зустрічали ви мого сина, чи не виділи його, чи не чували про нього?

– Усі озера ми перепплавали, всі болота перепплигали, у всіх багнюках бували, але твого сина не зустрічали, його не виділи і про нього не чували.

– О всевишній Гуладел! Навіщо так караєш рабу твою? – заридала Бриндуша, піднявши руки до неба.

Якраз в той час доплигала і хрома жабка, яка проводила свій вік в болоті, в якому чекав своєї кінчини Парпангел.

– О могутня стипино! Пробач за моє запізнення, хоча я живу не так далеко, але бач, хрома я.

– Скажи мені, моя дорогенька, чи не зустрічала ти мого сина, чи не виділа його, чи не чувала про нього?

– Зустрічала я твого сина і виділа його, і чувала його голос, але допомогти не змогла.

– Де він? – запитала Бриндуша.

– Ось там, у нашому болоті, впав з коня і не може вибратись на берег.

– О бідний мій сину! – заплакала перелякана Бриндуша і подалася за жабкою до болота.

Ледь витягли бідного Парпангела із клятого болота. Ще трішки – і міг загинути, хоча і так не виглядав на живого, але під опікою своєї матері, мав великі шанси вилікуватись. Так і трапилось. Бриндуша висадила його у свою чарівну карету, цмокнула на шарканів-драконів і полетіла в гори Бучеджі, а саме на гору Карайман, де біля скельних утворень Бабеле знаходилася криничика з цілющою водою, около якої росло різне цілюще зілля.

Бриндуша нарвала зілля, зачерпнула з кринички води і заховалася разом зі своїм товариством в одну з печер, в якій колись жив сам бог Замолксес.

Вона обмивала рани сина у цілющій воді і напувала відваром з зіцілющого зілля, увесь час нашіптуючи магічні слова:

*Сарам-гарам, карам-барам, чулдак!
Тарам-парам, гегер-белер, мандик!
Чучу-фіу, мучу-зіу муклес, фи!
Сарам-гарам, карам-барам, чулдак!*

Заснувши міцним сном, Парпангел проспав три дні і три ночі. У цей час Бриндуша перевезла його чарівною каретою до табору. Бідний парубок уві сні раз-у-раз важко зітхав та кликав то свою матір, то Роміку, а коли пробудився, почувався повним сил, готовий кинутись навздогін туркам.

— Куди збираєшся, сину? — запитала його Бриндуша.

— Іду, мамо, турка бити! Край мунтянський визволяти! — відповів Парпангел.

— Ще буде в тебе нагода бити турка, посидь в таборі, сину, ти ж князь сріблярів, хіба забув?

— Не забув я, мамо, не забув, неохоче відповів парубок.

— Тоді навіщо тобі кидатися смерті в зуби?

— Не хочеться мені жити без тої, яку так сильно покохав, — признався Парпангел.

— Ти про Роміку, сину?

— Так, про неї, мамо!

— Не вдалось тобі її знайти?

— Вдалось, але...

— Що? Вийшла за іншого?

— Ні, мамо, не вийшла!

— А що? Втратила красу, осліпла, заніміла, оглухла?

— Ще гірше, — зітхнув Парпангел.

— Що може бути гірш від цього? — здивувалася Бриндуша.

- Вона перетворилася на берізку!
- На берізку, кажеш?
- Так, мамо, на берізку.
- Хто це зробив? Ти не питав у неї?
- Ні, не питав. Мабуть, і сама не знає.
- І де ця берізка, сину?
- У полі при дорозі, мамо.

– Ану, запрягай коней і вези мене до тієї берізки, тобто до Роміки, – наказала синові. Не хотіла їхати своєю каретою, щоб той не бачив її шарканів-драконів, бо ще перелякається бідний.

Доїхавши до берізки, яка тріпотіла своїм дрібним листячком, немов зраділа появі коханого, Бриндуша відправила сина і наказала чекати неделако, а сама почала шептати чарівні слова, якими розв'язується прокляття перетворення:

*Гашамбал-дермажал, ундрак!
Демагту-ямагту, куткудак!
Джеармиш-гармиш, сармак!
Уйдугу-бугугу, шелівар!*

У ту мить берізка перетворилася на чарівну Роміку.

– Кохана моя! Роміко! – крикнув Парпангел і почав бігти до дівчини.

– Милий мій Парпангеле! – кинулась дівчина в його обійми.

– Більше не відпущу тебе від себе ні на мить! – радів Парпангел.

– А я не відійду від тебе ні на крок! – відповіла Роміка.

– А ти хотів іти турка бити! – посміхнулася Бриндуша.

Коли повернулись до табору, кочовики якраз закінчили святкування їхньої перемоги, але, побачивши Роміку і Парпангела, почали готувати знову гостин з нагоди їхнього повернення.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Була ніч. Ніч, коли навіть вода спить, зірки та місяць відпочивають у водяних дзеркалах мунтянських озер, коли і вітрець заснув, а разом з ним – усе, що колихається на землі – від шовкових трав то буйних вершин смerek, – коли коні, вівці і вся рогата худоба румигає по тихих стайнях, загородах та кошарах, тільки нічні хижаки виходять на полювання: десь там вовк чатує на бідолаху зайчика вухатого, чи сова придивляється, де б побачила мишку, а кажани літають наче злі духи, аж мороз спиною лізе. У таку пору спить вся християнська душа, тільки розбійники та душогуби виходять з гострими ножами та шаблями, і горе тому, на кого нападуть, бо вже йому не побачити завтрашнього дня.

Саме в таку ніч півні кукукурікають ввечері, щоб на зорях не переполохали босоркань, ворожок та різного чину відьом, які осіддали березові віники та грабові кочерги і полетіли до дідька в гості на саму вершину гори Ретезат, щоб погуляти та потанцювати чортівських танців. Бо в цю ніч на чорну нечисту гостину прибув сам Сарсаїл Фонбіс Дияволенко зі своєю дорогою дружиною Завістією Бісоївною та дочкою Люциперою Сарсаливною.

Поки сидів у своєму підземному царстві – вогняному пеклі – і слухав найулюблену для його вух та душі музику – плач і скрегіт зубів, – Дияволенко радів, видумував різні казні, а потім заохочув то одного, то іншого чорта, щоб казнили ними грішні душі. А коли траплялось, що нехристиянські війська перемагали християн, для нього було справжнім святом.

А тепер ось вийшов на поверхню землі, на саму вершину гори Ретезат, бо вже кілька днів йому не давали спокої дружина з дочкою:

- Ходімо, коханий, я вже так давно не була на землі!
- Ходімо, батеньку, мені так хочеться потанцювати!
- Гаразд, йдемо, – вирішив Сарсайл.

Спочатку сподівався, що трохи погуляє, провітрить свою диявольську пику, погуляє, зустріне знайомих. Але, коли побачив зірки та місяць, то його так втнула туга за небом, що аж трохи не завив. Ледь-ледь втерпів.

Але скільки можна терпіти, коли згадав, ким він був – Лучафером – сином Святого Саваофа. А тепер хто він? Сарсайл Фонбіс Дияволенко!

Колись мав ціле небо, тисячі тисяч янголів підкорялись йому як синові Всемогутнього. А тепер що має? Підземне царство – вогняне пекло і кілька десятків бісів, які тільки дратують його своїми побрехеньками.

Колись дивився з висоти на землю, на її гори, моря, ріки... А тепер що? Дивиться з-під землі не високе незміряне небо і важко зітхає. З розпуки Фонбіс по-вовчому завив:

- Ау-у-у-у-у!

Від такого виття стрясся не тільки гора Ретезат і вся мунтянська країна, а навіть саме підземне царство, в якому бісам тільки мороз поповз спиною, а деякі найслабші духом мало не перехрестилися.

- Що з тобою, батеньку? – перелякалась Луципера.

- Нічого, нічого, просто так, – відповів Сарсайл.

– Не пий більше, бо осоромиш себе і нас, – шепнула йому на вухо Завістія.

- Ану відстань! – буркнув сердитий Дияволенко.

Чортівня, як почула виття начальника, подумала, що то якась нова диявольська мелодія і давай вити да підвивати:

- Ау-у-у-у-у!.. Ау-у-у-у-у!.. Ау-у-у-у-у!..

- Ао-о-о-о-о!.. Ао-о-о-о-о!.. Ао-о-о-о-о!..

- Аі-і-і-і-і!.. Аі-і-і-і-і!.. Аі-і-і-і-і!..

- Дивись, що наробив! – сердилась Завістія.

- Мовчи! – гримнув на неї Сарсайл.

Земля тремтіла від чортівського виття, луна котилася, вда-ряючись об скелі, і падала прокльоном на мунтянські долини. Уся нечиста сила кинулась бігти, повзти, летіти до гори Ретезат.

«Ліпше був мене тоді Батько Саваофт знищив, ніж кинув у бездонню», – подумав Дияволенко. Але він покаже Йому Всевишньому, що у нього ще є сила. Хоча і не може заподіяти Всевишньому ніякого лиха, зате може навести лихо та горе на його поклонників.

Від такої думки Сарсаїл завив знову, а вся чортівня – за ним.

На таке страшне-престрашне диявольське виття прибули всі чортівські дворяни, всі бояри, ватаги, старшини, сотники, десятники, та інші підлабузники і старші куди пішлють.

– Скажи їм що-небудь, – шепнула Завістії на вухо Сарсаїлу.

– Вони тебе поважають, батеньку, готові за тебе померти, – шепнула Луципера.

– Не мели дурниць, доню, вони безсмертні, – відповів Сарсаїл, а сам подумав: «Все ж таки, я сильний! Ось скільки нечистої сили зібралось, щоб віддати мені честь!»

– Давай, не мовчи, вони чекають твого слова, – підбадьорювала його Завістія.

Сарсаїл Фонбіс Дияволенко, гиркнув кілька разів, кашлянув у кулак на знак, що хоче говорити. Чортівськ громада закам'яніла.

– Вельмишановна Родо Підземного Царства! Шановні Міністри! Шановні Бояри Підземного Двору! Шановні Лицарі Темного Світу! Шановні Охфіцери! Пані та Панове!

– Віват Вельможі Підземного Царства!

– Віват Волдарю Чорного Світу!

– Віват Сарсаїлу Фонбісові Дияволенку!

– Одні з вас добре пам'ятають день, коли ми повстали протів Всевишнього Саваофа. Хоча ми не завоювали Небесне Царство, але зате ми маємо сьогодні наше Підземне Царство, Наш Темний Світ і наші Темні Сили! Тому-то найбільшою нашою ціллю є працювати, працювати, працювати – творити і відтворювати різні перешкоди всьому, що походить з небес – від Всевишнього Саваофа та його Сина Емануїла!

- Віват Вельможі Підземного Царства!
- Віват Волдарю Чорного Світу!
- Віват Сарсаїлу Фонбісові Дияволенку! – загула громада.

Сарсаїл глянув на свою дружину, яка підморгнула йому, щоб продовжував свою диявольську промову.

– Але одні з нас забули про нашу мету на землі! Забули присягу, якою присягали служити темряві! Забули про все!

Уся чортівська громада похилила голови, кожен відчував, що то саме про нього йде мова, а Сарсаїл продовжив:

– Саме через отаких, чимраз менше людей стукають у ворота Підземного Царства!

– Так-так, будь суворим, насуп брови, зморщ чоло, дивись грізніше, щоб іскри сипались з твоїх очей! – повчала його Завістія, а Луципера тільки додавала:

– Так-так, батеньку, так їм треба!

– А ще гірше те, що люди, які поклонялися нам, відцуралися нас, і тепер поклоняються Саваофу, хрестяться перед Христом Ісусом і ходять до церкви... Як ви могли допустити це?!

Засоромлена громада мовчала, а Сарсаїли продовжував критикувати їх громовим голосом:

– Сьогодні більшість людей стукають у Райські Ворота, бідний Петрик не встигає відкривати і закривати ворота! А ви?! Що робите ви в цей час?! Запустили пуза і бенкетуєте! Тому я хочу знищити весь християнський світ, щоб ні сліду не залишилось від християнства і від таких ватажків, як Влад Дракуля Воде!

- Віват Вельможі Підземного Царства!
- Віват Волдарю Чорного Світу!
- Віват Сарсаїлу Фонбісові Дияволенку! – загула громада.
- Що скажете на це, мої бояри?! – запитав Сарсаїл.

– А що тут багато говорити? – обізвався генерал Чорної Армії Саул Белзебут. – Треба допомогти турецькому війську, щоб знищили вщент християнство, зруйнували церкви і всі місця, в яких християни поклоняються Саваофу та його Христу!

– Чи не добре я говорю, мій володарю?

– Добре! – кивнув головою Сарсайл.

– Добре! Добре!.. – загула чортівня.

– Ну тоді я починаю воєнну муштру з нашим військом, а також почну вербувати рекрутів для цієї війни, допоможемо туркам, чи не так?!

– Допоможемо! Допоможемо!.. – загула громада.

– Якщо Магомет переможе, то перемога наша, а не його! – додавив Белзebut.

– Правда! Правда! – загула громада.

– Дякую генералові Белзebutу за його мудру пораду! – гиркнув Сарсайл. – Раджу вам не гаяти часу і вербувати чимраз більше рекрутів, готуватися до війни з Владом Дракулею Води! Ще хтось хоче висловити свою думку?

– Гм, якщо Ваша Затемнена Величність і Пречорна Рада Підземного царства дозволить, то я сказав би кілька слів, – попросив слово Каїн Мамона – великий скарбник Підземного Царства.

– Говори! – дозволив йому Сарсайл.

– Усі знаєте, що моїм ім'ям християни називають гроші, золото, срібло та інші дорогоцінні речі. Усі вони перед Саваофом цураються цього всього, але в їхніх душах люблять все це більш за все, навіть за себе і свого Саваофта. Тобто всі вони люблять моє ім'я, і мене.

– Правду говориш, скарбнику! – похвалив його Сарсайл.

– Правду! Правду! – загула громада.

– Ось тоді я посію по всій землі ненажерливість, скупість, заздрість – і тоді побачите, як усі – від простого гречкосія до великого владики, від сторожа до міністра – всі будуть гонитися за багатством, за грішми, за золотом і сріблом, за Мамоною, тобто за мною, а я потроху-потроху буду їм підкидати то золота, то срібла, доки не заманю їх, щоб продали свої душі тобі, Претемніший Володарю. А тоді вже неважко буде і Влада Дракулю разом з його християнами перемогти.

– Мудро ти говорив, скарбнику Мамоне! – похвалив його Сарсайл.

– Мудро! Мудро! – загула громада.

– Мудро, і не так мудро, – посмів заперечити всіх Юда Гашмодей.

– Про що ти? Що собі дозволяєш?! – крикнув розлючений скарбник.

– Як це так? – здивувався Сарсаїл.

– Ого! – вигукнула рада.

– Не тому, що я таємний радник Вашої Претемності, і не тому, що у моїх руках найвижливіші віжки, якими допомаю Вам керувати Підземним Царством, посмів підняти питання, і виступити зі своєю пропозицією, але перш ніж сказати її, дозвольте поставити скарбнику Мамоні одне запитання.

– Питай, – погодився Сарсаїл.

– Навіщо він вдає з себе велике цабе – цяцю-кацю? Знаємо ми його здібності і хитрість, але він так говорить, нібито ми – решта бояр – не варті дірявого гроша, гнилої цибулі. Навіщо він це робить?

Мамона не відповів нічого, а тільки лупав своїми мамонськими очима на Гашмодея.

– Я не хочу вщербити Мамониного авторитету, але гроші, золото та срібло хоча й грають вагому роль у наших справах, але ними не можна залагодити всі справи. Хоч вірте, хоч не вірте, але є й такі християни, які не радіють Мамоні, щоправда, їх мало, але зате вони найзапекліші наші вороги!

– Що зробимо з такими? – запитав Сарсаїл.

– Ось у цьому велика проблема, яку не може розв'язати Мамона. Але я можу!

– Як? Говори! – наказав Сарсаїл.

– З такими людьми треба обережніше поводитись, як з яйцем, – шепнути на вухо злу пораду, посіяти в серце зерно ненависті до ближнього, бажання отримати якусь посаду, перше місце, славу... Ось саме з такими людьми Мамона не розбереться.

– Цікаво-цікаво! Хитрий ти, раднику Гашмодей! – похвалив і його Сарсаїл.

– Готовий до Ваших послуг, – вклонився низенько Гашмодей.

– Може, ще хтось хоче додати слово-два, якусь пораду? – запитав Дияволенко, зоохочуючи громаду.

Усі мовчали, тільки Веліял піднявся і дав знак, що хоче говорити.

– Дозвольте і мені, найменш чорнішому з-поміж всіх слуг Підземного царства, висловити свою думку, а може, якась добра порада знайдеться в ній.

– Говори, Веліяле! – дозволив йому Сарсаїл.

– Як ви добре знаєте, чорна громадо, моя посада вже й не така велика, але для неї треба міцної руки і здорового глузду, бо я, чорна громадо, як ви добре знаєте, тримаю порядок у підземному царстві, а це не проста річ, чорна громадо, як ви добре знаєте...

– Знаємо-знаємо! Не товч даремно воду, а говори ясно, – крикнув котрийсь з чортів, що, мабуть, мав зуба на Веліяла.

– Говори! – заохотив його знову Сарсаїл.

– Я б не хотів образити ні генерала Белзебута, ні скарбника Мамону, ні радника Гашмодєя, але, чорна громадо, як ви добре знаєте, кожна лисяця свій хвіст хвалить, кожен говорив тільки про себе, та свою головну роль у підземному царстві, нібито ми, решта, даремно їмо хліб!

Громада, що була згідна з словами Веліяла, почала шушуніти.

– Говори! Говори далі! – промовив Сарсаїл не для того, щоб заохотити Веліяла, а щоб утихомирити громаду.

– Так от, чорна громадо, не тільки генерал Белзебут, скарбник Мамона та радник Гашмодєй працюють на благо нашого Підземного царства, а, як ви добре знаєте, чорна громадо, ми теж не для інших стараємось.

– Так воно є!

– Правду говорить Веліал!

– Ми теж стараємось! – погодились члени Чорної Ради.

– Дайте ж пану Веліалу висловитись! – попросив Сарсаїл.

– Отож, чорна громадо, як ви добре знаєте, я б порадив не хвалитися кожен своїми заслугами, бо це може будь-хто з нас, а нам

треба об'єднати наші сили, і тільки так ми переможемо Влада Дракулю Воде!

– Так-так! Нам треба об'єднатися! – загула громада.

– А щодо війни, то я скажу вам, що турки без нашої допомоги програють війну, як це ви добре знаєте, чорна громадо! А це добре, це дуже добре, щоб докумекались, що без нас не варті нічого! Але і Влад Дракуля не буде довго радіти перемозі, бо турки повернуться – і тоді ми їм допоможемо, чорна громадо, як це ви добре знаєте, а Владові не допоможе ніхто. Тоді йому – *капут!*

– Правду говорить Веліал!

– Веліал правий!

– Добра порада! – гомоніла громада.

– Воно, мабуть, і добре, але над цим ще треба подумати, – сказав Сарсаїл, бо не міг він так прямо погодитися зі своїм міністром внутрішніх пекельних справ.

Далі попросився до слова Молох – дух тілесного розпусу.

– Не буду хвалитися, як деякі, що виступали переді мною зі своїми порадами, але це істинна правда, що я опанував весь світ і мене обожнюють більш аніж Мамону, молоді приносять мені хвалу відкрито, а старші приховано, і навіть ченці, і ті поклоняються мені. Бо тілесна розпуста – це їжа, питво і всі інші солодощі життя.

– Годі вихвалитися! Давай пораду! – гукнув котрийсь зі чортяків.

– Порада моя така: не маємо чого переживати та турбуватися через християн, бо навіть десять відсотків не йдуть до Петрових Райських воріт, бо решта стукають у наші. Хіба ви не бачите самі, що у нашому царстві глітно – одна тіснота, нема вже й місця, де б можна було побути на самоті. По-моєму, ми можемо розпочати війну не тільки з Владом Дракульою, а навіть із Самим Саваофом та його сином – полководцем ангельської армії Міхаїлом.

– Що ти? Чи збожеволів?! Навіщо нам війни з янголами, – крикнув переляканий Ваал – чашник та головний пекар Сарсаїла Фонбіса Дияволенка.

– Ха-ха-ха!.. – розсміявся Молох. – Ти що перелякався?!

– Та ні! Але навіщо нам війна проти Саваофа та полководця Міхаїла? Це безглуздя якесь!

– Ваал має рацію!

– Нам треба спочатку перемогти Влада Дракулю, а він вже на небо хоче нападати, – шептали перелякані чорти.

– Ви пам’ятаєте, як Саваоф скинув нас із неба в Підземне Царство, де нам вже й не так лихо? Отож, сидім тихо, бо він може прогнати нас десь в дванадцятку преісподню, звідки не викарацькаємось ніколи!

– Правда! – погодилась нечистоа.

– Я буду й надалі спокушати християн стравами та напоями. На війну з Владом Дракулею піду, а з Саваофом воювати не буду!

Наприкінці слово взяв Велфегар – дух обману.

– Я не буду нікого ані судити, ані хвалити, також і порад не чекайте від мене, бо не люблю давати їх, але хочу запевнити вас, що буду й надалі обманювати людей різними віруваннями, забобонами та поганськими звичаями, щоб віддалити їх від християнської дороги!

– Я впевнений, що ти в цьому мастак! – похвалив його Сарсаїл.

– Я так обманюю християни, що вони віддають свої душі в мої руки, впевнені, що гинуть за їхню християнську віру!

– Молодець! – похвалила його громада.

Сарсаїл Фонбіс Дияволенко знову кашлянув у кулак – в знак, що хоче говорити. Чортівськ громада знову закам’яніла.

– Вельмишановна Радо Підземного Царства! Шановні Міністри! Шановні Бояри Підземного Двору! Шановні Лицарі Темного Світу! Шановні Охфіцери! Пані та Панове!

– Віват Вельможі Підземного Царства!

– Віват Волдарю Чорного Світу!

– Віват Сарсаїлу Фонбісові Дияволенку! – загула громада.

– Незабаром, я вам повідомлю мої рішення, а поки, що гуляймо та веселіємось!

– Віват Вельможі Підземного Царства!

- Віват Волдарю Чорного Світу!
- Віват Сарсайлу Фонбісові Дияволенку! – загула громада.

*
* *

У циганському таборі справи йшли, як по маслу, поки було масло. Хоробрі воїни після такої вдалої перемоги перехилили чарку за чаркою, келих за келихом, бочку за бочкою, а в той час з'їдали хлібець за хлібцем, ковбаску за ковбаскою, шмати сала – одне за іншим, аж поки зрозуміли, що нема чим ні пересохле горло намочити, ні годоний живіт наповнити. Кепські справи!

– Таке хоробре військо! Які воїни! Які бійці!.. А помремо з голоду! Загине наша слава, ой загине... – затужив Коркодел.

– Як помремо з голоду?! – дивувались одні.

– А чому ми маємо помирати з голоду? – питали інші.

– А тому, що вже немає ні гіркої кукурудзяної муки, ні тухлого сала, ні пліснявого хліба. А про те що немає чим душу зігріти і серце розвеселити, навіть ні краплини, вже не буду й говорити, – махнув рукою Коркодел.

– Як немає кукурудзяної муки?!

– Наївить ні тухлого сала? О, Гуладел Всемогучий!

– Ні пляснявої ковбаски?! Помремо з голоду!

– А чим будемо мочити горло для хоробрості?

– Цього не може бути! – гудів табір.

– Не хочете вірити – не вірте, а краще подивіться самі! – розсердився Коркодел.

– А то він ненажера зжер все!

– І випив усе!

– Схаменіться, люди добрі, як я міг випити все пиво та вино, а поверхи зжерти всі харчі! Ви хоч чуєте своїми вухами, що мелете?

– Не міг! – сказав котрийсь з громади.

– Ні, не міг! Може, відро пива чи вина випив би і здоровенний шмат сала чи дві-три ковбаси зжер би, але стільки...

– Залиште його в спокою, він не винен!

– А тоді де харчі?

– Та ти, злодію вонючий, якщо не з'їв їх зі своїми волоцюгами та голяками, то заховав десь у кущі, – крикнув розлючений Тандалер, якому здавалось, що він отаман цілого табору, а не тільки ватажок злотарів.

– Та де, не могли, все з'їсти!

– Певна річ, що не могли!

– Хоч волоцюги й голяки – великі ненажери, але не могли стільки зжерт, – заступалася за них громада.

– Тоді вкрали та заховали! – не попускав Тандалер.

– Не мали як.

– Не мали де.

– Не мали коли.

– Ми би побачили, – заступалась далі громада за волоцюг.

– Тоді чому не сказав нам раніше, коли ще було трішки добра?! – крикнув розлючений Тандалер.

– Я думав, щи ви бачите й самі, – відмахувався Коркодел.

– А тебе навіщо сотворив Ґуладел, з очима?! – заревів Тандалер.

– Щоб дивитись ними на таких дурнів, як ти! – відповів, посміхаючись, Коркодел під регіт всього табору.

– Вискочили б тобі з лоба!

– Поки мої вискочать, на твоїх зробляться більма!

– Я тобі сам їх викоплю!

– Хто ти?! Думаєш, я боюсь тебе?!

– А я трохи боюсь тебе, бо накладеш в гачі – і буде смердіти на весь табір, – реготав Коркодел.

– Ну тепер ти побачиш дідька лисого! – крикнув Тандалер і вихопив з-за халяви ніж.

– Ну й перестрашив ти мене своїм кулешаним ножом.

– Зараз я тобі бебехи випущу.

– А зможеш?

– Я вб'ю тебе, рондьоше вонючий! – накинувся Тандалер з ножом на Коркодела.

Хтозна чим була би закінчилась сварка між Тандалером та Коркоделом, не дай Боже різаниною, кулачінням чи простим плюванням та сіпанням, а може, й роздертими на грудях сорочками, але тут, як з ясного неба, почувся барабан: «Там-тарам-тарам-там!..» і жахливе:

– Турки!

– Де турки?

– Які турки?

– Тікаймо!

– Ховаймося!

– Рятуймося!

– У гори!

– У ліси!

– У кущі!

– О Гуладеле, спаси нас!

– Горе нам!

– Стійте! – крикнув не своїм голосом Тандалер.

– Стій ти! – крикнув Коркодел, втікаючи, але всі інші зупинились з метушні, дивлячись на Тандалера.

– Навіщо втікати нам з-перед ворога?!

– Щоб спасти наші душі! – відповів Коркодел.

– Ну, ти давай, шуруй – рятуй свою дрантиву душу, – кинув йому Тандалер.

– Але турки близько... – сказав котрийсь несміло.

– А ви забули, як ми переморгли мунтянське військо Влада Дракулі Води?! Так переможемо й турків.

Циганський табір ще знав, що то не вони турків прогнали, а хоробрий Парпангел в одязі лицаря Арджиняну.

– Тоді що нам робити?

– Беріть зброю в руки, все одно нам гинути з голоду – то не будемо здихати, як голодні зомлілі пси, а краще загинути хороброю смертю на полі бою!

– Ура! Ура! Ура! – загула громада, кинувшись до зброї.

– Нам треба боротися завзято! Якщо знищимо їх до вечора, то ввечері влаштуємо таку гостину, що аж! Бо в турків повні вози добра!

- Ура! Ура! Ура!
- Але турки не мають вина! – крикнув котрийсь.
- За те мають браги! – кинув інший.
- Гайда! В атаку
- Усі за зброю!
- Гайда, вперед!
- Бий ворога-а-а!
- Руба-а-ай!
- Січи-и-и!
- Гур-р-ра! – ревів весь табір, рушивши в атаку.

Цього разу в атаку рушили не тільки воїни-вершники, а й пішоходи. Піранди та парпандели підняли такий крик, що турки мало не перехрестились!

– Гур-р-ра! Гур-р-ра! Гур-р-ра! – ревів табір, насуваючись на турків. Голодні воїни, думаючи про гостину, яку влаштують ввечері, махали шаблями, мов вітряки!

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Для Мунтенії настали важкі часи. Старожили з ностальгією згадували давні часи, коли лиуарі ходили мунтянським краєм і захищали людей від різних нечисих сил та диявольських істот. Буває, вкраде двандцятиголовий змії дівчину і полетить з нею до свого замку, який знаходився за сімома краями та сімома морями, а на другий-третій день знайдеться лицар, який осідлає свого коня, піjde переможе змія-дракона і поверне дівку батькам або одружиться з нею...

— А тепер?! — зітхали християни.

— Нема кому! Нема!

— Дивіться, не те щоб з дванадцятиголовими зміями хтось воював, а навіть турків ніхто не відганяє.

— Бо вже немає лицарів на землі!

— Вивелись, зникли!

— Останнім був Арджінянул, але і той десь зник.

— Загинув десь бідний за християнську віру!

— Хай йому буде земля пухом!

— Хай спочиває з Господом!

— Царство йому небесне!

— Схаменіться, люди добрі! Не грішіть!

— Хто грішить?..

— Та ось ви! Хороните в могилу живу людину!

— А що? Він не помер?

— А що? Він помер?

— Ні, але й живим його ніхто не бачив.

— А мертвим хтось бачив його?!

- Та ні, але..
- Може, забрали його турки в полон...
- Такого живцем в полон не візьмуть!
- Тоді де він, що турки доходять аж до наших гірських сіл.
- Влад Дракуля Воде не допустить їх!
- Допустить, не допустить, але вони вже під порогом.

У цей час Влад Дракуля Воде чекав на турецьке військо у горах. Думав, що, коли турки дійдуть сюди, мунтянському війську буде зручно напасти на них і знищити всіх до одного, а самого султана Магомеда з великою почесною посадити на високу палю на одній з вершин гір, щоб йому було добре видно весь мунтянський край, який спустошив вогнем і мечем.

Але хоча хитра видра, але і сарна не дурна. Турки докумекали, що Влад Дракуля Води хоче заманити їх у пастку, тому і не наближались до гір, а зупинились на низовині, чекаючи, щоб мунтянське військо напало на них, але султан Магомед, правду кажучи, найбільше сподівався, що мунтяни здадуться без битви, а це буде велика перемога, без жодних втрат з боку його війська.

Горобцеві сниться пшоно, теляткові – молоко, а султанові Магомеде – перемога над Владом Дракулею, саме тому він і послав гінців до великого Бухареста з листом, в якому пообіцяв пробачити всю державу, не покарати нікого, окрім господаря Мунтенії, бо цей заслужив смерть через свою непокірність та через всі лиха, які заподіяв Світлій Османській Порті.

Лист так і не дійшов до Великого Бухареста, бо його Влодові шпигуни відібрали в султанських послів.

Прочитавши листа, Дракуля надумав не гаяти даремно часу, а напасти на турецький табір і розбити його, але для цього треба добре знати позиції табору, найслабші його місця, порядки і таке інше. Щоправда, для такої справи Влад мав добре вишколених людей, але цього разу надумав сам добратися до турецького табору й оцінити все своїми очима, а потім напасти на нього.

Не сказавши нікому ні слова, господар Мунтенії переодягнувся на грецького купця і, вдаючи, що йде з Відіну до Мунтенії, напра-

вився до турецького табору, до якого увійшов без жодних проблем, бо турки поважали купців, а до того ще й грецьких. Але тільки увійшов у табір, як почув зі всіх боків:

- Йде Влад Дракуля Води!
- Ходіть дивитися на Дракулю!
- Дивіться, який страшний господар Мунтенії!
- Страшний та грізний, як сам чорт!
- Влад Дракуля! Влад Дракуля!
- Нарешті попався!
- Ах, нарешті він в наших руках!
- Тепер можна вважати війну закінченою!
- Повернемось додому переможцями! – танцювали раді тур-

ки.

Влад Дракуля, мов оцапілий, дивився то наліво, то направо, те попереду себе, то позаду себе і не розумів нічого. Усі кричать, що він попався, але ніхто не наближається до нього, щоб затримати його.

– Звідки в біса ці докумекались, що я Влад Дракуля? – питав самого себе, здивований господар Мунтенії.

- Влад Дракуля! Влад Дракуля!
- Ідіть дивитися на Дракулю!
- Нарешті попався!
- Страшний та грізний, як сам чорт!

– Як в чорта впізнали мене?! Та я ж купецький одяг надів, і по-грецькому з ними, а вони... але я не здамся так легко, – подумав Влад.

Але коли Влад Дракуля хотів добувати шаблю та булаву, щоб показати туркам, скільки вартує шкура мунтянського господаря, побачив, як турки ведуть зав'язаного полоненого і кричать щосили:

- Влад Дракуля! Влад Дракуля!
- Ідіть дивитися на Дракулю!

Люди збігалися з усіх куточків турецького табору і весело вигукували:

- Нарешті попався!
- Нарешті він у наших руках!

– Тепер можна вважати війну закінченою!

– Влад Дракуля! Влад Дракуля!

– Ідїть дивитися на Дракулю!

– Ось воно що, – аж посміхнувся Влад Дракуля, хоча йому було шкода молодого парубка, і якби не йшлося про долю Мунтенії, він радо визволив би його або загинув разом з ним. А так потихеньку віддалився і вийшов з табору, залишивши позаду себе ошалених турків, які радо горланили:

– Влад Дракуля! Влад Дракуля!

– Ідїть дивитися на Дракулю!

– Нарешті попався!

– Страшний та грізний, як сам чорт!

*

* *

Полонений, якого турки переплутали з Владом Дракульою, був ніхто інший, як лицар Арджінянул, який напився з чарівної криниці води і напав на нього страх. Але він цього не пам'ятав, бо зі страху втікав, поки не повалився з ніг і не заснув. А коли прокинувся, чари минули, страх пропав, а він думав, що на нього напали турки і пограбували.

– О, трикляті бусурмани! Обікрали мене! Залишили без зброї, без одягу, без коня... Що мені тепер робити?! Клянусь всевишнім Господом – Сотворителем неба і землі, – що не покладу крихітки хліба до рота, а ні краплини волиці, поки не положу сотню поганців на землю!

– Що трапилось, прарубче? – запитав його старий дідусь Горя, який проходив повз із сокирою та здоровою жердиною, яку зрубав у лісі.

– Та хоч не питайте, діду. Ади кляті бусурмани чи вдарили мене чимось по голові, чи я сам заснув, але обікрали мене до нитки – все забрали в мене: одяг, зброю, коня – все!

– Не говори, – здивувався дідусь.

– Ви дуду не зустрічали їх?

– Та Бог знає, котрі то були, тепер отх турків повно по всіх кутках, де не очікуєш, там і знайдеш їх.

– Ну, я пішов, діду. Наздожену отих поганців – не солодко їм буде, ой не солодко, бо я всіх до одного...

– Стривай! – крикнув дід йому вслід.

– Чого вам, дуду?! – запитав Арджіняну.

– А як ти будеш з отими поганцями боротись? Голіруч?

– Голіруч, діду, я їм шії повідкрочую, як горобцям.

– Та бери хоч оцей топірець, все ж зручніше, як голіруч, – простяг йому дід свій топірець.

– Ех... – махнув рукою лицар.

– Бери! Бери! – заохотив його дідусь.

– Та ні! Я їх так, голіруч...

– Слухай, парубче, у Святому Письмі написано про хороброго Самсона, який повбивав сотні філістянів осячюю вилицею...

– Чув я про нього, – відповів Арджінянул.

– Ну якщо чув, то знай, що голіруч не так зручно, бери топірець.

– Якщо вже так наполягає, то давайте, але не топірець, а жердку, я їх, клятих, як Самсон філістянів!

– Як знаєш... Хочеш жердку – бери жердку, – посміхнувся дідусь.

– Зоставайтеся здорові! – відкланявся лицар.

– Иди з Богом, парубоче, і бий їх...

– Не буду ж голубити клятих, – відповів Арджіняну.

– Видно по тобі, що не будеш, – додав дідусь і пішов своєю дорогою.

Арджінянул біг, мов навіжений, і не зупинився, поки не почув гамір турецьких воїнів.

Ворожі воїни, біля ста людей, наближались до Арджіняна, який без коня, без зброї та без свого лицарського одягу був подібний не те що на якогось землероба-гречкосія, а просто на якогось божевільного волоцюгу:

– Аов!.. Агов!.. – крикнув Арджінянул, піднімаючи руки до неба, але не випускаючи жердки.

– Що трапилось? – запитали вершники, що йшли спереду.

– Зупиніть негайно коней! – крикнув Арджінянул.

– Що трапилось? Хто там?! – запитали вершники, які їхали позаду.

– Якийсь скаламучений волоцюга.

– Що йому треба?

– Каже, щоб ми коней зупинили.

– Питайте навіщо, хтозна, що трапилось...

– Навіщо ми маємо коней зупиняти? Що трапилось?

– Ге, та ж ви сліпі? Не бачите, яка прірва серед дороги – вона поглине вас разом із вашими кінями.

– Що ти верзеш? Яку яму бачиш? – запитав один з вершників.

– А от, хіба не бачиш? – вказав жердиною Арджінянул на дорогу, серед якої не було ніякої прірви.

– Залиште бідолаху в спокою, – казав котрийсь.

– Зійдіть негайно з коней, щоб не загинули і вони! – наказав грізним голосом Арджінянул.

– Ану відступись! – замахнувся вершник нагайкою на Арджіняна.

– Ану ушквар його по спині! – сказав один.

– Так-так, провчи його!

– Залиште бідолаху в спокою, не бачите, що в нього не всі кози вдома.

– Ану відступись! – крикнув той з нагайкою.

– А я кажу негайно злізайте з коней!

Нагайка засвистіла в повітрі, але Арджіняну спритно відскочив убік і щосили впerezав нею вершника по спині.

– А-а-а! – заревів той дико.

А далі жердина грала по ворожих макітрах, спинах, грудях, боках, а по всьому краю лунав жохливий дикий рев:

– А-а-а-а-ай... я-йй!..

– О-о-о-о-ой... йо-йой!..

– У-у-у-у-уй... ю-юй!..

– Е-е-е-е-ей... є-єй!..

І гекання та гакання лицаря Арджіняну:

– Гех, гах!.. Гех-гах!.. Гех-гах!..

А далі затихло все, трупи ворогів лежали скрізь, коні бідні по-втікали іржучи, а втомлений лицар кинув жердину і, сівши, щоб перепочити на хвилину, заснув міцним сном.

Він навіть і не відав, що два з ворожих трупів піднялися і дали драла в ліс, де зустріли іншу ватагу своїх.

– Що з вами?! – запитали ті, побачивши їх обідраними і в синцях.

– Ми боролись з Владом Дракулею! – відповіли ті.

– Де він? Де він? – зраділа ватага.

– Там, – вказали ті рукою у бік, звідки прибули.

– Скільки війська з ним?

– Він сам.

– Сам?! Гайда настав час ловити Дракулю!

– Гайда! – крикнули всі і поскакали ловити Дракулю.

Побачивши Арджіняну, який спав стомлений, зв'язали його, впевнені, що в'яжуть Влада Дракулю, але той, коли прокинувся порвав мотузки, якими був зв'язаний, звільнився, повалив на землю біля двадцяти воїнів, але туркам вдалось зв'язати його ланцюгами і повести до свого начальника:

– Ось ми впіймали Влада Дракулю!

– Я обсиплю вас золотом за такий подвиг!

– Ет, дурниця, – вдавав з себе хороброго, начальник війська.

– Ти Влад Дракуля Воде?!

– А тобі яка різниця?! – запитав Арджінянул.

– Та різниця є, ти можеш загинути, як лев, – героїчною смертю, або, як собака, – собачою, – почухав бороду султан.

– Влад Дракуля! Влад Дракуля! – лунало з усіх боків.

– Ідіть дивитися на Дракулю!

Люди збігались з усіх куточків турецького табору і весело вигукували:

– Нарешті попався!

– Нарешті він у наших руках!

– Тепер можна вважати війну закінченою!

– Влад Дракуля! Влад Дракуля!

– Ідіть дивитися на Дракулю!

– То ж говори! Ти Влад дракуля чи ні?!

– Та він же, він! Хто інший би зміг стільки війська положити однією ломакою мало не голіруч!

– Тихо! Я його питаю, а не вас!

– Питай здоровий, скільки хоч, а від мене не почуєш нічого.

– Ну тоді, якщо не хочеш померти хороброю смертю, то помреш собачою, видно, ти боїшся...

– Стривай! Не боюся я ніякої смерті, і казні мені не страшні, і тебе не боюся, і твого війська, але я не Влад Дракуля, а простий волох – Арджінянул моє ім'я,

– Ось як?! А я думав, що ти Влад Дракуля...

– Твої війни напали на мене, наче розбійники, коли я заснув, а інакше не стояви би я тепер перед тобою! – посміхнувся Арджінянул.

– Ось як! По-зłodійськи, кажеш, на тебе напали?

– Бреше він! – крикнули воїни. – Ми хоробро боролись!

– А скільки вас хоробрих було проти мене одного і скільки вас залишилось топтати ряс на землі?!

– Скільки вас було? – запитав султан.

– Та-а-а... а-а-а... о-о-о...

– Ясно! – махнув рукою султан на тих, щоб віддалились, і звернувся до лицаря Арджіняну:

– За твою хоробрість я дозволю тобі вибрати собі смерть, якою хочеш погинути.

– Я знаю, що ти дотримуєшся доного слова, – зрадів Арджінянул.

– Безумовно!

– Я хочу померти в бою, верхи на моєму коні, зі зброєю в руках.

– Ха-ха-ха! І зі скількома війнами хочеш борортись?

– А це вже не має ніякого значення, головне – щоб померти зі зброєю в руці.

– Хоробрий ти, волошине! Хай буде по-твоєму! – сказав султан і наказав розв'язати Арджінянула, а також повернути йому коня та зброю.

Опинившись верхи, Арджінянул витяг шаблюку і з диким ревом накинувся на ворожих воїнів, яких рубав, ніби косив лан з кукурудзою. Куди проходив – за ним залишалось поле трупів.

– Ловіть його!..

– Не дайте!..

– Рятуйте!..

– Утікає!.. Утікає!..

Арджінянул насправді, рубаючи ворогів, робив собі дорогу до краю табору, а звідти... шукай вітра в полі!

*

* *

Влад Дракуля Воде теж не гаяв часу, о обступив ворожий табір з трьох боків і накинувся на ворога.

– А-а-а... волохи!...

– О-о-о... мунтяни!...

– Йо-о-ой!.. Влад Дракуля!

– Рятуйтеся хто може!..

Воїни Влада Дракулі разом із землеробами, вівчарями та лісрубам, які били в барабани та грали в трембіти, пройшлись ворожим табором зліва направо, зправа наліво, а вороги втікали, ревучи, наче стадо волів від скажених шершенів, тільки курява піднялась за ними.

Але, що це?..

Вороже військо закам'яніло на місці... Ніхто не посмів ступити ні крок вперед чи назад, бо на хмарах небесних з'явилося небесне військо – військо з вогняними мечами в руках.

- Горе нам!
- Гинемо!
- Кінець світу!
- Тут залишимо наші кісті!

Переляканий султан, оточений своїм військом, тремтів, наче у пропасниці, бо воювати з Владом Дракулею Води – одне діло, а з небесними силами – зовсім інше.

Над ворожим табором гриміли громи, вдаряли блискавиці, сипався вогняний дощ. Перелякані воїни забули про хоробрість, про встид і сором, втікали, хзовались, куди хто міг, волаючи про допомогу нечисту силу.

І враз чорне військо Сарсаїли Фонбіса Дияволенка вискочило з підземного царства і помчало на допомогу ворожому війську.

*
* *

Хитрий генерал підземного війська сподівався, що обдурить небесне військо і допоможе нехристиянському таборові вибратися з-під шабель земного війська Влада Дракулі Води і Світлої Армії – небесних янголів, яким керував ніхто інший, як Архангел Михаїл, архістратиг божого війська проти ворожих сил, захисник вояків і лицарів. Але чорному генералу не вдалося це зробити, хоча його воїни обступили втікачів, перетворившись то на туман, то на мряку, то на дим, то на темряву.

Побачивши, що нехристиянське військо гине, Сарсаїли Фонбіс Дияволенко витяг свого пекельного меча і кинувся у бій проти небесних військ.

Здивувавшись з такого поганського подвигу, хоча і хороброго, Архангел Михаїл врізав долонею по нечистій пиці Сарсаїла, а коли той впав на землю, дав йому кілька копняків і кинув, наче пом'яту ганчірку, в найглибшу печеру.

Покроплені святою водою дияволи створили таку метушню у своєму таборі, що не дай Господи! Кожен з них намагався заховатись в озера, болота, печери, в скелі, де кому вдалось.

Очунявшись від отраманого удару, Сарсаїли Фонбіс Дияволенко перекинувся на воїна, підійшов до табору Влада Дракулі Воде і збрехав їм, що воїни, які залишились у таборі, втікають зі всім їхнім добром. Таким чином поганському війську вдалось втекти з поля бою, але одні з воїнів Дракулі продовжували гонитись за ними.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Даремно люди, роблячи зло, кидають всю вину на чорта, біса, сатану, диявола, дідька, лихого, нечистого, люципера, куцого, лукавого, рогатого, безп'ятого, антипка, анциболота, анцибола, анцихриста, арідника, врага, чорного, ідоляка, пекельника, болботника, водяника, лісовика, домовика, хмарника, гемона і т.д. говорячи, що той або той навів мене на таке діло: «Чорт мене заставив!», «Якого дідька мені треба було?!», «Біс мене направив!», «Нечистий...» А ті бідолахи й не відають, що люди коять, бо люди, як спіймають волохатого за хвіст, то тримають цупко, хоча той бідний сиротина проситься, благас: «Відпусти мене, людино!», а людина: «Ні!» та «Ні!». Якщо б людина не дала приводу злу, навіть пекло з усім своїм великим туманом не могло б її навести на зло, але, бачачи, що воля людини зникла, лише тоді нечиста сила підбадьорює на лихо.

Якщо молодій непорочній дівчині сподобається парубок або, ще гірше, жонатий чоловік чи навпаки, то диявол бачить їхню слабку волю і починає готувати пастку і заманювати їх, поки не впіймає їх. Саме так робить із ченцями. Коли чернець побачить прекрасну жінку, яка приходить до келії, замість того, щоб тікати від гріха, він залишається з нею разом, втрачаючи свій вінець, і все через те, що втратив силу волі.

Тому і кочовики не були без провини, коли їх нечистий намовив боротися з різними юрбами.

Кочовики пішли до лісу, за Танделаром, де зупинились переночувати і відпочити як слід.

Танделар розтавив навколо табору вартових, які мали підняти тривогу у разі нападу ворога. Якщо хтось наближався до табору,

вартові повинні були кричати: «Стій! Хто там?!», а якщо їм не відповідалось паролем «Молот!», то вони кидались і в'язали ворога.

Не минуло й півтори години, як Драган вийшов на варту, видряпавшись на лисницю, до якої наближився ведмідь і почав їсти, але незабаром до лисниці підійшов і табун диких кабанів, які втікали, перелякані кочовицьким табором.

Перелякинний жохливим хрюканям кабанів, бідний Бурмило видряпався на лисницю не відавши, що там охороняє кочовицький табір вартовий Драган, який, побачивши вуйка Бурмила, зомлів зі страху і, падаючи з лисниці, опинився, наче повішаний, між двома гілками.

Від такого гамору вартові почали гукати: «Стій! Хто там?!», а один з кабанів, втікаючи, потрапив поміж ноги Калабана і поніс його верхи, як вихор, переляканий несамовитим криком хороброго вартового.

Бідний ведмідь натрапив на тонку гілку, яка зламалась під ним, і бебехнув на землю, як міх. Сердитий, але й переляканий почав намазувати п'яти салом, втікаючи попри старий дуб, у дуплі якого заховався Папук, який на свою біду витяг голову, щоб побачити, що відбувається, а ведмідь зловив його за волосся, яке здер зовсім зі шкірою, залишивши бідолаху зі закривавленою головою.

Вартовий Сувел, який спав, стоячи на ногах, так сильно перелякався, що не міг крикнути: «Стій! Хто там?!»

Почувши гамір, Танделар разом з кочовиками вибігли з лісу на поле, але тут на них чекала інша «радість». Черета волів, в яких увійшла нечеста сила, кинулась їм назустріч. Господи Милосердноий! Що там коїлось!

Думаючи, що на них нападають турецькі вершники, Тандалер дав наказ:

— Зажмурте очі і бийте без страху!

Кочовики зажмурили очі, щоб не бачити ворога (коли не бачиш ворога, тоді він не страшний) і почали рубати шаблями, колоти списами, вдаряти булавами, кожен навкруги себе, горлаючи і ревучи:

— Р-р-рубай!

- Ріж-ж-ж!
- Коли-и-и!
- Бий!

Але не відали бідні кочовики, що вони рубають, ріжуть, колють і б'ють один одного. І тоді почалось:

- О-о-ой!
- Ю-ю-ю-й!
- Я-я-я-й!
- А-а-а!
- У-у-у!
- О-о-о!
- І-і-і!

Від шалено-дикого крику волам аж мороз поліз спинами, навіть і сам нечистий перелякався! Черета зупинилась на мить, а потім повернулась до хоробрих кочовиків хвостами і задрала, тільки зелений моріжок пирскав спід їхніх ратиць.

Почувши стукіт утікаючої череди, котрийсь з хоробрих кочовиків скрикнув на все горло:

- Утікають вершники!
- Утікають вороги! – додав інший.
- Утікають турки!
- Боягузи!
- Перемога!
- Ур-р-ра!
- Ми перемогли!
- Віват! Віват!

Щасливі перемогою, хоробрі кочовики повернулись до лісу, домовившись, що вранці, на зорі, повернуться перерахувати трупи убитих ворогів і забрати здобич, а поки що, зморені голодом, наївшись гірких жолудів, полягали спати.

Вранці, прокинувшись, вийшли з лісу на поле бою, тільки, помилившись, не вийшли на те місце, де воювали між собою, а на другий бік лісу – на поле бою, на якому воював Влад Дракуля Води з турками.

- О всевишній Гуладел! – крикнули перелякані кочовики.
- Господи! Скільки ворогів ми загнали на той світ!
- Не перелічиш!
- Як води і листу!
- А скільки добра!
- Скільки одягу!
- Шовку!
- Золота!
- Зброї!
- Коней!

– Відсьогодні будем воювати із закритими очима – і жоден ворог не переможе нас!

– Так-так! – загула громада.

Після того, як поховали трупи убитих воргів і поділили між собою чесно завойовану здобич, кочовики вирішили зостатись на тому місці і заснувати свою Велику Кочовиковиландію, яка прославиться своєю хоробрістю на весь світ!

*
* *

Сарсаїли Фонбіс Дияволенко не хотів здаватись.

Біс бісом, як говорять у народі.

Не хотів бути переможеним, а, сподіваючись на свої чортівські хитрощі, вирішив боротись далі і, перекинувшись на молоду непорочну дівчину, підійшов до монастирських воріт і почав стукати.

– Хто там? – запитав суворим голосом один з ченців.

– Це я, – відповів тихим кволим голосом Сарсаїли, що перекинувся на дівчину.

– Ти, ти, але хто ти? – пом’якашав голос ченця.

– Маргіола, сирота.

– Не знаємо такої, – здивувався чернець.

– Та я не з цих країв. Моїх батьків убили турки, а я втікаю, притулку шукаю. І замерзла, і голодна і зморена і стомлена...

– Вражі бусурмани! – розсердився чернець

– Вражі, батечку, вражі – убили моїх батька й матір і сестер замордували, тільки я врятувалась. Пустіть мене бодай померти на святому місці!

– Та вже відкриваю!

Але коли відкив ворота, бідний чернець разом зі слиною мало не проковтнув свого язика, яким перехрестився у роті – «Свят, свят єси Господи не допусти мене до спокуси!».

В одну мить біля воріт збіглись, мов на пожежу, всі ченці. Дивились, обзирали дівку, ковтали слину і кожен, забувши про образи, молитви та свічки, думав про своє... Бо такої красуні жоден з них, ще не бачив.

Побачивши своїх братів зі висолопленими язиками, радих впастись у спокусу, єгумен Геронтіне наказав відвести дівицю до його келії, де закрив її, щоб, не дай Бог, не...

Після вечері перподобні отці та брати розійшлися по своїх келіях, але жоден з них не міг заснути: всі думали про одне-однісеньке – про прекрасну дівицю!

А дівиця – чудо! Опівночі опинились у келії кожного з них, і давай їх манити та заманювати солодким медовим голосом до своєї келії:

– Ходіть, отче Горгоніє!

– Ходи, братику Варлааме!

– Ходи і ти, братику Йоасафе!

– Ходіть і ви, Микито, Стефане, Борисе!..

– Ходіть... ходіть... ходіть...

Опинившись біля ліжка дівиці, праведні отці і брати наче оскраженіли, немов бачили один іншого перший раз:

– Ти що тут шукаєш, мерзотнику? – скрикнув отець Борис басовим голосом на отця Микиту, що аж свічка погасла.

– Ось що! – відповів той і влупив щосили кулаком отця Бориса. І почалося!

Отці і брати кулачилились, смикались, гикали, хекали, гиркали, стогнали, хропіли...

Хтозна, як би закінчилась братерська зустріч у келії дівичі, якби б саме в той час над монастирем не пролітав би верхи на своїй ослиці святий Спіридон.

– Що це за диво, що це за чудо?! – здивувався святий Спіридон.

– Спіридончику-у-у... ходи до мене... – донісся до святого солодкий шепіт Сарсаїли Фонбіса Дияволенка, що перекинувся на чарівну дівичю.

– Згинь, нечаста сило! Пропади! – прошептав Спіридон.

Дівичю наче мітлою змело, а преподбні отці наче прокинулись зі сну, перестали кулачитись і розійшлися по своїх келіях зі синцями попід очима, з розбитими бровами й губами та з поламаними ребрами.

*

* *

Утікаючи від війська Дракулі Води, Султан потрапив у густий ліс, звідки розіслав своїх воїнів за допомогою на всі чотири сторони світу, після чого заснув, стомлений втечею, але уві сні йому прийшов Гемза, який дав знак, щоб той слідував за ним.

Гемза повів Султана через густий ліс і зупинився на широкій галявині.

– Ал-л-л-ах! – прошептав переляканий Султан.

– Тримаяся, пресвітлий... – сказав Гемза.

Але Султан уже лежав простертий на землі.

– Обімлів, бідний, – знизав плечима Гемза.

Як не обімліти бідному Султанові, коли побачив округ себе високі палі. Багато палей... десятки палей... сотні палей... А на палях – турки! Його підлеглі... його друзі... його знайомі...

Захворів бідний Султан і пролежав кілька днів у гарячці. Увесь час марив, розмовляв то з Аллахом, то зі своїм батьком, а подеколи навіть з Владом Дракулею Воде.

Коли нарешті одужав, піднявся на ноги й, усвідомивши, в якому становищі знаходиться, витяг ніж і спробував зарізатись.

– Стривай! – скрикнув Гемза.

– Навіщо? – запитав Султан.

– Вершники повертаються, гонці, яких ти послав по допомогу.

Вислухавши гонців, Султан вирішив отаборитись на березі Дунаю.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Після того, як господар Мунтеній Влад Дракуля Води отримав перемогу над турками, бояри, Султанові прихильники (іншими словами зрадники) на чолі з братом Влада бояром Денеску зійшлися на пораду, щоб вирішити майбутню долю Мунтенії.

– Через війну з турками, яку Дракуля не припиняє, дійдемо до того, що будемо ходити жебрати з торбами на плечах, – підняв питання бояр Денеску.

– Так-так-так! – почали такати бояри, мов гусаки.

– Треба негайно припинити війну!

– Треба! Треба!

– Але як?!

– Поки Дракуля сидить на троні Мунтенії, нам не припинити війни!

– Не припинити! Ой, не припинити!

– Так! Так!

– І що з того, що Дракуля переміг?.. До весни Султан збере військо і змете Мунтенію з лиця землі.

– Зітре! Ой, зітре!

– Бігме, зітре!

– Тоді нам буде горе!

– Не обминути нам горя! Ой, не обминути!..

– Хіба... – сказав хитро Денеску.

– Хіба що? – запитали бояри.

Денеску не встиг відповісти боярам, бо до таємної кімнати забіг вартовий і крикнув на все горло:

– Посли! Турецькі послы!

– Запроси їх! – зрадів Денеску.

– Запроси! Запроси! – зраділи бояри.

Посли прочитали листа, якого Султан написв їм своєю рукою і з якого виходило, що, якщо вини, мунтянські бояри, будуть йому вірними, то він не погубить їх, а також не зробить їх своїми рабами, але тільки з однією умовою: щоб вибрали собі господаря – бояра Денескула!

– Що тут довго думати! – крикнув один з бояр.

– Хай господарює над нами Денеску! – крикнув інший.

– Хай живе Денеску!

– Денеску хоче добра Мунтенії!

– Відсьогодні не визнаємо іншого господаря, окрім нього!

– Смерть Дракулі!

– Дракуля – ворог Мунтенії!

– Денеску наш господар!

– І всієї Мунтенії!

– Хай живе новий господар!

Від того дня мунтянські бояри – прихильники турецького Султана – вирішили не підкорятись Владові Дракулі Воде.

*

* *

У цей час кочовики пили і гуляли, гуляли і пили, і навпаки... Скрипка грала, танці не втихали, аж поки не зрозуміли, що закінчилась уся провізія.

– А навіщо нам гарного одягу та шовку, коли у череві пусто?.. – запитав один з хоробрих кочовиків.

– Правда! Правда! – загула громада, а другого дня вибрали кількох хитрунів, які пішли на ярмарок шовк та одяг продавати. З ярмарку повернулись зі навантаженими харчами та напоями – і табір знову почав пити і гуляти, гуляти і пити, та навпаки. Пройшов якийсь час – і харчі знову закінчились.

– А навіщо нам золота та срібла, коли в череві вітер? – повторив запитання хоробрий кочовик.

А далі відмовились від зброї та інших дорогоцінних речей.

Під час кочовицького гуляння Парпангел одружився з Ромікою. Без попа, без дяка, але зате з вінчальним батьком, і не з будь-яким, а саме з славним на весь табір хоробрим кочовиком Дерлою, який їв і пив, стоячи на ногах, як годиться справжньому кумові, поруч з поетом Віорелом Мітрофоном, який подарував молодій парі кілька весільних пісень.

Після того сам Парпангел розповів весільним гостям, як він верхи на своєму вороному сходив гори й доли, ліси й поля, як натрапив на турецьке військо, як боровся з ним і таки прогнав його, але кінь спіткнувся, а він полетів у болото, серед якого віддав душу спочатку нечистій силі, яка повела її крізь затхлі печери, болота, ями, аж до самого чорного-пречорного, пекельного-препекельного пекла.

– До самого пекла? – здивувалась громада.

– До самого-самісінького пекла!

– До середини, чи тільки до воріт? – запитав котрийсь з кочовиків.

– До самої середини, до самого пекельного дна.

– О, всевишній Гуладеле!

– Сохрани нас від пекла!

– Розкажи, як там!

– Розкажи! Розкажи... – просила громада Парпангела.

– Сенце світить, як на землі?

– Немає там сонця.

– А місяць світить?

– І місяця немає.

– А зіроньки сяють?

– Зірок теж нема.

– А вітрець повіває?

– Мабуть, і повіває, але повітря нема, тільки дим, туман, мрака і запах сірки, та іскри сиплються.

– І що там коїться?

– Голі чорти, вимазані смолою, грішників карають, а ті плачуть, ревуть і скрегочуть зубами. Горе їм! Ой горе!

- А наших там не зустрічав?
- Жодного немає. Лише бояри та багачі.
- І скільки ти просидів у пеклі? – поцікавився старий кочовик.
- Та якраз, коли я думав, що чорти почнуть мене карати, пречиста сила взяла мене і підняла до неба.
- До неба-а-а?! – одноголосно запитала громада.
- До самого неба!
- До хмар?
- Та де, вище хмар, аж під саме сонце, до самого раю.
- До самого раю чи тільки до воріт?
- До самої середини раю.
- О всевишній Гуладеле!
- Свят єси Ти!
- Ну і як там?
- Ясно-красно, гарно-прегарно, чарівно-пречарівно... Трава колихається, листячко шелестить, струмочки дзюрчать, пташки співають, як у раю.
- А їсти там є?
- О-о-о, там калачі на плотах ростуть, вареники – на деревах, а бублики по гілках висять. А ковбас, сиру, яєць та іншого добра – скільки захочеш.
- О всевишній Гуладеле!
- Свят єси Ти!
- А питоньки є? – поцікавилась громада.
- Тільки вина – бо то кров Христова! Криниці переповнені з різними винами, а річки течуть-переливаються медом та молоком.
- О всевишній, Гуладеле!
- Свят єси Ти!
- А наших ти там бачив?
- Всіх до одного! І батька свого зустрічав, і діда, і навіть прадіда...
- Ну, як вони там?
- Як у пазусі Авраама! Їстоньки, питоньки, спатоньки...

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Гуляли кочовики, поки не продали всю здобич, яку так хоробро завоювали, а коли не стало хліба та сала, коли бочки з вином та пивом спорожніли, почали радитись між собою. Але яка то може бути рада, коли кишки воркотять, як коти у мішку, а черво думає, що рот ся повісив!..

– Треба б щось закусити, а то ніяка думка не лізе до голови, – промовив один із старших мужів.

– Ой, треба би, треба би! – погодилася громада.

– Хліб – батько, вода – мати! – сказав котрийсь і напився води.

– Вода без хліба – не вода, а мачуха! – додав інший.

– То не біда, як п'ється вода.

Бідні кочовики згадали всі прислів'я про голод та спрагу, аж поки один зі старших мужів не вмшався у бесіду:

– Ану, не плачте стільки! Ми ж не у пустелі... Згадайте святих мужів, які постили по сорока днів і не померли, а чистили свою душу.

– А ми хіба свої кишки очистимо, бо душа чиста в нас...

– Ну який з того зиск, що очистимо душі голодом?

– Хіба зародилась якась велика думка у путелі, морена голодом? Ні, дорогенькі мої! Велика Мудрість не народилась у пустелі, а в розкішних палацах, у царських покоях. Чи не так?

– Так-так-так! – затакала громада.

– У Вавилоні!

– В Єрусалимі!

– У Римі!

– В Афінах та Мегарі!

- Гомер не написав «Іліаду» в пустелі!
- А ні Вергілій не написав «Енеїду» в печері!
- Великий Платон не жив у пустелі!
- Ні Арістотель не жив без вина хліба та риби!
- А які мудрі були!

Нарешті дійшло до того, що ні святі люди, які постили в пустелях та печерах, ані мудреці, які жили в розкоші, не зможуть їм допомогти.

Наймудрішим виявився Тандалер, який заховав половину здобичі, бо знав кочовицьку натуру – їж, душе, пий, душе, веселися, а завтра буде, що буде!

Кочовики, як побачили то, взялись знову за своє:

- Давай! Подавай!
- Наливай!
- Подавай!
- Печи! Вари!
- Музика! Де музика?!

– Го, го, братове кочовики! До сьогодні ми жили, щоб їсти та пити, але від сьогодні будім їсти, щоб прожити і добратись до нашої держави, бо як видно не на цьому місті нам дано заснувати славу Кочовиколандію!

Ну і почалась рада!

Одні хотіли те, другі інше, треті дулі з маком, а четверті дьідька лисого!

- Хто буде нашим управителем?!
- Навіщо нам управитель?
- Не треба! Не треба!
- Треба! Треба!
- Без управителя нічого не вийде!
- А з управителем ністільки!
- Але кожна держава має управителя!
- А наша буде без нього!
- Усі будемо рівні!
- Рівні! Рівні! Рівні!

– *Liberté, Égalité, Fraternité*⁸! – кричали одні.

– *La Nation, la Loi, le Roi*⁹! – ревіли інші.

А далі почали величатись славозвісними титулами: «віслоку», бовдуре», «йолопе», «дурне»... а опісля почали кулачитись, чубитись, мало до ножів не дійшло... Щастя, що куховарі повідомили, що вечеря вже готова.

*

* *

Другого дня вранці, на зорі, коли вже сонце наближалось до півдня, старшини повставали, позіхнули, протерли очі, взялись за ложки і миски, за кухлі і горнята, а після того давай радитись, яку форму правління встановити у майбутній державі.

– Тут нема про що й домовлятись, – почав Барореау. – Без монархії нам не обійтись, бо як говорив премудрий Соломон: «Монархія – це...»

– Що таке монархія? – крикнув один з представників.

– Не знаю, що воно таке, але, як говорив премудрий Соломон, без неї нам не обійтись!

– Та пішов ти зі своєю монархією!

– Навіщо нам монархія?

– До біса монархію! – розкричались кочовики.

– Так-так, нам не треба монархії, а республіки, бо республіка краща за монархію! – сказав грізним голосом Слобозан.

– А що воно таке та республіка?

– І сам не знаю, але, як говорив премудрий Соломон...

– Що говорив?

– Не важливо, що говорив, але без республіки нам не обійтись!

– Яка монархія, така й республіка – один чорт!

– А ти звідки знаєш?

– Та не знаю, але, як говорив премудрий Соломон...

⁸ Свобода, рівність, братерство.

⁹ Нація, Закон, Король.

– Припиніть! – скрикнув Жунелеу із Рошави. – Нам не допоможе ні монархія, ні республіка, а тільки аристократія!

– Аристократія?! – здивувалась громада.

– Так! Тільки аристократія!

– А що воно таке, твоя аристократія?

– Аристократія – це... як говорив премудрий Соломон... це... не важливо, що воно таке, але без неї нам не обійтись!

– Ні, людоньки добрі, нам допоможе тільки Демократія! – крикнув котрийсь.

– Ні, ніяка Демократія, а Теократія, бо премудрий Соломон...

– Автократія!

– Бюрократія!

– Дипломатія!

– Плутократія!

– Телепатія!

– Логопатія!

– Невропатія!

– Гідропатія!

– Психопатія!

– Сам ти дурень!

– Бий!

– Тримай!

– А-а-а!

– О-о-о!

– У-у-у!

– І-і-і!

– Ой-йо-йой!

*

* *

Цього разу кочовицька рада закінчилась не тільки бійкою, а багато з кочівників повернулись до своїх возів з розбитими головами та поламаними ребрами. З їхньої колотнечі навіть святі сміялись.

– Хай собі кочують далі світом, хай подорожують, видно така їхня доля! – махнув рукою Святий Онуфрій Великий – покровитель подоржніх.

– Тільки подорожуючи будуть щасливими.

– Таких до одного місця не прив’яжеж і ланцюгами, – погодились святі!

*

* *

Святий Господь, побачивши, що мунтянськиому народу, а особливо боярам, подобається жити в неволі під турецьким ярмом, і що праведний Влад Дракуля Воде даремно бореться за правду і волю, і що його всі зраджують, то послав до нього Свого Архангела Гавриїла, який сказав йому:

– Слухай, Владе Дракульо! Так говорить до тебе Господь: «Встань і йди з цього місця, йди у чужину, бо твої бояри не хочуть волі, а смерті твоєї!».

Не минуло багато часу – і турки знову напали на Мунтенію. Влад Дракуля Воде не встиг зібрати військо і потрапив в облогу в замку Поенарі. Йому вдалось вибратись з фортеці, намагаючись добути підкріплення, але він спізнився. Турки захопили замок і вщент зруйнували його. Молода дружина Влада, не бажаючи потрапити в полон, викинулася з башти.

У Дракулі лишився один шлях до порятунку – на захід, в Угорщину. Але він потрапив до в’язниці.

Дванадцять років Влад пробув у полоні, після чого повернувся на батьківщину на чолі загону угорських найманців. Але війська бояр розгромили його дружину. Бояри вимагали видачі Влада, і угорський король не став його захищати. Дізнавшись, що король погодився видати його, Дракуля утік і, як лицар, загинув у бою. Воїни, знайшовши тіло Дракули, порубали його на шматки і порозкидали довкола. Ченці одного монастиря, які пам’ятали щедрість покійного, зібрали рештки тіла й поховали його.

Кінець

ЗМІСТ

Лист з Африки5

Кочовиколандія63

